

Delphi

Klimatanpassning – Urval av tillämplig lagstiftning till stöd för myndigheter och kommuner

Cecilia Lundh / Partner / Advokat, **Katarina Ibold** / Partner / Advokat
och **Gäelle Bjurström** / Senior Associate / Advokat

Rapport - Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Genomgång av ett urval av lagstiftning relevant för klimatanpassning
Uppdragsnummer 300774

Version 2
2021-12-20

Advokatfirman Delphi

Cecilia Lundh / Partner / Advokat, Katarina Ibold / Partner / Advokat
och Gaëlle Bjurström / Senior Associate / Advokat

Sammanfattning

Denna rapport ("**Rapporten**") har beställts av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut ("**SMHI**") i syfte att hjälpa de nationella myndigheter som berörs av förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete att identifiera lagar och andra författningar som påverkar deras arbete med klimatanpassning, till stöd i myndigheternas och kommunernas arbete med klimatanpassning.

Arbetet med att identifiera relevanta lagar och författningar har utförts utifrån information erhållen från SMHI och länsstyrelsen i Västra Götalands län, samt en kompletterande genomgång av rättskällor, litteratur och allmän information från myndigheter. Rapporten har inte för avsikt att vara uttömmande, utan har avgränsats till att behandla ett urval av regler som berör de områden som anges som särskilt prioriterade i den nationella strategin för klimatanpassning (prop. 2017/18:163) ("**Nationella strategin**") och berör ett stort antal myndigheter, till stöd i myndigheternas och kommunernas arbete med klimatanpassning.

Det finns i nuläget ett fåtal regler som uttryckligen syftar till att främja klimatanpassningen. Ett desto större antal regler har, på ett eller annat sätt, relevans för klimatanpassningsarbetet. Reglerna är ofta komplicerade, rör flera områden, samt kräver ofta att olika intressen vägs samman och att prioriteringar görs. Vissa regler (såsom reglerna om artskydd eller riksintressen) kan även utgöra ett hinder för vidtagandet av olika åtgärder i vissa fall. Det finns ett antal lagförslag som berör området, och olika utredningar pågår. Det bedöms bl.a. finnas ett behov av att dels förtydliga ansvarsfördelningen, dels skapa möjligheter för flera aktörer att samordna sitt klimatanpassningsarbete.

Den Nationella strategin syftar till att långsiktigt stärka den nationella samordningen av klimatanpassningsarbetet. I flera skrifter framhålls vikten av att samordna klimatanpassningsarbetet för att uppnå skalfördelar, synergieffekter och stabilitet. Samverkan bör ske både mellan och inom fler nivåer; internationellt, nationellt, regionalt, kommunalt och med den privata sektorn. Behovet av samordning gör sig särskilt gällande avseende kombinerade risker (såsom erosion i strandnära områden med förorenad mark), där flera myndigheter men även enskilda verksamhetsutövare kan tänkas beröras och behöva samarbeta för att nå lämpliga lösningar. Även vissa problemområden, såsom översvämningssområden, riskområden för ras, skred och erosion, påverkan av höjda havsnivåer eller dricksvattenförsörjning, är ofta kommunöverskridande och kräver därför kommunöverskridande åtgärder.

Det finns omfattande information att tillgå angående lagar och andra författningar som rör klimatanpassning. Ett stort antal vägledningar, rapporter och handlingsplaner berör främst ett enskilt verksamhetsområde, och publiceras oftast på den ansvariga myndighetens webbsida. Det kan därför vara svårt för aktörer som ska tillämpa reglerna att få en helhetsbild och ta del av all relevant information. Det kan också i vissa fall vara svårt att avgöra om tillgänglig information fortfarande gäller. Eftersom alla, såväl nationella myndigheter som kommuner och privata aktörer, berörs i någon del av reglerna, är det viktigt att se till att alla också får tillgång till lättillgänglig, enhetlig och uppdaterad information. Ett lämpligt forum för detta kan vara portalen Klimatanpassning.se som drivs av Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI i samverkan med Myndighetsnätverket för klimatanpassning, och där sådant arbete har påbörjats.

Innehållsförteckning

1.	Inledning	5
1.1	Bakgrund	5
1.2	Syfte	7
1.3	Metod och avgränsning	7
1.4	Disposition	7
1.5	Stöd och vägledning	8
1.6	Uppdateringar	8
1.7	Anslag	9
2.	Samhällsplanering	9
2.1	Inledning	9
2.2	Tillämpliga regler	9
2.3	Allmänna och enskilda intressen	10
2.4	Strategisk miljöbedömning	13
2.5	Lokalisering av bebyggelse och byggnadsverk	14
2.6	Utformning och placering av bebyggelse och byggnadsverk	15
2.7	Dricksvattenförsörjning	16
2.8	Ekosystemtjänster och grön infrastruktur	19
2.9	Klimatanpassning i översiktsplan	20
2.10	Klimatanpassning i detaljplan	21
2.11	Klimatanpassning i bygglov	23
2.12	Klimatanpassning i markanvisning	24
2.13	Roll- och ansvarsfördelning	25
2.14	Utredningar och lagstiftningsförslag	27
2.15	Granskning	28
3.	Förvaltning, drift och underhåll	28
3.1	Inledning	28
3.2	Befintlig bebyggelse	28
3.3	Kulturarv	30
3.4	Roll- och ansvarsfördelning	30
4.	Vattenförsörjning och avloppshantering	31
4.1	Regler och tillämpning	31
4.2	Roll- och ansvarsfördelning	34
4.3	Utredningar och lagförslag	35
4.4	Regeringsuppdrag	37
4.5	Information och stöd	37

5.	Kris och katastrofberedskap	37
5.1	Inledning	37
5.2	Krisberedskap och civilt försvar	38
5.3	Extraordinära händelser	43
5.4	Skydd mot olyckor	44
5.5	Särskilt om Sevesoverksamheter	46
5.6	Miljöfarliga verksamheter.....	48
5.7	Hantering av översvämningsrisker	50
6.	Skadegörare och sjukdomar samt invasiva främmande arter.....	51
6.1	Inledning	51
6.2	Djurhälsa, växtskadegörare och offentlig kontroll	52
6.3	Livsmedel	55
6.4	Invasiva främmande arter.....	57
7.	Upphandling.....	58
7.1	Regler och tillämpning	58
7.2	Regeringsuppdrag.....	59
7.3	Information och stöd	60
7.4	Roll- och ansvarsfördelning	60
8.	Analys.....	60
8.1	Målkonflikter och synergier.....	60
8.2	Miljöbedömningar som verktyg för klimatanpassning	61
8.3	Ansvarsfördelning	61
8.4	Samordning och samverkan	62
8.5	Information och stöd	62
8.6	Fortsatt arbete.....	63
	Referenser	64

1. Inledning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Kort om ramverk och nationella strategier

I september 2015 enades världens ledare om ett globalt, gemensamt och integrerat ramverk – Agenda 2030 och dess 17 globala mål för hållbar utveckling. I Agenda 2030 finns klimatanpassning med som en aspekt i flera av de 17 målen. I december 2015 antogs också ett nytt globalt klimatavtal ("**Parisavtalet**"). Parisavtalet sätter temperatursmål för den globala uppvärmningen. Parisavtalet fastställer också bl.a. ett globalt anpassningsmål som syftar till att förbättra anpassningsförmågan, förstärka motståndskraften och minska sårbarheten för klimatförändringen för att bidra till hållbar utveckling och säkerställa lämpliga anpassningsåtgärder inom ramen för avtalets temperaturmål. Agenda 2030 och Parisavtalet utgör, tillsammans med slutdokumentet från konferensen om utvecklingsfinansiering (Addis Ababa Action Agenda) och ramverket för katastrofriskreducering (*Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030*), ett globalt ramverk för en långsiktigt hållbar utveckling.

På EU-nivå gällde sedan 2013 EU-strategin för anpassning till klimatförändring¹ (KOM (2013) 216), som bland annat syftar till att underlätta ett välunderbyggt beslutsfattande samt en ökad resiliens inom EU och i nyckelsektorer.² Den 10 juni 2021 godkände Europeiska unionens råd en ny strategi för klimatanpassning.³ Den nya strategin hänvisar till förslaget om en europeisk klimatlag⁴ och till internationella åtaganden om klimatanpassning genom artikel 7 i Parisavtalet och mål 13 för hållbar utveckling, och beskriver sätter fyra mål som tillsammans ska bidra till den övergripande visionen om att EU år 2050 ska vara ett samhälle som är motståndskraftigt mot klimatförändringarna (klimatresilient) och fullt ut anpassat till desamma. Målen handlar om att stärka arbetet med kunskapsuppbyggnad om klimatförändringarna, att planera för och genomföra förebyggande åtgärder för klimatanpassning och att intensifiera EU:s internationella arbete med klimatanpassning.

För Sveriges del antogs 2017 ett klimatpolitiskt ramverk bestående av Klimatlag (2017:720) ("**Klimatlagen**"), klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Syftet med ramverket är att skapa en tydlig och sammanhängande klimatpolitik för att säkerställa långsiktiga förutsättningar för näringsliv och samhälle att genomföra den omställning som krävs för att Sverige ska nå sina klimatmål.⁵ Åtgärder för anpassning till ett förändrat klimat behandlas på en övergripande nivå i den nationella strategin för klimatanpassning ("**Nationella strategin**"),⁶ vilken också berör sambandet mellan utsläppsminskning och klimatanpassning. Den Nationella strategin är ett icke-bindande dokument som syftar till

¹ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. En EU-strategi för klimatanpassning. COM(2013) 216 final.

² Se Regeringskansliet. Miljödepartementet. Faktapromemoria 2012/13:FPM102. EU:s strategi för klimatanpassning s 1.

³ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. Att bygga upp ett klimateresilient Europa - den nya EU-strategin för klimatanpassning. COM(2021) 82 final.

⁴ Förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning om inrättandet av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordning (EU) 2018/1999 (Europeisk klimatlag).

⁵ Naturvårdsverket. Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Klimat/Sveriges-klimatlag-och-klimatpolitiska-ramverk>. Hämtad 2020-11-24.

⁶ Prop. 2017/18:163. Nationell strategi för klimatanpassning.

att långsiktigt stärka klimatanpassningsarbetet och den nationella samordningen av detta arbete.⁷ I den Nationella strategin lyfts sju särskilt prioriterade områden för det fortsatta arbetet med klimatanpassning:

- Ras, skred och erosion som hotar samhällen, infrastruktur och företag
- Översvämning som hotar samhällen, infrastruktur och företag
- Höga temperaturer som innebär risker för hälsa och välbefinnande för människor och djur
- Brister i vattenförsörjning för enskilda, jordbruk och industri
- Biologiska och ekologiska effekter som påverkar en hållbar utveckling
- Påverkan på inhemsk och internationell livsmedelsproduktion och handel
- Ökad förekomst av skadegörare och sjukdomar samt invasiva främmande arter som påverkar människor, djur och växter

Den Nationella strategin framhåller vidare att det är av stor vikt att effekter av ett förändrat klimat vägs in i planering, underhåll och upprustning av befintliga byggnader, anläggningar och system samt vid nya investeringar. Kommunerna anses spela en central roll i arbetet med klimatanpassning, dels i egenskap av huvudman för viss teknisk försörjning såsom allmän vattenförsörjning och avloppshantering, dels genom sitt ansvar för samhällsplanering och det förebyggande arbetet mot naturolyckor inom sitt geografiska område.⁸ En ny nationell strategi för klimatanpassning avses att presenteras 2023, utifrån den femåriga cykel som etablerades i den Nationella strategin.⁹

1.1.2 Myndigheternas roll

Kommunerna har ett stort ansvar för att anpassa samhället till ett förändrat klimat, vilket understryks i "Klimat- och sårbarhetsutredningen" (SOU 2007:60) och i propositionen "En sammanhållen energi- och klimatpolitik" (2008/09:162).

Arbetet med den nationella anpassningen regleras närmare genom förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete ("**Klimatanpassningsförordningen**"), som trädde i kraft den 1 januari 2019. Samtliga länsstyrelser och 32 nationella myndigheter berörs av Klimatanpassningsförordningen.¹⁰

Med klimatanpassning avses enligt 3 § Klimatanpassningsförordningen:

åtgärder som syftar till att skydda miljön, människors liv och hälsa samt egendom genom att samhället anpassas till de konsekvenser som ett förändrat klimat kan medföra.

Enligt Klimatanpassningsförordningen har myndigheterna skyldighet att initiera, stödja och utvärdera arbetet med klimatanpassning. För en del av myndigheterna finns det också instruktioner avseende klimatanpassningsarbete i myndigheternas instruktionsförordningar.¹¹

⁷ Den Nationella strategin s 1.

⁸ Den Nationella strategin ss 45-46.

⁹ Regeringskansliet. 2020/21:FPM88. Den nya EU-strategin för klimatanpassning s 8.

¹⁰ Berörda myndigheter framgår av 1 § Klimatanpassningsförordningen.

¹¹ Se exempelvis Förordning (2012:546) med instruktion för Boverket, Förordning (2009:974) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, Förordning (2008:1300) med instruktion för

Enligt 6 § Klimatanpassningsförordningen ska arbetet med klimatanpassning omfatta att klimatförändringens påverkan på myndighetens verksamhet utreds i en klimat- och sårbarhetsanalys. Analysen ska identifiera bestämmelser i lagar och andra författningar som påverkar myndighetens arbete med klimatanpassning.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut ("SMHI") är en av de myndigheter som berörs av Klimatanpassningsförordningen, och har också särskilt fått i uppdrag att ansvara för metodutveckling, rådgivning och utbildning med anledning av förordningen,¹² samt att driva ett nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning.¹³

1.2 Syfte

Mot ovan bakgrund har SMHI gett Advokatfirman Delphi i uppdrag att på ett överskådligt sätt kartlägga lagar och andra författningar som är relevanta för klimatanpassningen, i syfte att utgöra ett stödande underlag för berörda aktörer. Rapporten är inte någon uttömmande redogörelse för tillämpliga lagar och regler utan syftar till att hjälpa aktörer, däribland de myndigheter som berörs av Klimatanpassningsförordningen och kommunerna, att lättare få en överblick över de regler och lagar som kan ha relevans för arbetet med klimatanpassningen. Vidare avser Rapporten att, via hänvisningar till författningstexter, förarbeten, vägledningar och andra publikationer, underlätta för aktörerna att få kännedom om var information om relevanta lagar och regler kan finnas och ett inledande stöd som aktörerna kan ha nytta av i sitt klimatanpassningsarbete. I uppdraget ingår också att, i den mån det är möjligt, exemplifiera eventuella motsättningar mellan reglerna.

Rapporten är således inte att anse som uttömmande utan dess syfte är att ge en vägledning om var information om klimatanpassning kan finnas och vilka lagar och regler som kan vara relevanta att beakta. Det är respektive aktörs ansvar att göra de bedömningar, tolkningar och vidare utredningar och fördjupningar som krävs för att tillse att relevanta lagar och regler beaktas vid den planerade åtgärden.

1.3 Metod och avgränsning

Arbetet med att identifiera relevanta lagar och författningar har utförts utifrån information (inklusive bruttolistor av tillämpliga lagar och regler) erhållen från SMHI och Länsstyrelsen i Västra Götalands län, samt en kompletterande genomgång av rättskällor, litteratur och allmän information från berörda myndigheter.

Eftersom klimatanpassning berörs av ett stort antal regler, har inte Rapporten för avsikt att vara uttömmande. Rapporten har avgränsats enligt överenskommelse med SMHI till att endast behandla ett urval av regler som berör de områden som anges som särskilt prioriterade i den Nationella strategin och som berör ett stort antal myndigheter (såväl nationella som lokala).

1.4 Disposition

Rapporten är uppdelad i sex områden som, utifrån den Nationella strategin, bedöms ha relevans för klimatanpassningsarbetet. Rubrikerna följer inte områdesindelningen i den Nationella strategin utan har sammanställts utifrån följande arbetsområden:

Transportstyrelsen, Förordning (2009:945) med instruktion för Statens geotekniska institut, Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion, Förordning (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket och Förordning (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät.

¹² 14 § Klimatanpassningsförordningen.

¹³ 5 a § Förordning (2009:974) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

samhällsplanering, förvaltning, drift och underhåll, vattenförsörjning, kris- och katastrofberedskap, skadegörare och sjukdomar samt invasiva främmande arter och upphandling.

För varje område anges:

- exempel på lagar och andra författningar som kan ha relevans för klimatanpassningsarbetet;
- exempel på hur reglerna kan användas för att främja klimatanpassningsarbetet;
- exempel på motsättningar mellan olika regler;
- i tillämpliga fall, en kort sammanfattning av lagstiftningsförslag eller pågående utredningar;
- den eller de ansvariga myndigheterna.

Rapporten avslutas med en sammanfattande analys av Rapportens innehåll, tillsammans med några förslag på frågeställningar som skulle kunna utredas ytterligare.

1.5 Stöd och vägledning

För varje område i Rapporten anges exempel på vägledningar eller andra publikationer som kan vara till hjälp för de aktörer som ska tolka och tillämpa reglerna. På Klimatanpassning.se finns samlade verktyg för att arbeta med klimatanpassning, dels för olika klimatrisker, dels för risker inom olika samhällssektorer. Verktygen kan till exempel vara guider, vägledningar, checklistor, metodbeskrivningar, kartor eller andra visuella hjälpmedel.¹⁴

Stöd för kommunernas arbete kan hittas i Lathund för klimatanpassning. Lathunden innehåller följande 7 steg (0 - Motivera, 1 -Etablera, 2 - Analyseras, 3 - Identifiera, 4 - Prioritera, 5 - Genomföra och 6 – Följa upp).¹⁵ Rekommendationen är att så tidigt som möjligt i processen identifiera vilka lagar och regler som kan få relevans för det fortsatta arbetet.

Kommuner kan också finna stöd i Länsstyrelsen i Västra Götalands handlingsplan för klimatanpassning.¹⁶ Handlingsplanen innehåller rekommenderade åtgärder på kommunal nivå för att anpassa länets kommuner till pågående och framtida klimatförändring och föreslår bl.a. följande fyra fokusområden för kommunernas arbete med klimatanpassning: organisation, mark- och vattenanvändning, tillsyn och samhällsskydd och beredskap. Visserligen riktar sig handlingsplanens rekommenderade åtgärder för kommuner till tjänstemän och politiker i länets kommuner,¹⁷ men andra kommuner bör också kunna ha nytta av rekommendationerna.

1.6 Uppdateringar

Den första versionen av Rapporten togs fram i december 2020. Eftersom det pågår mycket lagstiftningsarbete och ett stort antal utredningar i klimatanpassningsområdet,

¹⁴ Se <http://klimatanpassning.se/klimatanpassa/vagledning-for-klimatanpassning/hantera-risker?l=null> hämtad 2021-01-15.

¹⁵ Se <https://www.smhi.se/lathund-for-klimatanpassning> hämtad 2021-01-15.

¹⁶ Länsstyrelsen Västra Götaland 2021. Rapport 2021:01. Handlingsplan klimatanpassning 2021–2024.

¹⁷ Länsstyrelsen Västra Götaland 2021. Rapport 2021:01. Handlingsplan klimatanpassning 2021–2024 s 11.

har Rapporten uppdaterats den 20 december 2021 (Version 2). De punkter som har uppdaterats eller tillkommit vid uppdateringen framgår av Bilaga 1.

1.7 Anslag

Efter förslag i budgetproposition för 2021 ökades anslaget 1:10 Klimatanpassning med fyrtio (40) miljoner kronor.¹⁸ Anslaget används bl.a. för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning och planer. Finansiering skedde genom att anslaget för åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv minskades med motsvarande belopp.¹⁹

I propositionen Förslag till statens budget för 2022, finansplan och skattefrågor (prop. 2021/22:1) omnämns klimatanpassning som ett område där regeringen föreslår budgetsatsningar. Exempelvis föreslår regeringen att medel avsätts till kommunerna för det förebyggande arbetet mot jordskred och andra naturolyckor.²⁰ Vidare konstaterar regeringen att förordningsmyndigheternas klimatanpassningsarbete går framåt,²¹ men att nuvarande åtgärder för klimatpassning är otillräckliga och att många myndigheter lyfter behovet av ytterligare underlag.²² Den 24 september 2021 fattade riksdagen ett rambeslut om budgetens omfattning.²³ Av Finansutskottets betänkande - som ligger till grund för rambeslutet - framgår bl.a. att Sverige genom budgetförslaget får sin genom tiderna största miljö- och klimatbudget och att klimatförändringarna är ett hot mot vår framtid. Inga klimatanpassningsåtgärder nämns dock i betänkandet, utan åtgärder för en bättre miljö och lägre utsläpp.²⁴

2. Samhällsplanering

2.1 Inledning

Klimatförändringarna förutses leda till ökade risker för översvämningar, skyfall, ras och skred, kust- och stranderosion, men även högre temperaturer och minskad vattentillgång. Dessa risker bedöms i hög grad kunna leda till ökade risker för den byggda miljön, vilken inkluderar ny och befintlig bebyggelse men även anläggningar, vegetation, parker och andra grönområden.²⁵ Den fysiska planeringen anses vara ett av de viktigaste områdena där klimatförändringarna och dess effekter måste förebyggas och tas om hand.²⁶

2.2 Tillämpliga regler

I plan- och bygglagen (2010:900) ("PBL") tydliggörs att planläggning ska ta hänsyn till behovet av minskad klimatpåverkan. Regelverket ska bidra till att man vid samhällsplanering och byggande i ökad utsträckning tar hänsyn till de konsekvenser som klimatförändringarna bedöms medföra. Denna hänsyn ska genomsyra alla delar av plan-

¹⁸ Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU21 s 29.

¹⁹ Prop. 2020/21:99 s 74.

²⁰ Prop. 2021/22:1 s 82.

²¹ Prop. 2021/22:1 s 2175.

²² Prop. 2021/22:1 s 2176.

²³ Finansutskottets betänkande Statens budget 2022 – Rambeslutet (2021/22:FiU1).

²⁴ Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU1 s 75.

²⁵ Jfr regeringsbeslut M2018/01716/KI. Uppdrag att samordna det nationella klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön.

²⁶ Den Nationella strategin s 10.

och byggprocessen – från översiktsplan till bygglov.²⁷ Planläggning och prövning av lov och förhandsbesked ska syfta till att mark- och vattenområden används på det lämpligaste sättet med hänsyn till dess egenskaper, läge och behov. Företräde ska ges till sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. Vid denna bedömning ska bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och 4 kap. 1-8 §§ miljöbalken (1998:808) ("MB") tillämpas.²⁸ Miljökvalitetsnormerna enligt 5 kap. MB ska följas vid all planläggning och i andra ärenden enligt PBL.²⁹ Om det lämpligen kan ske, ska planläggning (och annan prövning) enligt PBL samordnas med prövningar enligt annan lag,³⁰ innebärande att såväl MB som andra lagar kan ha betydelse för klimatanpassning enligt PBL. Exempelvis har MB:s allmänna hänsynsregler, trots att de inte ska tillämpas vid planläggning, betydelse för genomförandet av planerna, eftersom de måste iaktas av såväl byggherrar som varje aktör som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd. Reglerna ställer krav på skyddsåtgärder och försiktighetsmått i syfte bl.a. till att förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.³¹

2.3 Allmänna och enskilda intressen

2.3.1 Intresseavvägningar

Regler och tillämpning

Att planlägga mark och vatten är enligt PBL en kommunal angelägenhet, varvid kommunen har att göra avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen, men också mellan olika allmänna intressen.³² Syftet med planeringen är att mark- och vattenområden används för de ändamål som områdena är mest lämpade för, med hänsyn till bland annat beskaffenhet och läge.³³ I 2 kap. PBL anges vilka allmänna intressen som kommunen ska ta hänsyn till i planer och beslut. Sådana intressen är exempelvis natur- och kulturvärden samt miljö- och klimataspekter.³⁴ Syftet är att planläggning ska främja goda miljöförhållanden, dels genom att den anpassas till klimatförändringar, dels genom att leda till minskad klimatpåverkan.³⁵ Människors hälsa och säkerhet, hänsyn till jord-, berg- och vattenförhållanden, förebyggande av luftföroreningar, risk för olyckor, översvämning och erosion samt mellankommunala och regionala förhållanden är exempel på allmänna intressen som kommunen ska beakta vid intresseavvägningen,³⁶ och som särskilt kan ha betydelse för klimatanpassningen.

3 kap. MB innehåller grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden som ska tillämpas vid beslut om planläggning och prövning av ärende enligt PBL.³⁷ Enligt MB ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt

²⁷ Jfr prop. 2011/12:1. Utgiftsområde 18. Samhällsplanering bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik. Klimatfrågor i planeringen. Budgetproposition för 2012 s 18.

²⁸ 2 kap. 2 § PBL.

²⁹ 2 kap. 10 § PBL.

³⁰ 2 kap. 11 § PBL.

³¹ 2 kap. 3 § MB.

³² Jfr 2 kap. 1 § PBL.

³³ 2 kap. 2 § PBL.

³⁴ 2 kap. 3 § PBL.

³⁵ Prop. 2009/10:170. En enklare plan- och bygglag s 161.

³⁶ 2 kap. 5 § PBL.

³⁷ 2 kap. 2 § PBL.

föreliggande behov. I konkurrenssituationer ska företräde ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.³⁸

Information och stöd

Länsstyrelserna har tagit fram en vägledning "Klimatanpassning i fysisk planering"³⁹ i syfte bl.a. till att hjälpa kommunernas planerare och andra berörda tjänstemän att väga in klimatanpassningsfrågorna i den fysiska planeringen. Skriften syftar också till att vara ett stöd för länsstyrelserna vid bedömning av planer.⁴⁰

SWECO har tagit fram rapporten "Hinder och möjligheter vid klimatanpassning för den byggda miljön",⁴¹ som behandlar klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön.

2.3.2 Markanvändningsintressen

Regler och tillämpning

Enligt PBL ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. MB tillämpas vid planläggning och prövningen i ärenden om lov eller förhandsbesked.⁴² Bestämmelserna innebär bl.a. att vissa mark- och vattenområden så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påverka dem negativt. Brukningsvärd jordbruksmark är särskilt skyddad och får bara tas i anspråk om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om detta behov inte kan tillgodoses på annan mark på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt.⁴³

Brukningsvärd jordbruksmark spelar en viktig roll för att mildra klimatförändringarnas påverkan på livsmedelsproduktionen,⁴⁴ varvid en planerad exploatering av sådan mark bör föregås av en noggrann avvägning.

Information och stöd

För att hjälpa kommuner att fatta långsiktigt hållbara beslut om sina marker tog Jordbruksverket under 2015 fram ett kunskapsunderlag om jordbruksmarkens värden samt en metod för att utveckla och bevara den.⁴⁵

Sveriges lantbruksuniversitet och Jordbruksverket har tagit fram ett stödverktyg där de ger konkreta exempel på hur en kommun kan arbeta för att bevara jordbruksmarkens olika värden i sin fysiska planering.⁴⁶

2.3.3 Riksintressen

Regler och tillämpning

I 4 kap. MB har riksdagen pekat ut ett antal geografiska områden som i sin helhet är av riksintresse. Av samma kapitel följer också att Natura 2000-områden är av riksintresse.

³⁸ 4 kap. 1-8 §§ MB.

³⁹ Länsstyrelserna 2012. "Klimatanpassning i fysisk planering".

⁴⁰ Länsstyrelserna 2012. "Klimatanpassning i fysisk planering" s 12.

⁴¹ SWECO, 2020. Hinder och möjligheter vid klimatanpassning för den byggda miljön.

⁴² 2 kap. 2 § PBL.

⁴³ 3 kap. 2-4 §§ MB.

⁴⁴ Den Nationella strategin s 55.

⁴⁵ Jordbruksverket, 2015. Jordbruksmarkens värde.

⁴⁶ Jordbruksverket, 2015. Kommunens arbete med jordbruksmarkens värden – ett stödverktyg.

I 3 kap. MB anges att myndigheter kan peka ut riksintressen, s.k. riksintresseanspråk. Processen för att ange riksintressen regleras i förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden ("**Hushållningsförordningen**"). Enligt Hushållningsförordningen ansvarar vissa i förordningen angiva myndigheter ("**Riksintressemyndigheter**") för att peka ut anspråk på riksintressen.⁴⁷

Myndigheterna kan peka ut riksintressen för områden som har betydelse för klimatanpassningen, såsom anläggningar för vattenförsörjning.⁴⁸ Tyngdpunkten ska läggas på frågor som har stor betydelse i ett nationellt perspektiv och frågor vars utveckling Sverige enligt internationella åtaganden ska följa,⁴⁹ varvid bedömningen är att frågor relaterade till klimatförändringar borde kunna omfattas. När ett riksintresse väl har pekats ut, är utgångspunkten att riksintresset inte ska påtagligt skadas. Påtagligt skada kan endast tillåtas om det inte går att förena två motstående riksintressen. I en sådan händelse ska det ändamål som på lämpligast sätt främjar en långsiktig hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt ges företräde.⁵⁰

Bestämmelserna om riksintressena ska tillämpas i den kommunala planeringen, vid beslut enligt PBL och i havsplaneringen enligt MB. De ska även enligt 3 § st. 3 Hushållningsförordningen tillämpas vid beslut enligt elva andra lagar som rör en ändrad mark- eller vattenanvändning.⁵¹ Bestämmelserna om riksintresse är inte avsedda att användas för att ingripa mot en pågående användning av resurser.⁵²

Bestämmelserna har relevans för arbetet med klimatanpassning eftersom de kan användas för att skydda områden av vikt för klimatanpassningen (såsom anläggningar för vattenförsörjning). Bestämmelserna kan dock även utgöra ett hinder för planering och genomförande av klimatanpassningsåtgärder i den mån sådana åtgärder kan komma i konflikt med ett riksintresse.

Information och stöd

Boverket har publicerat en vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. MB.⁵³

Boverket tillhandahåller en karttjänst som ger en samlad bild över de nationella riksintressena.⁵⁴

Översyn av riksintresseanspråk och förslag på lagändringar

Betänkandet Planering och beslut för hållbar utveckling – Miljöbalkens hushållningsbestämmelser (SOU 2015:99) innehåller förslag som bl.a. innebär att

⁴⁷ En lista av de berörda myndigheterna framgår av 2 § st. 2 Hushållningsförordningen.

⁴⁸ Jfr 3 kap. 5-9 §§ MB.

⁴⁹ 1 § Hushållningsförordningen.

⁵⁰ 3 kap. 10 § MB.

⁵¹ Lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, väglagen (1971:948), lagen (1978:160) om vissa rörledningar, lagen (1983:293) om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn, minerallagen (1991:45), lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, ellagen (1997:857), naturgaslagen (2005:403), luftfartslagen (2010:500) och PBL.

⁵² Jfr. prop. 1985/86:3. Regeringens proposition med förslag till lag om hushållning med naturresurser m.m. ss 14-15.

⁵³ Boverket. Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken. 2017-02-07. Diarienummer 3190/2014.

⁵⁴ Boverket (2020). *Kartor riksintressen*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/riksintressen/kartor/> Hämtad 2020-12-12.

grundvattenförekomst kan bli nytt riksintresse, att länsstyrelserna och regeringen under vissa förutsättningar ska kunna göra undantag från kravet att tillgodose riksintressen om det är ett viktigt allmänt intresse att använda marken till exempelvis bostadsbebyggelse, samt att berörda myndigheter ska aktualitetspröva områden av riksintresse.⁵⁵

Regeringen har januari 2020 uppdragit åt Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket att tillsammans med Boverket som samordnande myndighet göra en översyn av sina respektive anspråk på områden av riksintresse. Översynen ska leda till en kraftig minskning av såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som områdenas samlade areella utbredning. Urvalet bör enligt regeringen göras utifrån de riksintressen som kan antas ha stor betydelse för planering och byggande.⁵⁶ Vissa myndigheter nämner klimatförändringarna som faktorer som måste beaktas vid urvalet av riksintressen,⁵⁷ eller som ställer krav på att vissa intressen kan vägas emot andra intressen i områden som redan är ianspråktagna och som omfattas av riksintressen.⁵⁸ I september 2021 lämnade Boverket sin rapport över myndigheternas översyn av riksintresseanspråk.⁵⁹ Av rapporten framgår bland annat att riksintresseanspråken är i behov av översyn och att det för denna översyn finns behov av underlag från länsstyrelserna och medverkan från ytterligare myndigheter. I Boverkets rapport omnämns inte klimatförändringarna. Med avstamp i Boverkets rapport har regeringen gett i uppdrag till länsstyrelserna att identifiera riksintresseområden som behöver aktualitetsprövas.⁶⁰

2.4 Strategisk miljöbedömning

2.4.1 Regler och tillämpning

Om genomförandet av en plan kan antas få en betydande miljöpåverkan ska kommunen göra en strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. MB.⁶¹ Bedömning av om en plan kan eller inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan görs med ledning av miljöbedömningsförordningen (2017:966) ("**Miljöbedömningsförordningen**"). Bestämmelserna i den svenska lagstiftningen om strategisk miljöbedömning har sin grund i "SMB-direktivet"⁶². Bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 2018 och ger ett tydligare stöd än tidigare för att hantera frågor kopplade till klimat i miljöbedömningar med stöd av definitionen av miljöeffekter i 6 kap. 2 § MB.

Kommunen bör i miljöbedömningen och miljökonsekvensbeskrivningen väga in hur klimatförändringar kan leda fram till risker och därmed vilka miljöeffekter som kan förväntas med anledning av dessa risker och hur sådana miljöeffekter kan förebyggas,

⁵⁵ Regeringen, 2020. Fi2020/00252/SPN. Uppdrag att se över kriterierna för och anspråk på områden av riksintresse s 4.

⁵⁶ Regeringen, 2020. Fi2020/00252/SPN. Uppdrag att se över kriterierna för och anspråk på områden av riksintresse.

⁵⁷ Se exempelvis Naturvårdsverket, 2021. NV-01135-20. s 49. Översyn av kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse ss. 44 och 49.

⁵⁸ Se Tillväxtverket, 2021. Fi2020/00252/SPN. Regeringens uppdrag att se över kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse s. 11.

⁵⁹ Boverket, 2021. Rapport 2021:14. Översyn av kriterierna för och anspråk på områden av riksintresse.

⁶⁰ Finansdepartementet, 2021. Fi2021/02423. Uppdrag om identifiering av riksintresseanspråk som behöver aktualitetsprövas.

⁶¹ Se 3 kap. 6b och 9 §§ respektive 5 kap. 11 och 11b §§ PBL.

⁶² Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan. Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt.

hindras eller motverkas. En strategisk miljöbedömning ger även kommunen möjlighet att ta hänsyn till sambandet mellan klimatpåverkan och klimatanpassning och att så långt möjligt välja klimatanpassningsåtgärder som också innebär att utsläppen av växthusgaser begränsas. Exempelvis kan en våtmark fungera som fördröjning av höga vattenflöden och som kolsänka.⁶³

2.4.2 Något om artskyddet

Arter och livsmiljöer som skyddas enligt EU:s art- och habitatdirektiv⁶⁴ samt fågeldirektivet⁶⁵, behöver uppmärksammas vid miljöbedömningen.⁶⁶ Skyddet för den biologiska mångfalden är ett av sju prioriterade områden enligt den Nationella strategin. I den svenska lagstiftningen genomförs art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet dels i 7 kap. MB (Natura 2000-bestämmelser), dels i 8 kap. MB (artskyddsbestämmelser) med tillhörande förordningar. De livsmiljöer som ska ges särskilt fokus vid bedömning av miljöeffekter finns i bilaga 4 till förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.⁶⁷ Artskyddet i fridlysningsbestämmelserna i 4-15 §§ artskyddsförordningen (2007:745) innebär ett förbud mot att genomföra vissa åtgärder. Det är därför viktigt att pröva frågan tidigt i planerings- och prövningsprocesser. En plan eller ett program ska inte godkännas om planen eller programmet inte väntas kunna genomföras utan att ett artskyddsförbud bryts och dispensmöjlighet saknas.

2.4.3 Information och stöd

Naturvårdsverket har publicerat en vägledning "Klimataspekten i miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken".⁶⁸

Mer information om artskyddet finns på Naturvårdsverkets webbsida.⁶⁹

2.5 **Lokalisering av bebyggelse och byggnadsverk**

2.5.1 Tillämpliga regler

Bebyggelse definieras enligt PBL som en samling av byggnadsverk som inte enbart består av andra anläggningar än byggnader.⁷⁰ Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt PBL ska kommunen göra en lämplighetsbedömning så att bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet ur allmän synpunkt.⁷¹ Kravet innebär att kommunen bland annat ska göra en bedömning om det är lämpligt för samhället att förlägga bebyggelse i ett område där det föreligger problem med exempelvis stigande havsnivåer, högt grundvatten eller översvämningar.

⁶³ Jfr Naturvårdsverket, 2019. Klimataspekten i miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken ss 3-4.

⁶⁴ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

⁶⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

⁶⁶ Jfr 6 kap. 2 § p. 2 MB.

⁶⁷ Naturvårdsverket. Artskydd: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Miljobedomningar/Strategisk-miljobedomning/Miljoaspekter-i-miljobedomning/Biologisk-mangfald/Artskydd/> hämtad 2020-11-30.

⁶⁸ Naturvårdsverket, 2019. Klimataspekten i miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken.

⁶⁹ Naturvårdsverket. Artskydd: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Miljobedomningar/Strategisk-miljobedomning/Miljoaspekter-i-miljobedomning/Biologisk-mangfald/Artskydd/> Hämtad 2020-11-30.

⁷⁰ 1 kap. 4 § PBL.

⁷¹ 2 kap. 4 § PBL.

Enskilda intressen ska inte beaktas vid denna bedömning. Kommunen ska vidare ta hänsyn till människors hälsa och säkerhet, jord, berg- och vattenförhållandena samt risken för olyckor, översvämning och erosion.⁷²

Vid all planläggning åligger det således kommunen att undersöka områdets förutsättningar, inklusive de geotekniska förhållandena. Ur klimatsynpunkt är detta särskilt nödvändigt i exempelvis kustområden, där såväl höjda havsnivåer som stigande grundvatten kan komma att utgöra ett hot. Även strandnära områden anses vara särskilt utsatta, eftersom risken för översvämningar förväntas öka vid ökade regnmängder och höga flöden. Bebyggelse i sådana lägen innebär en risk för fuktproblem, vilka i sin tur kan leda till hälsoproblem för de boende.⁷³

2.5.2 Information och stöd

Förordningen (2009:956) om översvämningsrisker kan ge vägledning vid bedömningen av översvämningsrisk.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ("MSB") har publicerat en vägledning för skyfallskartering,⁷⁴ som kan användas inom exempelvis fysisk planering, VA-planer, tillståndsprövningar och utifrån ett beredskapsperspektiv.

Boverket har tagit fram en tillsynsvägledning riktad mot länsstyrelserna avseende bedömning av översvämningsrisk.⁷⁵

2.6 **Utformning och placering av bebyggelse och byggnadsverk**

2.6.1 Tillämpliga regler

Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver bygglov ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till bl.a. intresset av god helhetsverkan, skydd mot olyckshändelser, behovet av goda klimat- och hygienförhållanden samt behovet av framtida förändringar och kompletteringar.⁷⁶

Klimatanpassning i denna del kan innebära att hålla tillräckligt avstånd mellan bebyggelse och hav, att undvika låglänta och redan våta områden för exploatering, att minimera andelen hårdgjorda ytor, att utforma hustak på ett klimatanpassat sätt, att ge utrymme för skuggiga utomhusplatser eller att reservera mark för framtida klimatanpassningsåtgärder. Bebyggelsens och klimatanpassningsåtgärdernas placering och utformning bör också anpassas till befintliga värden i omgivningen.⁷⁷

⁷² 2 kap. 5 § PBL.

⁷³ Se Länsstyrelserna, 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna s 155.

⁷⁴ MSB, 2017a. Vägledning för skyfallskartering. Tips för genomförande och exempel på användning. Publikationsnummer: MSB1121 - augusti 2017.

⁷⁵ Boverket, 2020. Tillsynsvägledning naturolyckor. Utgångspunkter för bedömning av översvämningsrisk. Hämtad från: https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/lansstyrelsens-tillsyn/tillsynsvagledning_naturolyckor/tillsynsvagledning-oversvamning/stod-till-lansstyrelsen-vid-riskbedomning/utgangspunkter/ Hämtad 2020-11-28.

⁷⁶ 2 kap. 6 § PBL.

⁷⁷ Länsstyrelserna, 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna s 155.

2.6.2 Information och stöd

Länsstyrelsernas vägledning "Klimatanpassning i fysisk planering" behandlar bl.a. frågan om lämplig placering och utformning av bebyggelse och byggnadsverk ur ett klimatanpassningsperspektiv.⁷⁸

2.7 **Dricksvattenförsörjning**

2.7.1 Vattenskyddsområden och hälsoskyddsföreskrifter

Regler och tillämpning

För att skydda viktiga vattenresurser kan en länsstyrelse eller en kommun inrätta ett vattenskyddsområde.⁷⁹ Ett vattenskyddsområde kan inrättas för grund- eller ytvattenförekomst som används som vattentäkt idag, eller som antas komma att användas i framtiden.⁸⁰ En stor andel av Sveriges kommunala vattentäkter saknar vattenskyddsområden eller har gamla vattenskyddsområden som inte ger ett tillräckligt skydd. Detta innebär att det krävs varsamhet vid planläggning i anslutning till vattentäkter, oavsett om dessa omfattas av vattenskyddsområde eller inte. För att säkerställa en trygg dricksvattenförsörjning är det därför viktigt att kommunen arbetar för att se till att de kommunala vattentäkterna förses med aktuella vattenskyddsområden.⁸¹

Föreskrifter till skydd för ytvattentäkter och enskilda grundvattentäkter kan också meddelas om det behövs för att hindra att olägenheter för människors hälsa uppkommer, med stöd av MB⁸² och förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.⁸³ Vid sådana föreskrifters utfärdande måste en avvägning göras mellan nyttan ur hälsoskyddssynpunkt och inskränkningen i den enskildes frihet.

Information och stöd

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har tagit fram en vägledning om skydd av vattentäkter med lokala hälsoskyddsföreskrifter.⁸⁴

HaV har tagit fram en vägledning om vattenskyddsområden, som riktar sig till myndigheter, enskilda och näringsidkare.⁸⁵

Naturvårdsverket har tagit fram en handbok om vattenskyddsområde.⁸⁶

⁷⁸ Länsstyrelserna, 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna.

⁷⁹ 7 kap. 21 § MB.

⁸⁰ 7 kap. 22 § MB.

⁸¹ Boverket (2020). Vattenförsörjning. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hav/struktur/vattenforsorjning/> Hämtad 2021-01-15.

⁸² 9 kap. 13 § MB.

⁸³ 40 § p. 5 i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

⁸⁴ Länsstyrelsen i Götalands län. Rapport 2010:61. Skydd av vattentäkter med lokala hälsoskyddsföreskrifter. En vägledning.

⁸⁵ HaV, 2021. Rapport 2021:4. Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden.

⁸⁶ Naturvårdsverket, 2011. Handbok 2010:5 om vattenskyddsområde.

2.7.2 Miljö kvalitetsnormer

Regler och tillämpning

Förändringar i temperatur och nederbörd bedöms påverka den mängd grundvatten som bildas och som sedan finns tillgänglig för olika användningar (dricksvatten, bevattning m.m.).

Vid all planläggning ska kommunen följa miljö kvalitetsnormerna ("MKN") i 5 kap. MB,⁸⁷ däribland MKN för vatten.

Enligt vattenförvaltningsförordning (2004:660) ("**Vattenförvaltningsförordningen**") är följande fem länsstyrelser vattenmyndigheter ("**Vattenmyndigheterna**"):

- Länsstyrelsen i Norrbottens län för Bottenvikens vattendistrikt,
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län för Bottenhavets vattendistrikt,
- Länsstyrelsen i Västmanlands län för Norra Östersjöns vattendistrikt,
- Länsstyrelsen i Kalmar län för Södra Östersjöns vattendistrikt, och
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län för Västerhavets vattendistrikt.⁸⁸

Vattenmyndigheterna fastställer MKN för ytvattenförekomster, grundvattenförekomster och skyddade områden i vattendistriktet.⁸⁹

Kommunen kan, för att beakta MKN för vatten i sin planering, vidta en mängd åtgärder för att förhindra att såväl yt- som grundvattenkvaliteten påverkas negativt. Exempelvis kan kommunen i detaljplan välja att minimera andelen hårdgjorda ytor, skapa fördröjningsytor för dagvatten och dylikt. Klimatanpassningsåtgärder kan ofta leda till en god vattenkvalitet men vissa åtgärder, såsom rensning av diken för att avvattna översvämmade områden, kan motverka uppnåendet av MKN för vatten.⁹⁰

Information och stöd

Länsstyrelsen Västernorrland har utarbetat en vägledning för tillämpning av miljö kvalitetsnormer för vatten inom den fysiska planeringen.⁹¹

Boverket har tagit fram rapporten "Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning",⁹² som bl.a. nämner vattenskyddsområden, riksintresse för områden för anläggningar för dricksvattenförsörjning samt miljö kvalitetsnormer för vatten som tre viktiga skyddsformer som kan relateras till dricksvattenförsörjning, samt beskriver skyddsformerna och vilket skydd de kan ge vid fysisk planering.⁹³

⁸⁷ 2 kap. 10 § PBL.

⁸⁸ Mer information på Vattenmyndigheternas webbsida: <https://www.vattenmyndigheterna.se>. Hämtad 2020-12-22.

⁸⁹ 4 kap. 1 § Vattenförvaltningsförordningen.

⁹⁰ Länsstyrelserna, 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna s 156.

⁹¹ Länsstyrelsen i Västernorrland. Miljö kvalitetsnormer för vatten. En vägledning för fysisk planering i Västernorrlands län. Rapport 2012:7.

⁹² Boverket, 2018d. Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter. Rapport 2018:35.

⁹³ Boverket, 2018d. Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter s 19.

Livsmedelsverket har tagit fram en handbok för klimatanpassning av dricksvattenproduktion.⁹⁴

2.7.3 Informationssäkerhet

Regler och tillämpning

De uppgifter och underlag som tas fram inom klimatanpassningsarbetet kan vara känsliga. En felaktig hantering av uppgifterna kan medföra allvarliga konsekvenser för såväl verksamhetsutövaren som allmänheten, och i yttersta fall även utgöra en risk för Sveriges säkerhet. Det kan därför finnas anledning att sekretessbelägga vissa uppgifter med stöd av Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ("**OSL**").⁹⁵ Vid hantering av känsliga uppgifter ska vidare behovet av säkerhetsskydd utredas enligt Säkerhetsskyddslagen (2018:585) ("**Säkerhetsskyddslagen**"). Av Säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen (2018:658) framgår hur skyddsvärda uppgifter som har blivit säkerhetsskyddsklassificerade ska skyddas. Vidare ställer Lag (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster ("**NIS-lagen**") krav på hur samhällsviktiga tjänsteleverantörer ska bedriva sitt informationssäkerhetsarbete. NIS-lagen kompletteras av förordningen (2018:1175) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster ("**NIS-förordningen**"), Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/1148 om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverks- och informationssystem i hela unionen ("**NIS-direktivet**") och kommissionens genomförandeförordning (EU) 2018/151 av den 30 januari 2018 om tillämpningsföreskrifter för NIS-direktivet. NIS-direktivet och den svenska lagstiftningen syftar till att säkerställa att leverantörer av samhällsviktiga tjänster (inklusive produktion av dricksvatten) har beredskap för att förebygga och hantera störningar i samhällsviktiga tjänster. Regler om informationssäkerhet finns även i Livsmedelsverkets och MSB:s föreskrifter.⁹⁶

I december 2020 föreslog EU-kommissionen ett nytt NIS-direktiv ("**NIS2**").⁹⁷ Förslaget är under förhandling och direktivets slutliga utformning därför inte klarlagt.

⁹⁴ https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/dricksvattenproduktion/kaskad-handbok-for-klimatanpassning_dricksvattenproduktion hämtad 2021-01-15.

⁹⁵ Se exempelvis 15 kap. 2 §, 18 kap. 8 § och 18 kap. 13 § OSL.

⁹⁶ Se exempelvis LIVSFS 2008:13. Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar, MSBFS 2020:8. Föreskrifter om rapportering av it-incidenter för statliga myndigheter, MSBFS 2020:7. Föreskrifter om säkerhetsåtgärder i informationssystem för statliga myndigheter, MSBFS 2020:6. Föreskrifter om informationssäkerhet för statliga myndigheter, MSBFS 2018:11. Föreskrifter och allmänna råd om frivillig rapportering av incidenter i tjänster som är viktiga för samhällets funktionalitet, MSBFS 2018:10. Föreskrifter och allmänna råd om rapportering av incidenter för leverantörer av digitala tjänster, MSBFS 2018:9. Föreskrifter och allmänna råd om rapportering av incidenter för leverantörer av samhällsviktiga tjänster, MSBFS 2018:8. Föreskrifter och allmänna råd om informationssäkerhet för leverantörer av samhällsviktiga tjänster, MSBFS 2018:7. Föreskrifter om anmälan och identifiering av leverantörer av samhällsviktiga tjänster och MSBFS 2009:11. Föreskrifter om civila myndigheters kryptoberedskap.

⁹⁷ Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, repealing Directive (EU) 2016/1148 (COM/2020/823 final).

Information och stöd

Boverket ger information om vattenförsörjning på sin webbsida.⁹⁸

Livsmedelsverket är tillsynsmyndighet för NIS-lagen inom sektorn leverans och distribution av dricksvatten och publicerar vägledningar som är riktade mot dricksvattenleverantörer.⁹⁹

2.8 Ekosystemtjänster och grön infrastruktur

2.8.1 Regler och tillämpning

År 2010 antog världens länder en strategisk plan för biologisk mångfald fram till 2020, innehållande de så kallade Aichimålen. Eftersom Aichimålen gick ut 2020 pågår nu processen mot att ta fram ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald, "post 2020". Sveriges arbete utgår från de nationella miljökvalitetsmålen och beskrivs i regeringens proposition 2013/14:141 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.¹⁰⁰

I den Nationella strategin understryks vikten av att möjliggöra uppnåendet av bevarandemål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster samtidigt som samhällets och ekosystemens sårbarhet för klimatförändringar kan reduceras.¹⁰¹ Den Nationella strategin nämner också vikten av att ha en fungerande grön infrastruktur för att påverka klimatförändringarnas biologiska och ekologiska effekter.¹⁰²

I den byggda miljön kan ekosystemtjänster handla om ekosystemens förmåga att rena luft, sänka temperaturer, ta hand om dagvatten och erbjuda rekreativa och hälsosamma miljöer.¹⁰³ Grön infrastruktur definieras enligt Boverket som ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet. Grön infrastruktur i den byggda miljön är den delen av grönstrukturen som har en landskapsekologisk funktion.¹⁰⁴

2.8.2 Myndigheternas roll

Naturvårdsverket koordinerar arbetet med grön infrastruktur i samarbete med Havs- och vattenmyndigheten ("HaV"), Jordbruksverket, Boverket, Trafikverket, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Statens Fastighetsverk, Fortifikationsverket, Länsstyrelserna, Sametinget och Svenska kraftnät.

⁹⁸ Boverket (2021). Vattenförsörjning. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hav/struktur/vattenforsorjning/> Hämtad 2021-12-08.

⁹⁹ Se: <https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/dricksvattenproduktion/nis/vagledning-fran-livsmedelsverket>. Hämtad 2021-11-23.

¹⁰⁰ Prop. 2013/14:141. Svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ss 98-106.

¹⁰¹ Den Nationella strategin s 53.

¹⁰² Den Nationella strategin ss 34 och 49.

¹⁰³ Boverket (2019). Centrala begrepp inom ekosystemtjänster. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/begrepp/> Hämtad 2020-12-12.

¹⁰⁴ Boverket (2019). *Centrala begrepp inom ekosystemtjänster*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/begrepp/> Hämtad 2020-12-12.

HaV är förvaltningsmyndighet på miljöområdet för frågor om bevarande, restaurering och hållbar användning av sjöar, vattendrag och hav och har därför ett särskilt ansvar för arbetet med grön infrastruktur i vatten.¹⁰⁵

2.8.3 Information och stöd

Boverket har tagit fram en vägledning avseende ekosystemtjänster i den byggda miljön.¹⁰⁶ Boverket erbjuder även en utbildning om klimatanpassning i planering.¹⁰⁷

Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning om grön infrastruktur och planering,¹⁰⁸ riktlinjer och vägledning för länsstyrelsernas arbete med att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur,¹⁰⁹ och en rapport som beskriver naturbaserade lösningar.¹¹⁰

Länsstyrelserna har tagit fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur.

2.9 **Klimatanpassning i översiktsplan**

2.9.1 Regler och tillämpning

Översiktsplanen är kommunens viktigaste instrument för att ge vägledning om hur mark- och vattenområden bör användas i framtiden. Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.¹¹¹ I översiktsplanen ska kommunen redovisa grunddragen för den avsedda användningen av mark- och vattenområden samt hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.¹¹² Kommunen ska redovisa hur hänsyn tas till allmänna intressen.¹¹³

Översiktsplanen ska vara aktuell och omfatta hela kommunen. Kommunfullmäktige ska minst en gång under varje mandatperiod pröva planens aktualitet. Länsstyrelsen ska på eget initiativ redovisa sina synpunkter när det gäller mellankommunala och statliga intressen som har betydelse för översiktsplanens aktualitet.¹¹⁴

Av översiktsplanen ska framgå hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med sådana nationella och regionala mål, planer och program som kommunen anser relevanta och av betydelse för en hållbar utveckling i kommunen.¹¹⁵ Bestämmelsen är ett sätt för staten att få genomslag för en angelägen samhällsutveckling på ett enhetligt sätt över hela landet. Exempel på nationella mål som har bäring på klimatanpassning är exempelvis Agenda 2030.

¹⁰⁵ Naturvårdsverket. Grön infrastruktur för levande landskap: <https://www.naturvardsverket.se/gron-infrastruktur>. Hämtad 2020-12-22.

¹⁰⁶ Boverket (2019). Ekosystemtjänster i den byggda miljön – vägledning & metod. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/> Hämtad 2020-11-30.

¹⁰⁷ Boverket (2021). Klimatanpassning i planeringen. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/pbl-akademin/pbl-webbutbildningar/klimatanpassning/> Hämtad 2021-12-08.

¹⁰⁸ Naturvårdsverket, 2019. Grön infrastruktur och fysisk planering – så kan planeringen bidra.

¹⁰⁹ Naturvårdsverket. Grön infrastruktur: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Samhallsplanering/Gron-infrastruktur>. Hämtad 2020-12-12.

¹¹⁰ Naturvårdsverket, 2021. Rapport 7016. Naturbaserade lösningar – ett verktyg för klimatanpassning och andra samhällsutmaningar.

¹¹¹ 3 kap. 2 § PBL.

¹¹² 3 kap. 3 § PBL.

¹¹³ 3 kap. 4 § PBL.

¹¹⁴ 3 kap. 1 och 27-28 §§ PBL.

¹¹⁵ 3 kap. 5 § PBL.

Översiktsplanen ska utformas så att innebörden och konsekvenserna av den tydligt framgår.¹¹⁶

2.9.2 Särskilt om översvämning, ras, skred och erosion

Följande bestämmelse är särskilt avsedd att se till att kommunen tar hänsyn till klimatanpassning i översiktsplanen.¹¹⁷

I översiktsplanen ska kommunen ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra.

Enligt förarbetena syftar kravet till att kommunerna ska börja arbeta med att bedöma riskerna, utarbeta strategier och inleda dialog med kommuninvånarna, och kravet ska ses som en början på den mycket angelägna klimatanpassningen av bebyggelse.¹¹⁸

Bestämmelsen innebär att översiktsplanen exempelvis ska redovisa de områden som inte bör bebyggas ur risk- och säkerhetsperspektiv (översvämningsområden, ras- och skredsbenägna områden m.m.). Likaså bör kommunen redovisa hur dagvattenfrågan avses att lösas, eftersom frågan har bäring på översvämningsrisken.

2.9.3 Information och stöd

Statens geotekniska institut ("SGI") har, tillsammans med Sveriges geologiska undersökning ("SGU"), SMHI, MSB, HaV, Sjöfartsverket och Skogsstyrelsen, tagit fram en vägledning om ras, skred och erosion.¹¹⁹

Boverket har tagit fram en vägledning för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning.¹²⁰

Boverket har tagit fram en tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker,¹²¹ som syftar till att skapa förutsättningarna för att ny bebyggelse blir långsiktigt hållbar och att länsstyrelsernas tillsyn är samordnad och förutsebar.

2.10 **Klimatanpassning i detaljplan**

2.10.1 Regler och tillämpning

Kommunen får enligt PBL bestämma när ett område ska detaljplaneras.¹²² Enligt det s.k. detaljplanekravet ska markens lämplighet för bebyggelse (med vissa undantag) prövas i en detaljplan för exempelvis ett nytt byggnadsverk vars användning får betydande inverkan på omgivningen.¹²³ Regeringen har möjlighet att under vissa förhållanden förelägga en kommun att anta, upphäva eller ändra en detaljplan, om ett riksintresse

¹¹⁶ 3 kap. 6 § PBL.

¹¹⁷ Se den Nationella strategin s 84.

¹¹⁸ 3 kap 5 § 4 PBL.

¹¹⁹ SGI, 2018. Kartunderlag om ras, skred och erosion. Vägledning 1, 2018, utgåva 4.

¹²⁰ Boverket (2020). Process för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/>
Hämtad 2020-12-10.

¹²¹ Boverket, 2018b. Tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker. Rapport 2018:8.

¹²² 1 kap. 2 § PBL.

¹²³ 4 kap 2 § PBL.

enligt 3 eller 4 kap. MB inte tillgodoses, eller om frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt.¹²⁴

2.10.2 Dagvattenhantering

Klimatförändringarna förväntas leda till ökade nederbörds mängder. I städer och tätorter anses markens förmåga att infiltrera vatten ha särskilt stor betydelse för att hantera stora vattenmängder vid till exempel skyfall. Det har mot denna bakgrund ansetts viktigt att skapa goda förutsättningar för att ta hand om dagvatten.¹²⁵

Kommunen kan med stöd av PBL i detaljplan reservera mark för nödvändiga anläggningar och anordningar som behövs för allmänna ändamål för att marken som ska bebyggas ska kunna bli lämplig.¹²⁶ PBL ger också möjlighet för kommunen att lösa in mark som ska vara allmän plats och sådan mark som behövs för annat än enskilt bebyggande.¹²⁷

Enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster ("VA-lagen") ska kommunen besluta om verksamhetsområde för vattentjänster om det behöver ordnas i ett större sammanhang till skydd för människors hälsa eller miljön.¹²⁸ Skyldigheten omfattar även dagvatten.

Genom en bestämmelse i PBL som trädde i kraft 2018 får kommunen i en detaljplan bestämma att det krävs marklov för markåtgärder som kan försämra markens genomsläpplighet förutsatt att åtgärden inte vidtas för att anlägga en gata, väg eller järnväg som är förenlig med detaljplanen.¹²⁹ Bestämmelsen avser att förstärka kommunens möjlighet att säkerställa en god dagvattenhantering.¹³⁰

2.10.3 Skyddsåtgärder

Kommunen får bestämma skyddsåtgärder för att motverka markförorening, olyckor, översvämning och erosion.¹³¹ Av förarbetena framgår att bestämmelsen är en konsekvens av det ökade behovet av klimatanpassning.¹³² En förutsättning för att det i detaljplan ska gå att medge bebyggelse under sådana villkor, anses vara att det redan vid planläggningen kan visas att åtgärderna kommer att leda till avsett resultat, dvs. att marken kommer att bli lämplig att bebygga. Vidare förutsätts att de villkorade åtgärderna är så preciserade och effektbeskrivna att det står klart att de är genomförbara.¹³³ Som skyddsåtgärder kan exempelvis restriktioner vad gäller möjligheten att anlägga källare och en lägsta golvnivå anges.

2.10.4 Möjlighet att upphäva detaljplaner

Kommunen har möjlighet att upphäva befintliga detaljplaner efter att genomförandetiden gått ut. Med upphävande av en detaljplan avses ett sådant upphävande där en detaljplan upphävs helt eller för enbart en del av planområdet. Ett

¹²⁴ 11 kap. 15 § PLB.

¹²⁵ Jfr den Nationella strategin ss 15-16.

¹²⁶ 4 kap. 6 § PBL.

¹²⁷ 6 kap. 13 § PBL.

¹²⁸ Jfr 6 § VA-lagen.

¹²⁹ 9 kap 12 § PBL.

¹³⁰ Den Nationella strategin ss 15-18.

¹³¹ 4 kap. 12 § PBL.

¹³² Prop. 2009/10:170. En enklare plan- och bygglag. Del 1 ss 428–429.

¹³³ Se vidare prop. 2009/10:170. En enklare plan- och bygglag. Del 1 ss 208 f. och 428 f.

upphävande kan däremot inte avse en viss bestämmelse i en detaljplan. Om en viss bestämmelse ska upphävas görs detta genom att detaljplanen ändras.¹³⁴ En plan kan även upphävas genom att en ny plan antas för samma område.¹³⁵

Även under genomförandetiden kan kommunen ändra i gällande detaljplaner, dock endast med fastighetsägarens samtycke eller om nya förutsättningar av betydande vikt framkommer.¹³⁶ Enligt vår bedömning borde sådana förutsättningar kunna utgöras av klimatförändringar. Bestämmelsen tillåter kommunen att ändra en olämplig detaljplan för att undvika att ny bebyggelse uppförs inom områden som visar sig vara olämpliga med hänsyn till klimatrelaterade risker. Kommunen kan exempelvis ändra en detaljplan för att kunna medge skyddsåtgärder eller för att införa nya bestämmelser om exempelvis markreservat för gemensamhetsanläggningar, servitut eller liknande skyddsåtgärder.

2.10.5 Möjlighet att ställa krav på bygglov

Kommunen får skjuta upp den slutliga prövningen av skydds- eller säkerhetsåtgärder till bygglovsskedet genom att ange att lov endast får ges om markens lämplighet för bebyggande har säkerställts genom att exempelvis en skyddsåtgärd har vidtagits på tomtens.¹³⁷ Detta innebär att kommunen i detaljplan kan kräva att vissa klimatanpassningsåtgärder, såsom ändrad höjdsättning (genom omfördelning eller tillägg av jordmassor), byggande av dammar eller diken eller uppförande av kustskydd (genom exempelvis förstärkning av befintliga vägar, banvallar, sanddynor eller vågbrytare), vidtas innan bygglov ges.

2.10.6 Information och stöd

HaV har tagit fram en vägledning för kommunal VA-planering.¹³⁸

2.11 **Klimatanpassning i bygglov**

2.11.1 Regler och tillämpning

I detaljplanerade områden har marken genom detaljplanen ansetts vara lämplig för det ändamål som planen anger, och bygglov ska ges om åtgärden överensstämmer med detaljplanen.¹³⁹ För lov utanför planlagda områden blir översiktsplanen vägledande för bygglovsprövningen. Hänsyn måste tas till eventuella områdesbestämmelser. Markens lämplighet i de fallen med hänsyn till risk och säkerhet ska bedömas på samma sätt som vid framtagande av en detaljplan,¹⁴⁰ varvid förväntade effekter av ett förändrat klimat måste beaktas.

¹³⁴ Jfr prop. 2013/14:126. En enklare planprocess s 104.

¹³⁵ 5 kap. 2-5 §§ PBL.

¹³⁶ 4 kap. 38-39 §§ PBL.

¹³⁷ 4 kap. 14 § p. 4 PBL.

¹³⁸ Hav- och vattenmyndigheten, 2014. Vägledning för kommunal VA-planering. Hav- och vattenmyndighetens rapport 2014:1.

¹³⁹ 9 kap. 30 § PBL.

¹⁴⁰ 9 kap. 31 § p. 3 PBL.

I PBL¹⁴¹, plan- och byggförordningen (2011:338) ("PBF")¹⁴², Boverkets byggregler ("BBR")¹⁴³ och Boverkets konstruktionsregler ("EKS")¹⁴⁴ ställs krav på tekniska egenskaper för byggnader och andra anläggningar. Kraven är främst formulerade som funktionskrav och gäller den färdiga byggnaden. För att bedöma om de tekniska egenskapskraven kan komma att bli uppfyllda i den färdiga byggnaden är det i vissa fall nödvändigt att ta hänsyn till klimatet på den plats där byggnaden ska uppföras. I till Boverkets regler hörande allmänna råd anges vilka metoder som bör användas för att funktionen ska kunna förväntas uppnås.

Reglerna ska tillämpas av byggherren, vilket innebär att de gäller alla, inklusive kommuner och myndigheter, som bygger eller ändrar byggnader.

2.11.2 Tillsyn och ingripanden

Tillsynsmyndighet för att tillse att byggherren fullgör sina skyldigheter enligt PBL är främst byggnadsnämnden men även länsstyrelserna, Boverket, regeringen och Arbetsmiljöverket har ett tillsynsansvar. Myndigheterna förväntas samarbeta med varandra samt med statliga och kommunala organ som utför uppgifter av betydelse för tillsynsverksamheten.¹⁴⁵ Tillsynsmyndigheterna är skyldiga att ta upp en fråga om ingripande och påföljd så snart det finns anledning att anta att någon inte har följt en bestämmelse, en dom eller andra beslut. För vissa överträdelse av PBL kan sanktionsavgifter åläggas. Olika förelägganden, förbud eller verkställighetsmedel som vite enligt lagen (1985:206) om viten, och handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning kan också aktualiseras.¹⁴⁶ Byggherrens skyldigheter enligt ovan gäller endast vid nybyggnad eller ändring av byggnader, och kan således inte tillämpas för att klimatanpassa befintliga byggnader. En utmaning måste därför antas vara att bedöma vilka krav som är lämpliga att ställa nu för att säkerställa att ett byggnadsverk är anpassat till framtida klimatiförändringar.

2.11.3 Information och stöd

Boverket har bl.a. tagit fram rapporten "Boverkets byggregler och klimatanpassning", vilken refererar till ett antal andra rapporter som berör ämnet.¹⁴⁷

2.12 **Klimatanpassning i markanvisning**

2.12.1 Regler och tillämpning

Vid nybyggnation av lokaler och byggnader kan en kommun ställa egna klimatanpassningskrav genom att införa dessa krav i de beslut och avtal som tecknas i samband med markanvisningar enligt lagen (2014:899) om riktlinjer för kommunala markanvisningar eller andra typer av avtal. Goda lösningar kan dessutom inspirera andra fastighetsförvaltare att klimatanpassa sina byggnader och utemiljöer på liknande sätt.¹⁴⁸

¹⁴¹ 8 kap. 4 § PBL.

¹⁴² 3 kap. 7-10, 13, 16-17 §§ PBF.

¹⁴³ BFS 2011:6.

¹⁴⁴ BFS 2011:10.

¹⁴⁵ 11 kap. 3 § PBL.

¹⁴⁶ 11 kap. 19-39 §§ PBL.

¹⁴⁷ Boverket, 2018c. Boverkets byggregler och klimatanpassning. Rapport 2018:10.

¹⁴⁸ Boverket, 2010. Mångfunktionella ytor – klimatanpassning av befintlig byggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur s 59.

Ett exempel som nämns som inspiration är Miljöbyggprogram SYD.¹⁴⁹ Miljöbyggprogram SYD är uppdelat i fyra kärnområden, varav ett område – området ”Urban biologisk mångfald” har relevans för klimatanpassning. I programmet beskrivs bland annat användandet av grönytefaktor¹⁵⁰ som väger samman ett antal faktorer till ett index som sedan ligger till grund för exempelvis en bygglovsansökan. Bland annat behandlas en ytas förutsättningar för växtlighet och fördröjning av dagvatten.¹⁵¹ Ett sådant program ger kommuner, i egenskap av markägare, möjlighet att främja såväl ekologiskt hållbart byggande som klimatanpassning vid byggande på kommunal mark.

2.12.2 Information och stöd

Boverket har tagit fram en rapport ”Mångfunktionella ytor – klimatanpassning av befintlig byggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur”¹⁵² som kan användas som inspiration.

2.13 **Roll- och ansvarsfördelning**

2.13.1 Kommunen

Det är i första hand kommunens ansvar att ta hänsyn till allmänna intressen, däribland hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion. Ansvaret aktualiseras när kommunen detaljplanelägger mark eller beslutar om bygglov eller förhandsbesked utanför detaljplanelagt område.¹⁵³ Om kommunen fattar beslut om t.ex. detaljplan eller bygglov på oriktiga grunder kan kommunen bli skadeståndsansvarig.¹⁵⁴ Ansvaret aktualiseras dock bara om kommunen har gjort sig skyldig till fel eller försummelse. Eftersom konsekvenserna av klimatförändringarna är svårbedömda, kan det vara svårt att avgöra om ett beslut är att betrakta som felaktigt eller försumligt i lagens mening. Dessutom preskriberas skadeståndsansvar 10 år efter det att beslut har fattats,¹⁵⁵ vilket i planeringsssammanhang kan anses vara kort tid. Det kan därför ofta vara fastighetsägaren, och därigenom försäkringskollektivet, som får bära kostnaderna för eventuella felaktiga bedömningar av de risker som klimatförändringarna innebär för den byggda miljön.¹⁵⁶

2.13.2 Länsstyrelserna

På regional nivå har länsstyrelserna en viktig roll att ta fram planeringsunderlag beträffande allmänna intressen.

¹⁴⁹ Miljöbyggprogram SYD: <http://www.miljobyggprogramsyd.se/Om-programmet>. Hämtad 2020-12-11.

¹⁵⁰ Grönytefaktorn är ett planeringsredskap som används för att säkerställa en viss mängd vegetation eller vatten i en byggd miljö både på kvartersmark och på allmän plats. Källa: Boverket (2018). Grönytefaktor – räkna med ekosystemtjänster. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/verktyg/gronytefaktor/> Hämtad 2020-12-22.

¹⁵¹ Miljöbyggprogram SYD: <http://www.miljobyggprogramsyd.se/Om-programmet/Karnomraden/Urban-biologisk-mangfald>. Hämtad 2020-12-22.

¹⁵² Boverket, 2010. Mångfunktionella ytor – klimatanpassning av befintlig byggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur.

¹⁵³ 3 kap. 2-4 §§ PBL.

¹⁵⁴ Jfr 3 kap. 2 § Skadeståndslag (1972:207).

¹⁵⁵ 2 § Preskriptionslag (1981:130).

¹⁵⁶ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? ss 16-17.

Länsstyrelserna har också ett tillsynsansvar för kommunernas planläggning enligt PBL. Detta innebär att staten genom länsstyrelserna har ett ansvar för att kommunerna följer bestämmelserna i PBL och beaktar bl.a. klimatförändringarna vid planläggningen.

Vid samråd om översiktsplanens respektive detaljplanens innehåll ska berörd länsstyrelse verka för att föreslagen bebyggelse inte blir olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.¹⁵⁷ Av länsstyrelsens granskningsyttrande ska det framgå om bebyggelse bedöms bli olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.¹⁵⁸

Länsstyrelsen ska tidigt i planeringsprocessen bidra med underlag, råd och synpunkter för att ge kommunen möjlighet att utforma planförslaget så att ett senare statligt ingripande kan undvikas.¹⁵⁹ Länsstyrelsen erhåller riksintressemyndigheternas uppgifter om områden som bedöms vara av riksintresse och ansvarar för att ta de initiativ som behövs för att det i arbetet med miljökonsekvensbeskrivningar och i planerings- och beslutsprocesser tas hänsyn till riksintressen.

Länsstyrelsen ska överpröva och upphäva kommunens beslut att upprätta eller ändra en detaljplan om detaljplanen antas innebära att bebyggelse bli olämplig med hänsyn till de risker som anges i PBL (såsom människors hälsa, översvämning eller erosion).¹⁶⁰ I vissa fall kan länsstyrelsen även utöva tillsyn över kommunens beslut om lov eller förhandsbesked.¹⁶¹

2.13.3 Boverket

Boverket har genom ändringar i förordningen (2012:546) med instruktion för Boverket fått ansvar för att samordna det nationella klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön.¹⁶²

Boverket har publicerat ett antal rapporter i ämnet,¹⁶³ och särskilt tagit fram en sammanställning av planeringsunderlag för fysisk planering avseende klimatfrågor.¹⁶⁴

Länsstyrelserna och Boverket ansvarar för tillämpningen av Hushållningsförordningen, och har var och en inom sitt verksamhetsområde uppsikt över nämnda hushållning.¹⁶⁵

2.13.4 Trafikverket

Trafikverket ansvarar för långsiktig planering av transportsystemet för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart. Verket ansvarar även för byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna. Trafikverket kan vara remissinstans avseende trafikfrågor i lovärenden.

¹⁵⁷ 3 kap. 10 § PBL.

¹⁵⁸ 3 kap. 16 § p. 5 och 5 kap. 14 § p. 5 PBL.

¹⁵⁹ Jfr prop. 2009/10:170. En enklare plan- och bygglag. Del 1 ss 444-445.

¹⁶⁰ 11 kap. 10-12 §§ PBL.

¹⁶¹ 11 kap. 12 § PBL.

¹⁶² 3 § p. 13 Förordning (2012:546) med instruktion för Boverket.

¹⁶³ Boverket (2020). *Samordna det nationella klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön*.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/uppdrag/klimatanpassningsarbete-for-den-byggda-miljon/>
Hämtad 2020-12-10.

¹⁶⁴ Boverket, 2018a. Planeringsunderlag för fysisk planering avseende klimatfrågor – Sammanställning och analys. Rapport 2018:3.

¹⁶⁵ 1-1b §§ Hushållningsförordningen.

2.13.5 Jordbruksverket

Jordbruksverket är remissinstans i frågor om när brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse.¹⁶⁶

2.13.6 Statens geotekniska institut

SGI har i uppdrag att utföra ras- och skredriskkarteringar, kartera erosionsrisker samt metodutveckla, nyttiggöra och komplettera redan utförda karteringar.¹⁶⁷

2.13.7 Byggherre samt fastighets- och markägare

Såväl byggherren som fastighetsägaren har ett ansvar för att uppfylla kraven i PBL, PBF, EKS och BBR för byggnader och för tomtmark.

Kommunen är ofta en stor markägare och kan i denna egenskap ställa krav på den som ska köpa och bebygga marken. Krav på klimatanpassning genom hänsyn till ekosystemtjänster, miljöbyggprogram eller liknande kan exempelvis ställas i markanvisningsavtal. Genom att bidra med goda exempel kan också kommunen inspirera andra markägare till att klimatanpassa sin egendom.

2.13.8 Enskilda

Det är ett genomgående mål i PBL att skapa goda möjligheter till medborgarinflytande. Därför är processen för att ta fram en översiktsplan och detaljplan reglerad i lagen. Samråd samt utställning av förslag till översiktsplanen eller granskning av detaljplaner ger medborgarna möjlighet till insyn och påverkan vid utformningen av planerna (se även punkt 2.9.2 ovan).

2.14 **Utredningar och lagstiftningsförslag**

Den 30 mars 2021 överlämnade utredningen Samordning för bostadsbyggande sitt slutbetänkande, Stärkt planering för en hållbar utveckling (SOU 2021:23), till regeringen. I betänkandet föreslås ändringar i PBL som bl.a. ska stärka förutsättningarna för transporteffektivitet, leda till minskad miljö- och klimatpåverkan och ge bättre förutsättningar för mobilitet.

I sitt remissvar avseende betänkandet menar Upphandlingsmyndigheten att förslagen i betänkandet kan stärkas genom att lyfta fram vikten av klimatanpassning i PBL. Upphandlingsmyndigheten betonar vikten av att nämnda rättsområden beaktas i det fortsatta arbetet och ser om så inte sker en risk i att förarbetena inte kommer att ge praktiker någon tydlig juridisk vägledning.¹⁶⁸

Också i mars 2021 överlämnade Klimaträttsutredningen betänkandet En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden (SOU 2021:21). I betänkandet lägger utredningen fram förslag som innebär att alla som tillämpar MB ska arbeta för att minimera klimatförändringarna och ges möjlighet att föregripa lagstiftningens obligatoriska krav. Genom att verksamhetsutövare och de som vidtar åtgärder själva ska föreslå och genomföra de åtgärder som behövs, anser utredaren att MB ska verka även i förebyggande riktning. Enligt utredaren skulle en ny avvägningsregel kunna göra skillnad men det behövs mer tid för att utforma en sådan regel på bästa sätt. Vidare anser

¹⁶⁶ Den Nationella strategin s 55.

¹⁶⁷ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 62.

¹⁶⁸ Upphandlingsmyndigheten. UHM-2021-121. Yttrande över betänkandet SOU 2021:23 Stärkt planering för en hållbar utveckling s 2.

utredaren att förslagen för att klimatanpassa MB behöver kompletteras med ett tydligt styr- och uppföljningssystem som kan försäkra att de klimatpolitiska målen nås. Enligt utredaren behöver en särskild utredning tillsättas för att se över tidsbegränsning och omprövning enligt MB.¹⁶⁹ Utredaren har nu fått i uppdrag att utreda möjligheten att väga klimatnytta mot negativ påverkan på människors hälsa och miljön, genom en särskild avvägningsregel i MB eller på annat sätt, och lämna nödvändiga författningsförslag.¹⁷⁰

2.15 Granskning

Riksrevisionen har konstaterat att staten, kommuner och enskilda riskerar att bära höga kostnader för skador orsakade av klimatförändringar, och att kostnaderna för att anpassa den byggda miljön till ett förändrat klimat riskerar att bli höga. Mot denna bakgrund har Riksrevisionen den 27 oktober 2021 meddelat att den avser att granska om statens arbete för klimatanpassning av den byggda miljön är effektivt. Mer information om granskningen och tidpunkt för publicering av kommande granskningsrapport kommer att läggas ut på Riksrevisionens webbplats.¹⁷¹

3. Förvaltning, drift och underhåll

3.1 Inledning

Ansvaret för skydd av befintlig egendom – exempelvis genom klimatanpassningsåtgärder – åligger i första hand egendomens ägare,¹⁷² vilket också framgår av den Nationella strategin.¹⁷³ Ansvaret följer av äganderätten och gäller exempelvis alla fastighetsägare, såväl enskilda personer som företag och lokala och nationella myndigheter. Fastighetsägaren har som huvudregel ingen skyldighet att klimatanpassa sin egendom, men är enligt hänsynsregeln i jordabalken (1970:994) ("Jordabalken") skyldig att se till att användningen av den egna fastigheten inte orsakar olägenheter i omgivningen.¹⁷⁴

3.2 Befintlig bebyggelse

3.2.1 Krav på byggnadsverk och tomter

Det finns vissa möjligheter att ålägga åtgärdskrav på fastighetsägare som inte klimatanpassar sin egendom. Exempelvis måste byggnadsverk uppfylla vissa minikrav ur bl.a. klimat-, hygien- och hälsosynpunkt,¹⁷⁵ och de ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaperna bevaras så som kraven var när byggnadsverken uppfördes.¹⁷⁶ Även tomter ska hållas i vårdat skick och skötas så att risken för olycksfall och betydande olägenheter för omgivningen och för trafiken inte uppkommer.¹⁷⁷ Kommunen har ett ansvar att ingripa om byggnaders tekniska

¹⁶⁹ SOU 2021:21. Betänkande av klimaträttsutredningen. En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden.

¹⁷⁰ Dir. 2021:50. Tilläggsdirektiv till Klimaträttsutredningen (M 2019:05).

¹⁷¹ Se <https://www.riksrevisionen.se/nu-granskas/inledda-granskningar/klimatanpassning-av-den-byggda-miljon.html>. Hämtad 2021-11-23.

¹⁷² SOU 2017:42 Vem har ansvaret? ss 17-18.

¹⁷³ Den Nationella strategin s 21.

¹⁷⁴ 3 kap. 1 § jordabalken (1970:994).

¹⁷⁵ 8 kap. 4-5 §§ PBL.

¹⁷⁶ 8 kap. 14 § PBL.

¹⁷⁷ 8 kap. 15 § PBL.

egenskaper inte upprätthålls eller om en fastighet inte hålls i ett vårdat skick. Ingripanden kan bestå i bl.a. åtgärdsföreläggande, rivningsföreläggande eller förbud mot användning. Åtgärderna kan förenas med viten. Åtgärdsföreläggande och rivningsförelägganden kan förenas med beslut om att åtgärderna ska genomföras på bekostnad av den som fått föreläggandet.

3.2.2 Gemensamma anläggningssamfälligheter

Det finns också vissa möjligheter att dels uppnå ett gemensamt ägande och finansiering av fysiska klimatanpassningsåtgärder, dels ålägga fastighetsägare en skyldighet att bidra till dessa åtgärder.

Avseende erosionsskydd kan bildandet av en gemensam anläggningssamfällighet ("**Gemensamhetsanläggning**") enligt Anläggningslag (1973:1149) ("**Anläggningslagen**") aktualiseras. En Gemensamhetsanläggning är en anläggning som syftar till att tillgodose ändamål av stadigvarande betydelse för fastighetsägarna. Fastighetsägare kan exempelvis vara privatpersoner, näringsidkare eller kommuner. Deltagande i en Gemensamhetsanläggning är tvingande för de fastigheter som drar nytta av anläggningen. Bildandet sker genom en lantmäteriförrättning där bland annat deltagande fastigheters andelar i anläggningen fastställs.

Avseende översvämningsskydd, såsom markavvattningsåtgärder (exempelvis dikning och dränering), kan motsvarande lösning vara bildandet av en markavvattningssamfällighet. Markavvattningssamfälligheter utgör vattenverksamheter och regleras i MB, lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ("**LSV**") och förordning om vattenverksamhet (1998:1388). För inrättande av markavvattningssamfällighet krävs tillstånd enligt 11 kap. 13 § MB. Även en Gemensamhetsanläggning kan kräva tillstånd eller anmälan om vattenverksamhet enligt LSV när åtgärden innebär arbeten i vatten.

Det kan också vara aktuellt med dispensprövning enligt bestämmelserna om biotopskydd, strandskydd och artskydd.¹⁷⁸ Dispens kan ges om det finns särskilda skäl eller om syftet med strandskyddet inte påverkas.¹⁷⁹ Om värdefulla värden kan komma att påverkas av åtgärden kan tillstånd för vattenverksamhet och strandskyddsdispens vägras,¹⁸⁰ vilket kan försvåra eller förhindra den planerade klimatanpassningsåtgärden.

3.2.3 Information och stöd

COWI har, på uppdrag av Regional Kustsamverkan Skåne och Halland, tagit fram en rapport som anger möjliga sätt att främja klimatanpassningsåtgärder och finansiera dessa.¹⁸¹

Boverket har tagit fram rapporten "Ovårdade tomter och förfallna byggnader" för att utreda hur tillsynen över ovårdade tomter och förfallna byggnader kan förbättras.¹⁸²

Fastighetsägarna har tagit fram en guide som ger fastighetsägare tips och råd om hur man kan klimatanpassa sin fastighet.¹⁸³

¹⁷⁸ Jfr 7 kap. MB.

¹⁷⁹ Skälen för dispens står i 7 kap. 18 c–d §§ MB.

¹⁸⁰ COWI, 2020. Finansieringsmodeller för klimatanpassningsåtgärder ss 32-36.

¹⁸¹ COWI, 2020. Finansieringsmodeller för klimatanpassningsåtgärder.

¹⁸² Boverket 2015. Ovårdade tomter och förfallna byggnader. ISBN: 978-91-7563-286-5.

¹⁸³ Fastighetsägarna, 2020. Klimatsäkra din fastighet. Fastighetsägare i ett förändrat klimat.

Samarbetet Offentliga fastigheter (Kommunfonden (FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor), Fastighetsrådet (FoU-fonden för regionernas fastighetsfrågor), Fortifikationsverket och Samverkansforum genom Statens fastighetsverk och Specialfastigheter) har tagit fram en skrift som avser att ge stöd och vägledning om hur en fastighetsorganisation kan arbeta med klimatanpassning av byggnader och mark för att bättre motstå klimathändelser, utifrån riskerna för skyfall, förhöjda vattennivåer och värmeböljor.¹⁸⁴

3.3 **Kulturarv**

3.3.1 Regler och tillämpning

Klimatförändringarna kan ha allvarliga effekter på kulturhistoriskt intressanta byggnader (kulturarvet), som utsätts för skaderisker såsom mögel, rötskador, skadedjur, stormskador och erosion. För att förhindra skadorna är det viktigt att klimatanpassningsåtgärder vidtas tidigt. Vissa regler begränsar dock möjligheten att klimatanpassa byggnader. Exempelvis stadgar PBL att ändringar till byggnader alltid ska utföras varsamt med hänsyn till dess karaktärsdrag och dess tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden. Särskilt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Motsvarande gäller för bygglovspliktiga anläggningar.¹⁸⁵ Den som planerar eller utför ett arbete (såsom en klimatanpassningsåtgärd) som berör kulturarvet ska dessutom enligt kulturmiljölagen (1998:950) (**Kulturmiljölagen**) se till att skador på kulturmiljön så långt möjligt undviks eller begränsas.¹⁸⁶ Bestämmelser om kulturmiljön finns också i bl.a. MB, PBL och skogsvårdslagen (1979:429).¹⁸⁷

3.3.2 Information och stöd

Riksantikvarieämbetet har tagit fram en handlingsplan "Kulturarv i ett förändrat klimat – handlingsplan för klimatanpassning 2019–2023",¹⁸⁸ som bl.a. riktar sig mot länsstyrelserna och myndigheter som förvaltar statlig egendom.

På sin webbsida ger Riksantikvarieämbetet en del information om klimatanpassning av kulturarv.¹⁸⁹

3.4 **Roll- och ansvarsfördelning**

3.4.1 Fastighetsägare

Fastighetsägaren har ett ansvar att hålla sin fastighet, såväl tomten som eventuella byggnader och skyddsanordningar, i ett vårdat skick samt sköta och underhålla dessa. Fastighetsägaren (och även till viss mån nyttjanderättshavaren) ansvarar enligt huvudregeln för eventuella skador på egendomen som klimatförändringarna kan leda till. Detta ansvar överförs till viss del till försäkringskollektivet. Av den Nationella strategin framgår att ansvaret för skador till följd av extrema väderhändelser inte skiljer sig från ansvaret för annan riskhantering i samhället, och att grundprincipen ska vara att ansvaret för skydd av egendom ligger hos egendomens ägare.¹⁹⁰ Det kan dock vara svårt för en enskild fastighetsägare att vidta anpassningsåtgärder, särskilt avseende

¹⁸⁴ Samarbetet Offentliga fastigheter, 2021. Stöd i arbetet med klimatanpassning.

¹⁸⁵ Se 8 kap. 13, 17 och 18 §§ PBL.

¹⁸⁶ 1 kap. 1 § Kulturmiljölagen.

¹⁸⁷ 1 kap. 2 § st. 4 Kulturmiljölagen.

¹⁸⁸ Riksantikvarieämbetet. Kulturarv i ett förändrat klimat – handlingsplan för klimatanpassning 2019–2023.

¹⁸⁹ <https://www.raa.se/kulturarv/klimat-och-miljo/kulturarv-och-klimatforandringar/> hämtad 2021-11-17.

¹⁹⁰ Den Nationella strategin s 77.

klimatrelaterade risker som kräver samordnade åtgärder, såsom vallar eller annat översvämningsskydd.¹⁹¹

I vissa fall kan fastighetsägaren även hållas ansvarig för skador som uppkommer på närliggande egendom. Hänsynsregeln i Jordabalken kan läggas till grund för en talan om vitesföreläggande mot fastighetsägare eller andra som driver en störande verksamhet att begränsa störningarna, eller eventuellt om förbud vid vite att fortsätta verksamheten. Bestämmelsen anses ålägga fastighetsägaren eller nyttjanderättshavaren en särskild aktsamhetsplikt i förhållande till omgivningen; vilken kan innebära ett längre gående ansvar för vållande än vad som följer av allmänna regler,¹⁹² framför allt vid underlåtenhet att vidta åtgärder som innebär vissa risker för omgivningen. Det är dock oklart om hänsynsregeln skulle kunna ligga till grund för ett föreläggande att vidta klimatanpassningsåtgärder. Vi har inte utrett detta och inte heller om regeln kan ligga till grund för en skadeståndstalan mot en fastighetsägare som inte har vidtagit klimatanpassningsåtgärder.

3.4.2 Kommuner

Kommunen har ett ansvar att ingripa, genom exempelvis utfärdande av föreläggande, om byggnaders tekniska egenskaper inte upprätthålls eller om en fastighet inte hålls i ett vårdat skick.

Kommunen kan utnyttja möjligheten att upphäva eller ändra gamla detaljplaner för att anta nya som tar hänsyn till klimatförändringarna och som får genomslag vid lovpliktiga ändringar av bebyggelsen.

3.4.3 Staten och de nationella myndigheterna

Klimatanpassningsförordningen ålägger myndigheter som förvaltar eller underhåller statlig egendom en skyldighet att anpassa denna verksamhet till ett förändrat klimat.¹⁹³ Av den Nationella strategin framgår att staten har ett ansvar för klimatanpassning i sin egenskap av fastighetsägare och verksamhetsutövare.¹⁹⁴

Länsstyrelserna ansvarar för det statliga kulturmiljöarbetet i länet,¹⁹⁵ beslutar om tillstånd att förändra skyddade kulturmiljöer och om bidrag för att vårda dem.¹⁹⁶

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturmiljöarbetet i landet.¹⁹⁷

4. **Vattenförsörjning och avloppshantering**

4.1 **Regler och tillämpning**

Klimatförändringar väntas medföra stor inverkan på vattenresurser i tätbefolkade delar av landet med periodvis minskad vattentillgång, försämrade vattenkvalitet och ökad föroreningsrisk. Till nästa sekelskifte förväntas skyfallen bli mer intensiva. Nederbörden i Sverige förväntas öka under alla årstider, men mest under vintern. Den största ökningen

¹⁹¹ Jfr SOU 2017:42 s 333.

¹⁹² Se Skadeståndslag (1972:207).

¹⁹³ 4 § 2 mening Klimatanpassningsförordningen.

¹⁹⁴ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 24.

¹⁹⁵ 1 kap. 2 § st. 2 och 3 Kulturmiljölagen.

¹⁹⁶ Se förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

¹⁹⁷ 1 kap. 2 § st. 2 och 3 Kulturmiljölagen.

beräknas ske i norra Sverige. På sommaren i södra Sverige beräknas ökningen vara liten.¹⁹⁸

Det är kommunen som har ansvar för den allmänna vattenförsörjningen, men behovet av vatten kan även lösas genom enskild vattenförsörjning. Det finns olika redskap för att skapa förutsättningar för en robust vattenförsörjning, såsom riksintressen, regionplaner, regionala vattenförsörjningsplaner och den kommunala fysiska planeringen.

Utöver regler i plan- och bygglagstiftningen finns det flera andra lagar som reglerar frågor om vattenförsörjning och avlopp. VA-lagen syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp (va) ordnas ur ett långsiktigt perspektiv med hänsyn till både miljö och människors hälsa. Lagen reglerar förhållandet mellan kommunen, va-huvudmannen och vattenkonsumenten. VA-lagen omfattar omhändertagande av dagvatten inom samlad bebyggelse, vilket innebär ett visst ansvar för bortledning av dagvatten. VA-lagen stadgar bl.a. att en allmän va-anläggning ska ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser.¹⁹⁹ En allmän va-anläggning får inte ordnas i strid med detaljplan, områdesbestämmelser eller andra bestämmelser om hur marken ska bebyggas, eller så att den försvårar en ändamålsenlig bebyggelse eller lämplig planläggning.²⁰⁰ Det är därför viktigt att vid planläggningen ta hänsyn till behovet av allmänna va-anläggningar.

Utöver VA-lagen finns ett stort antal bestämmelser som på olika sätt berör vattenförsörjningen och som kräver att intresseavvägningar och prioriteringar görs. MB gäller alla delar av vattentjänsterna avseende uttag och överföring av råvatten, skydd av vattentäkt, vattenverk, vattenreningsverk samt dess ledningsnät och hantering av dagvatten. Som huvudregel är alla vattenuttag tillståndspliktiga.²⁰¹ Prövningen är inriktad på vattenuttagets miljöpåverkan. Havsmiljöförordningen²⁰², som implementerar EU-ramdirektivet om en marin strategi²⁰³ och hänvisar till art- och habitatdirektivet²⁰⁴, avloppsdirektivet²⁰⁵, kommissionsbeslutet²⁰⁶, vattendirektivet²⁰⁷, direktivet om

¹⁹⁸ Se <https://www.smhi.se/klimat/klimatet-da-och-nu/klimatindikatorer/klimatindikator-nederbord-1.2887> hämtad 2021-01-15.

¹⁹⁹ 10 § st. 1 VA-lagen.

²⁰⁰ 11 § VA-lagen.

²⁰¹ Se 11 kap. 9 § MB.

²⁰² Havsmiljöförordning (2010:1341).

²⁰³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi).

²⁰⁴ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/17/EU.

²⁰⁵ Rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/64/EU.

²⁰⁶ Kommissionens beslut (EU) 2017/848 av den 17 maj 2017 om fastställande av kriterier och metodstandarder för god miljöstatus i marina vatten, specifikationer och standardiserade metoder för övervakning och bedömning och om upphävande av beslut 2010/477/EU.

²⁰⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, i lydelsen enligt kommissionens direktiv 2014/101/EU.

prioriterade ämnen²⁰⁸, fågeldirektivet²⁰⁹ och badvattendirektivet²¹⁰, samt havskonventionerna²¹¹, Miljöbedömningsförordningen och HaVs föreskrifter²¹² är andra regler som påverkar förutsättningarna att säkerställa en robust vattenförsörjning.

I sammanhanget kan den kommande EU-förordningen om minimikrav för återanvändning av vatten²¹³ nämnas. Förordningen innehåller EU-gemensamma minimikrav på kvalitet, kontroller och riskhantering för återanvändning av avloppsvatten för jordbruksbevattnings. Förordningen innebär nya regler som ser till att återvunnet avloppsvatten avsett för jordbruksbevattnings är så säkert att såväl miljön som människors och djurs hälsa skyddas från betydande påverkan från olika typer av föroreningar. Förordningen avser att bidra till att lindra vattenbrist inom EU och är en åtgärd för klimatanpassning. Förordningen ska tillämpas från och med den 26 juni 2023.

Vidare berörs alla vattenverk av Reach-förordningen²¹⁴, som reglerar kemikaliehanteringen inom EU. Avseende hantering av och kvaliteten på dricksvatten tillämpas livsmedelslagstiftningen, dvs livsmedelslagen (2006:804) ("**Livsmedelslagen**"), livsmedelsförordningen (2006:813) ("**Livsmedelsförordningen**") och Livsmedelsverkets föreskrifter.²¹⁵ Den 12 januari 2021 trädde ett nytt dricksvattendirektiv²¹⁶ i kraft. Direktivet innebär nya krav för producenter och tillhandahållare av dricksvatten samt kontrollmyndigheter, som bland annat omfattar riskbedömning av försörjningssystemet och nya parametrar att undersöka i dricksvattnet. Direktivet införs i nya dricksvattenföreskrifter senast januari 2023.

Regler som kan ha betydelse för förutsättningarna att inrätta en VA-anläggning är ledningsrättslagen (1973:1144) ("**LL**") som reglerar rätten att utnyttja utrymme inom en fastighet för en ledning eller annan anordning, jordabalken (1970:994) som reglerar rättsförhållanden rörande fast egendom, expropriationslagen (1972:719) ("**ExL**") som reglerar förutsättningarna för att tvångsvis ta mark i anspråk, Anläggningslagen som reglerar bl.a. hur vatten- eller avloppsanläggningar kan inrättas som gemensamhetsanläggningar som ordnar dricksvattenförsörjningen för ett område från en gemensam vattentäkt, och lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.

Exempelvis kan 12 § LL eller 2 kap 2-4 §§ ExL skapa förutsättningar för den markåtkomst som behövs för inrättandet av en VA-anläggning. Kommunens möjligheter att tvångsvis ta annan mark i anspråk kan dock begränsas av andra regler, såsom

²⁰⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG av den 16 december 2008 om miljökvalitetsnormer inom vattenpolitikens område och ändring och senare upphävande av rådets direktiv 82/176/EEG, 83/513/EEG, 84/156/EEG, 84/491/EEG och 86/280/EEG, samt om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/39/EU.

²⁰⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/17/EU.

²¹⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/7/EG av den 15 februari 2006 om förvaltning av badvattenkvaliteten och om upphävande av direktiv 76/160/EEG, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/64/EU.

²¹¹ Konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö (SÖ 1996:22) och konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten (SÖ 1994:25).

²¹² Se exempelvis HVMFS 2012:18 om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer.

²¹³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/741 av den 25 maj 2020 om minimikrav för återanvändning av vatten.

²¹⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet.

²¹⁵ 1 § LIVSFS 2017:2. Livsmedelsverkets föreskrifter om ändring i Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten.

²¹⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten.

egendomsskyddet i art. 1 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ("EKMR") och 2 kap. 15 § regeringsformen (1974:152). Ett tvångsvis markanspråk kräver därför bl.a. att en proportionalitetsavvägning görs för att bedöma åtgärdens lämplighet.

4.2 Roll- och ansvarsfördelning

4.2.1 Kommunen

Det är kommunen som har huvudansvaret för den allmänna vattenförsörjningen. Kommunens skyldigheter kan aktualiseras både för ny och befintlig bebyggelse. Ansvarsreglerna i VA-lagen ersätter inte det ansvar kommunen har för att ny bebyggelse i detaljplan lokaliseras till lämplig mark enligt PBL. Ansvaret enligt VA-lagen aktualiseras endast för skador som beror på va-anläggningen, och täcker därför inte översvämningsskador på grund av exempelvis skyfall.

4.2.2 Va-huvudmannen

En allmän va-anläggning ska ha en viss kapacitet att leda bort dagvattnet från området. Uppfyller inte anläggningen dessa krav kan va-huvudmannen vara ersättningskyldig för översvämningsskador som beror på anläggningen.²¹⁷ Vid ansvarskonkurrens avgörs ansvaret för eventuella skador relaterad till va-anläggningen med tillämpning av VA-lagens ansvarsregler. Ansvar enligt skadeståndslagen (1972:207) skulle kunna aktualiseras vid en översvämning som inte beror på va-anläggningen.²¹⁸

4.2.3 De nationella myndigheterna

HaV vägleder om framtagande och utformning av vattenskyddsområden och pekar ut anspråk om riksintressen för områden för dricksvattenanläggningar.

Livsmedelsverket, länsstyrelserna och andra statliga myndigheter är kontrollmyndigheter för dricksvatten.²¹⁹

Livsmedelsverket har genom sin instruktion ansvar för nationell samordning av dricksvattenfrågor, särskilt vad gäller anpassningar till klimatförändringar och kris- och beredskapsplanering avseende dricksvattenförsörjning.²²⁰

Den Nationella samordningsgruppen har skapats 2020 i syfte att verka för en trygg och säker dricksvattenförsörjning och ge stöd i dricksvattenfrågor. I den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten ingår HaV, Boverket, Folkhälsomyndigheten, SGU, Kemikalieinspektionen, SMHI, Trafikverket, en representant för länsstyrelserna, Sveriges Kommuner och Regioner, MSB, Svenskt Vatten, en representant för Vattenmyndigheterna och två representanter för kommunerna.²²¹

SGU har ett särskilt ansvar för det nationella miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet. Myndigheten kartlägger grundvattenförekomster, bedömer uttagsmöjlighet och förekomstens sårbarhet för föroreningar.

²¹⁷ 45 § VA-lagen.

²¹⁸ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? ss 224-225.

²¹⁹ 11 § Livsmedelslagen.

²²⁰ Förordning (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket.

²²¹ Livsmedelsverkets information om den nationella samordningsgruppen för dricksvatten:

<https://www.livsmedelsverket.se/om-oss/samarbeten/nationell-samordninggrupp-for-dricksvatten>. Hämtad 2020-12-11.

Vattenmyndigheterna har det övergripande ansvaret för att EU:s ramdirektiv för vatten genomförs i Sverige. De sammanställer statusbedömningar för grund- och ytvattenförekomster, där dricksvattenresurser ingår och beslutar om miljökvalitetsnormer samt åtgärdsprogram för att normerna ska uppnås.

4.2.4 Dricksvattenproducenten

Det är dricksvattenproducenten som är ansvarig för att dricksvattnet i kranen har god kvalitet och är säkert att dricka, det vill säga uppfyller kraven i Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten. Dricksvattenproducentens ansvar stannar dock vid den så kallade förbindelsepunkten, dvs gränsen mellan den allmänna VA-anläggningen och fastighetens VA-installation.

4.2.5 Fastighetsägaren

Äganderätten innebär att fastighetsägaren står risken för eventuella skador som drabbar fastighetsägarens egendom. Exempelvis ansvarar fastighetsägaren för dricksvattnets kvalitet efter förbindelsepunkten. Det gällande rättsläget innebär vidare att om en fastighetsägare som drabbats av översvämning inte kan utkräva ansvar av vattentjänstgivaren, får fastighetsägaren själv bära kostnaderna, vilket ofta sker genom anspråktagande av försäkring.

4.3 **Utredningar och lagförslag**

I syfte att få till stånd en optimerad dagvattenhantering har Klimatanpassningsutredningen (SOU 2017:42) föreslagit att det i VA-lagen skulle införas en möjlighet att i vissa fall ställa krav på fastighetsägare att hantera dagvatten inom den egna fastigheten.²²² Regeringen har dock i den Nationella strategin angett att konsekvenserna av förslaget behövde analyseras vidare.²²³

En särskild utredare har getts i uppdrag att föreslå hur det kommande EU-direktivet om kvaliteten på dricksvatten och om bättre tillgång till dricksvatten för alla i unionen i sin helhet ska genomföras i svensk rätt.²²⁴ Uppdraget redovisades i oktober 2021 i betänkandet En säker tillgång till dricksvatten (SOU 2021:81). I betänkandet föreslås att EU:s nya dricksvattendirektiv ska genomföras i svensk rätt genom författningsförändringar som föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.²²⁵

I flera delar av betänkandet omnämns klimatförändringarna och de risker som dessa medför för dricksvattenförsörjningen.²²⁶ Utredningen konstaterat att direktivet ställer krav på att den riskbaserade metoden för dricksvattensäkerhet ska användas så att den tar större hänsyn till hur klimatförändringarna påverkar vattenresurserna. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att riskbedömning och riskhantering avseende tillrinningsområden för uttagpunkter för dricksvatten ska utföras av Vattenmyndigheterna. Utredningen föreslår även att Vattenmyndigheterna ska ha rätt att, på grundval av riskbedömningen, besluta om riskhanteringsåtgärder. Förebyggande och begränsande åtgärder bör rikta sig mot myndigheter och kommuner, som i sin tur med hjälp av befintliga styrmedel får omsätta åtgärderna i praktiken.²²⁷ HaV föreslås få

²²² SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 26.

²²³ Den Nationella strategin s 22.

²²⁴ Dir. 2020:76. Genomförande av det nya EU-direktivet om kvaliteten på dricksvatten och om bättre tillgång till dricksvatten för alla i unionen.

²²⁵ SOU 2021:81 s 26.

²²⁶ Se exempelvis SOU 2021:81 ss 107 och 183.

²²⁷ SOU 2021:81 s 20.

ansvar för att samordna Vattenmyndigheternas arbete och tillsammans med SGU få befogenhet att inom sina ansvarsområden meddela närmare föreskrifter om den riskbedömning och riskhantering som Vattenmyndigheterna ska utföra. För att genomföra direktivet i enlighet med utredningens förslag krävs författningsändringar i 5 kap. MB och Vattenförvaltningsförordningen.²²⁸

Utredningen nämner också mål om tillstånd enligt MB som ett sätt att ta hänsyn till klimatförändringarna, och ger som exempel att ett tillstånd för vattenverksamhet kan begränsa uttagsvolymen eller tidsbegränsas, bl.a. om det finns osäkerheter beträffande framtida klimatpåverkan, och att ett tillstånd för bortledning av grundvatten från ett verksamhetsområde kan innehålla villkor som begränsar mängderna vatten som får ledas bort, eller villkor som kräver återledning av vatten.²²⁹

Regeringen har tidigare aviserat en proposition till riksdagen baserat på betänkandet Vågar till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34) under våren 2021. Propositionen har dock blivit försenad. Betänkandet tar upp frågor som rör Vattentjänstlagen och behandlar bland annat vilka möjligheter som finns via vatten och avloppstaxan att finansiera anpassningsåtgärder på grund av framtida klimatförändringar. Framst berör betänkandet översvämningar och dess påverkan på dagvatten.

Den 29 mars 2018 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att (i) kartlägga möjligheter, hinder och tidigare insatser inom relevanta EU-rättsakter för gruppvis hantering av ämnen; (ii) föreslå strategier för framtida gruppvis reglering och, vid behov, nödvändiga ändringar av relevanta EU-rättsakter för gruppvis hantering av ämnen; (ii) sammanställa det vetenskapliga kunskapsläget, kartlägga vilka möjligheter och hinder som finns i olika relevanta EU-rättsakter och tidigare insatser på området för kombinationseffekter; och (iv) föreslå strategier för att möjliggöra reglering baserad på eller med hänsyn till kombinationseffekter, föreslå andra strategier för att minska riskerna och, vid behov, föreslå nödvändiga ändringar av relevanta EU-rättsakter.²³⁰ Uppdraget redovisades i oktober 2019 i betänkandet Framtidens kemikaliekontroll - Hantering av kombinationseffekter och gruppering av ämnen (SOU 2019:45).²³¹ I betänkandet påpekas att den svenska folkhälsopolitiken understryker vikten av att hantera miljöproblem såsom luftföroreningar, farliga kemikalier, förlust av biologisk mångfald och klimatförändringar för att uppnå en "god och jämlik hälsa".²³² Utredningen föreslår bl.a. att det inrättas en svensk myndighetsövergripande arbetsgrupp som bör få ansvaret att utveckla system och processer som möjliggör överföring av data och kunskap mellan olika lagstiftningar och myndigheter. Enligt utredningens förslag inleds arbetet således på nationell nivå, men de kunskaper och erfarenheter som detta genererar kan sedan användas för att bereda väg för en liknande utveckling på EU-nivå. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

Vattenförvaltningen har utretts flera gånger, senast i Vattenförvaltningsutredningens betänkande En utvecklad vattenförvaltning.²³³ Förslag om en förändrad struktur bereds inom Regeringskansliet.

²²⁸ SOU 2021:81 s 20 f.

²²⁹ SOU 2021:81 s 90.

²³⁰ Miljödepartementet, 2018. Kombinationseffekter och gruppvis hantering av ämnen. Dir. 2018:25.

²³¹ SOU 2019:45. Framtidens kemikaliekontroll. Hantering av kombinationseffekter och gruppering av ämnen.

²³² SOU 2019:45 s 148.

²³³ SOU 2019:66. En utvecklad vattenförvaltning.

4.4 Regeringsuppdrag

Regeringen har den 9 december 2021 gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att kartlägga och analysera tillgången till kemikalier för vattenrening. Analysen ska identifiera möjliga åtgärder för en effektiv och hållbar tillgång och för att minska sårbarheter relaterade till eventuella framtida bristsituationer. Kemikalieinspektionen ska delredovisa uppdraget gällande kartläggningen av tillgång och efterfrågan senast den 31 mars 2022 och slutredovisa uppdraget den 31 maj 2022.²³⁴

4.5 Information och stöd

Boverket har tagit fram en rapport 2018:35 Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter,²³⁵ och en vägledning till kommuner och länsstyrelser rörande tillämpningen av PBL för att trygga dricksvattenförsörjningen.²³⁶

HaV har tagit fram en vägledning för regional vattenförsörjningsplanering.²³⁷

Livsmedelsverket har, i samverkan med andra myndigheter, branschorganisationer och representanter från dricksvattenproducenterna, tagit fram en handbok för tillämpad klimatanpassning av dricksvatten.²³⁸

Livsmedelsverket har tagit fram en guide för planering av nödvattenförsörjning, som vänder sig till kommunernas beredskapssamordnare, säkerhetschefer och dricksvattenproducenter.²³⁹

5. Kris och katastrofberedskap

5.1 Inledning

Klimatförändringarna kan leda till bränder, skred, ras, översvämningar, stormar och utflöden av skadliga ämnen. Förutom störningar i samhällsviktiga verksamheter och påverkan på människors liv och hälsa har även klimatförändringarna en påverkan på Sveriges säkerhet, och kan öka risken för krig, konflikter och fattigdom.²⁴⁰ Mot denna bakgrund har Sveriges förmåga att i fredstid hantera antagonistiska hot ansetts behöva förbättras och regeringen har låtit inleda en översyn av den nationella säkerhetsstrategin på sätt som närmare beskrivs under punkten 5.2.3 Utredningar och översyn av regelverket nedan.²⁴¹

Totalförsvaret består av civilt och militärt försvar. Syftet med det civila försvaret är att samhället ska fungera vid höjd beredskap och krig. Arbetet med civilt försvar, katastrofriskreducering och förebyggande av olyckor styrs och inriktas genom ett antal

²³⁴ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/12/uppdrag-om-att-kartlagga-och-analysera-tillgangen-till-kemikalier-for-vattenrening/> Hämtad 2021-12-10.

²³⁵ Boverket, 2018. Rapport 2018:35. Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter.

²³⁶ Boverket, 2021. *Vattenförsörjning*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hav/struktur/vattenforsorjning/> Hämtad 2021-11-18.

²³⁷ HaV, 2020. Rapport 2020:1. Vägledning för regional vattenförsörjningsplanering. För en säker och långsiktig dricksvattenförsörjning.

²³⁸ Livsmedelsverket, 2019. Handbok för klimatanpassad dricksvattenförsörjning.

²³⁹ Livsmedelsverket, 2017. Guide för planering av nödvattenförsörjning.

²⁴⁰ Regeringskansliet. Statsrådsberedningen. Januari 2017. Nationell säkerhetsstrategi s 25

²⁴¹ Prop. 2020/21:3. Totalförsvaret 2021-2025 s 69.

olika regler som översiktligt presenteras nedan. Reglerna får betraktas som svåröverskådliga, bl.a. vad avser förhållandet mellan lagstiftningen om olyckor och lagstiftningen om krisberedskap, samt även vad avser fördelningen av ansvaret myndigheterna emellan.²⁴²

5.2 Krisberedskap och civilt försvar

5.2.1 Inledning

I propositionen Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull (2007/08:92) definieras en kris som en händelse som drabbar många människor och stora delar av samhället och hotar grundläggande värden och funktioner.²⁴³ I propositionen omnämns klimatförändringar och naturkatastrofer som exempel på hot mot samhällets säkerhet.²⁴⁴ Skydd och åtgärder mot naturolyckor, där konsekvenserna berör många samhällssektorer, kräver att aktörerna uppnår en samlad syn från förberedelser till akut hantering, återuppbbyggnad och lärande av det inträffade.²⁴⁵

Inom krisberedskap och civilt försvar finns det sju prioriterade områden för samhällets stöd till försvarsmakten: livsmedel, energi, information och kommunikation, transporter, hälso- och sjukvård, skydd och säkerhet och finansiella tjänster.²⁴⁶ Ansvar och roller inom krisberedskap styrs bl.a. av förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap ("**Totalförsvarsförordningen**") och förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap ("**Krisberedskapsförordningen**").

Totalförsvarsförordningen syftar till att statliga myndigheter genom sin verksamhet ska minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter inför och vid höjd beredskap. Enligt Totalförsvarsförordningen ska varje myndighet i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav. Exempelvis ska myndigheterna planera för att under höjd beredskap kunna fortsätta sin verksamhet så långt det är möjligt, med hänsyn till tillgången på personal och förhållandena i övrigt.

Genom Krisberedskapsförordningen och respektive myndighets instruktion, har regeringen delegerat delar av den operativa verksamheten till myndigheterna.²⁴⁷ Syftet med bestämmelserna är bl.a. att statliga myndigheter genom sin verksamhet ska minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer. Det åligger varje myndighet att årligen analysera om det finns sådan sårbarhet eller sådana hot och risker inom myndighetens ansvarsområde som synnerligen allvarligt kan försämra förmågan till verksamhet inom området.²⁴⁸ Myndigheten ska värdera och sammanställa resultatet av arbetet i en risk- och sårbarhetsanalys ("**RSA**"). MSB utfärdar föreskrifter och allmänna råd avseende bl.a. RSA.²⁴⁹ MSB arbetar med att revidera föreskrifterna för redovisning av RSA för statliga

²⁴² Detta synsätt utvecklas närmare i rapporten "Ansvar vid naturolycka", framtagen av Nationell plattform för arbete med naturolyckor ss 17-18.

²⁴³ Prop. 2007/08:92. Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull s 77.

²⁴⁴ Prop. 2007/08:92. Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull s 7.

²⁴⁵ Prop. 2007/08:92. Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull s 9.

²⁴⁶ Miljö- och Jordbruksutskottet, 2021. Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning. Rapport 2020/21:RFR7. Riksdagstryckeriet, Stockholm.

²⁴⁷ Prop. 2007/08:92. Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull s 14.

²⁴⁸ 1 § Krisberedskapsförordningen.

²⁴⁹ MSBFS 2016:7 föreskrifter och allmänna råd om statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser, MSBFS 2015:4 föreskrifter och allmänna råd om landstings risk- och sårbarhetsanalyser, MSBFS 2015:5 föreskrifter och allmänna råd om kommuners risk- och sårbarhetsanalyser.

myndigheteter, regioner och kommuner. De nya föreskrifterna för kommuner och regioner beräknas beslutas och träda i kraft i oktober 2022.²⁵⁰ Klimatanpassningsfrågor bör integreras i RSA, exempelvis genom värdering av naturolycksrisker, nödvattenfrågan och riskobjekt (Sevesoanläggningar), inventering, värdering och scenariedömning av risker som underlag till strategi för att säkerställa skydd för samhällsviktiga funktioner (t.ex. vattentäkter, avloppsreningsverk, miljöfarlig verksamhet), samt analys av de åtgärder som behöver genomföras.

Lagar och regler som generellt har bäring på krisberedskap och civilt försvar är bl.a. totalförsvarsdatalagen (2020:151), lag (2006:545) om skyddsrum, lag (1994:1809) om totalförsvarspplikt, lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap, lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m., förordning (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap, förordning (2006:638) om skyddsrum, förordning (1995:238) om totalförsvarspplikt, förordning (1995:239) om förmåner till totalförsvarsppliktiga, förordning (1995:241) om disciplinansvar inom totalförsvaret, förordning (1995:649) om ledighet och fritid för totalförsvarsppliktiga under tjänstgöring, förordning (1994:523) om förmåner till frivilliga, förordning (1994:522) om förmåner till instruktörer inom frivillig försvarsutbildning, förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet, totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12) och MSB:s föreskrifter och allmänna råd²⁵¹.

En del av krishanteringssystemet är bekämpningen av spridningen av smittsamma sjukdomar och ämnen som kan utgöra ett hot mot människors hälsa. Ramen för denna bekämpning utgörs av det internationella hälsoreglementet ("IHR"), ett juridiskt bindande ramverk för medlemsländerna inom Världshälsoorganisationen. IHR bygger på ett nationellt och internationellt samarbete för att så tidigt som möjligt upptäcka och begränsa spridningen av smittsamma sjukdomar och ämnen som kan utgöra ett internationellt hot mot människors hälsa, både inom Sverige och över gränserna till andra länder. IHR regleras på nationell nivå av lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa, förordningen (2007:156) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa och Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd.²⁵²

5.2.2 Roll- och ansvarsfördelning

Krisansvar grundas på principerna om närhet, ansvar och likhet, vilket kan betyda att kommuner på grund av närhetsprincipen har ett ansvar inom sitt geografiska område. Krisansvaret kan uppbäras samtidigt av flera olika instanser.

Folkhälsomyndigheten har det övergripande nationella ansvaret för befolkningens skydd mot smittsamma sjukdomar, inklusive beredskap för gränsöverskridande hälsohot.

²⁵⁰ MSB 1888, 2021. Nya RSA-föreskrifter för kommuner och regioner 2022.

²⁵¹ Se exempelvis MSBFS 2018:4 föreskrifter om folkrättsliga rådgivare vid länsstyrelserna, MSBFS 2018:4 föreskrifter om folkrättsliga rådgivare vid länsstyrelserna, MSBFS 2009:11 föreskrifter om civila myndigheters kryptoberedskap, SRVFS 2006:6 föreskrifter om undantag från underrättelseskyldigheten enligt 3 kap. 3 § första stycket lagen (2006:545) om skyddsrum, SRVFS 2006:6 föreskrifter om undantag från underrättelseskyldigheten enligt 3 kap. 3 § första stycket lagen (2006:545) om skyddsrum, KBMFS 2003:3 föreskrifter om förmåner till frivilliga, KBMFS 2002:2 föreskrifter om förmåner till instruktörer inom frivillig försvarsutbildning, SRVFS 1998:6 föreskrifter om utförande, utrustning och användning av skyddsrum, SRVFS 1993:6 föreskrifter om provning, certifiering och kontroll av komponenter till skyddsrum.

²⁵² HSLF-FS 2015:9 Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om underrättelseskyldighet vid internationella hot mot människors hälsa och HSLF-FS 2015:8 Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om skydd mot internationella hot mot människors hälsa.

Folkhälsomyndigheten ska också ta initiativ till åtgärder som skyddar befolkningen mot smittsamma sjukdomar och andra allvarliga hälsohot i kris och under höjd beredskap, samt samordna en beredskap mot allvarliga hälsohot enligt lag (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa.

Livsmedelsverket har i uppdrag att nationellt samordna kris- och beredskapsplanering för dricksvattenförsörjning och för livsmedelsförsörjning i ledet efter primärproduktion.

Länsstyrelsen är den högsta civila totalförsvarsmyndigheten inom länet. Länsstyrelserna har en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer och den nationella nivån, och verkar bl.a. för att regionala RSA sammanställs.²⁵³

MSB har i uppgift att utveckla samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser. Arbetet sker tillsammans med kommuner, regioner, myndigheter och organisationer. MSB har ansvar för frågor om krisberedskap och skydd mot olyckor, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret. MSB ska, i samverkan med de myndigheter som ingår i samverkansområdena, utveckla formerna för arbetet i områdena.²⁵⁴

Staten är den yttersta garanten för medborgarnas säkerhet och trygghet.²⁵⁵

Branschorganisationer och privata aktörer spelar en viktig roll för att förebygga samhällsstörningar och hantera dessa. Myndigheterna samarbetar ofta med näringsorganisationer för gemensam planering och beredskap samt vid krishantering.

Enskilda och organisationer har ett grundläggande ansvar för att skydda sitt liv och sin egendom genom att vidta förebyggande åtgärder.

5.2.3 Utredningar och översyn av regelverket

Den 21 juli 2020 gav Regeringen Livsmedelsverket i uppdrag att utreda nationell laboratorieförmåga för dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap.²⁵⁶ Uppdraget redovisades i juni 2021 genom rapporten "Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap".²⁵⁷ I rapporten omnämns klimatförändringarna som ett rådande orosmoment som skulle kunna orsaka föroreningar av vattnet.²⁵⁸ Livsmedelsverket föreslår att ett Nationellt Beredskapslaboratorium för mikrobiologiska dricksvattenanalyser (NBV) upprättas genom ett samarbete mellan Livsmedelsverket, SVA och FOI.²⁵⁹ Enligt förslaget skulle NBV arbeta aktivt med krisberedskap och omvärldsbevakning och agera som ett

²⁵³ 7 § Krisberedskapsförordningen och 4 § förordning (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap.

²⁵⁴ 10 § Krisberedskapsförordningen.

²⁵⁵ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 99.

²⁵⁶ Näringsdepartementet, 2020. Uppdrag att utreda nationell laboratorieförmåga för dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap. Diarienummer: N2020/01925/DL.

²⁵⁷ Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap. Dnr 2020/02338.

²⁵⁸ Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap s 13.

²⁵⁹ Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap s 5.

nätverkscentrum för de kommunala och privata laboratorier i Sverige som arbetar med mikrobiell kvalitetsanalys av dricksvatten.²⁶⁰

Den 2 december 2020 gav Regeringen Jordbruksverket och SVA i uppdrag att bedöma nationella försörjningsbehov avseende djurens hälso- och sjukvård vid en kris eller vid höjd beredskap och då ytterst i krig.²⁶¹ Uppdraget redovisades den 24 juni 2021 genom rapporten Nationella försörjningsbehov inom djurens hälso- och sjukvård vid en kris eller vid höjd beredskap och då ytterst i krig.²⁶² I rapporten noteras bl.a. att såväl sjukdomsövervakning som sjukdomsförebyggande arbete måste ta hänsyn till effekterna av förväntade klimatförändringar.²⁶³ I rapporten identifierar Jordbruksverket och SVA varor och tjänster som är strategiskt viktiga, och föreslår åtgärder som kan göra verksamheten med djurens hälso- och sjukvård mer robust vid kris eller höjd beredskap och då ytterst i krig.

I propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) noteras bl.a. att klimatförändringarna orsakar störningar i samhällsviktiga verksamheter, påverkar människors liv och hälsa, men påverkar också relationer inom och mellan stater och kan därmed få säkerhetspolitiska konsekvenser. Propositionen innehåller förslag om ett övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive civila försvaret, inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation, förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation samt lagändringar med anledning av namnbyte på Totalförsvarets rekryteringsmyndighet. Propositionen innehåller även regeringens bedömning avseende dels den säkerhetspolitiska utvecklingen, dels den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken, inklusive de internationella försvarssamarbetena. Propositionen behandlades i Förvarsutskottets betänkande (2020/21:FöU4) och lagändringarna trädde i kraft den 1 februari 2021.

I februari 2021 överlämnade Utredningen om civilt försvar sitt betänkande Struktur för ökad motståndskraft (SOU 2021:25). Utredningen tar bl.a. avstamp i riksdagens beslut om inriktningen för totalförsvaret åren 2021–2025²⁶⁴ och Förvarsberedningens rapport Motståndskraft Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025²⁶⁵. I utredningen omnämns klimatförändringen som en faktor som orsakar kriser och har negativa effekter på dricksvattenförsörjningen.²⁶⁶ Utredningen föreslår bl.a. att tio nya beredskapssektorer och fyra särskilda beredskapsområden inrättas, att landet delas in i större geografiska områden för civil ledning och samordning och att MSB får ett övergripande ansvar för planeringen av civilt försvar.

Den 31 mars 2021 överlämnade Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap sitt andra delbetänkande.²⁶⁷ I delbetänkandet konstateras bl.a. att klimatförändringarna kan

²⁶⁰ Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap s 13.

²⁶¹ Näringsdepartementet, 2020. Uppdrag att bedöma nationella försörjningsbehov inom djurens hälso- och sjukvård vid kris eller höjd beredskap. N2020/02693.

²⁶² Jordbruksverket och SVA, 2021. Nationella försörjningsbehov inom djurens hälso- och sjukvård vid en kris eller vid höjd beredskap och då ytterst i krig. Jordbruksverket Dnr 6.9.1717871/20. SVA Dnr 2020/ 943 20.

²⁶³ Jordbruksverket och SVA, 2021 s 12.

²⁶⁴ Utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2020/21:UFöU4. Säkerhetspolitisk inriktning – Totalförsvaret 2021-2025.

²⁶⁵ Ds 2017:66. Motståndskraft Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025.

²⁶⁶ SOU 2021:25. Struktur för ökad motståndskraft ss 145 och 247.

²⁶⁷ SOU 2021:9. En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården.

påverka behoven av olika läkemedel.²⁶⁸ Delbetänkandet innehåller förslag för att säkerställa hälso- och sjukvårdens försörjning av läkemedel och sjukvårdsmateriel i vardagen, vid allvarliga händelser i fredstid och vid höjd beredskap och krig. Regeringen har utöver de ursprungliga direktiven till utredningen beslutat två tilläggsdirektiv. Utredningen har därmed tre direktiv att arbeta utifrån parallellt. I detta delbetänkande redovisar utredningen de försörjningsrelaterade frågor som omfattas av utredningens uppdrag utifrån alla tre direktiven.

5.2.4 Information och stöd

Folkhälsomyndigheten har tagit fram en del rapporter som rör risken för höga temperaturer.²⁶⁹

Jordbruksverket och Livsmedelsverket har tagit fram rapporten ”En robust livsmedelsförsörjning vid kriser och höjd beredskap. Åtgärder och arbetsformer som stärker förutsättningarna”.²⁷⁰ Rapporten består av en sammanfattning och analys av befintligt material kopplat till myndigheternas erfarenheter från coronapandemin.

Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt har, på uppdrag av regeringen, tagit fram underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret inom ramen för totalförsvaret.²⁷¹

Livsmedelsverket tillhandahåller kunskapsunderlag, stöd och verktyg i syfte att hjälpa kommuner, länsstyrelser, dricksvattenproducenter och livsmedelsföretag att stärka sin beredskap.²⁷² Livsmedelsverket leder och driver även den s.k. VAKA-gruppen (den nationella vattenkatastrofgruppen) till stöd för vattenproducenter, kommuner och länsstyrelser i krissituationer.²⁷³

MSB har tagit fram en vägledning för ledningsplatser, som riktar sig till aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet och som ska kunna leda den egna verksamheten och samverka med andra aktörer i vardagen, under samhällsstörningar och ytterst vid höjd beredskap och krig.²⁷⁴

MSB har lanserat ”SMHI vädervarningar”, ett nytt menyval i WIS (webbaserat informationssystem), som utfärdar meddelanden för brandrisk, risk för vattenbrist och höga temperaturer.

²⁶⁸SOU 2021:9. En starkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården s 417.

²⁶⁹ Folkhälsomyndigheten, 2019. Värme och människa i bebyggd miljö. Kunskapsstöd för åtgärder som minskar hälsoskadlig värme. Folkhälsomyndigheten, 2019. Kartläggning av bebyggelse med risk för höga temperaturer. Metodbeskrivning av GIS-verktyg utifrån marktäckning. Folkhälsomyndigheten, 2019. Dnr 02846-2018-1.1.1. Folkhälsomyndighetens åiterrapportering av regeringsuppdrag om kunskapsstöd angående värmeböljor. Folkhälsomyndigheten, 2020. Beredskap vid värmebölja. Folkhälsomyndigheten, 2020. Tillsynsvägledning om lokaler för vård och omsorg. Folkhälsomyndigheten, 2020. Temperatur inomhus.

²⁷⁰ Jordbruksverket och Livsmedelsverket, 2020. Rapport 2021:5. En robust livsmedelsförsörjning vid kriser och höjd beredskap. Åtgärder och arbetsformer som stärker förutsättningarna. Livsmedelsverket Dnr 2020/03221. Jordbruksverket Dnr 6.9.17-15056/2020.

²⁷¹ Livsmedelsverket, 2020. Ju2019/02477/SSK. Livskraft – mätt och frisk. Öppen sammanfattning av Livsmedelsverkets, Jordbruksverkets och Statens veterinärmedicinska anstalts redovisning gällande underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret.

²⁷² <https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/krisberedskap-och-civiltforsvar/> Hämtad 2021-12-09.

²⁷³ Mer information finns här: <https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler-kontroll/krisberedskap-och-civiltforsvar/krisberedskap-for-dricksvatten/> Hämtad 2021-12-10.

²⁷⁴ MSB, 2021. MSB1815. Vägledning för ledningsplatser.

Totalförsvarets forskningsinstitut har tagit fram vägledningen "Integrera klimatanpassning i kommunala risk- och sårbarhetsanalyser – en vägledning".²⁷⁵

5.3 Extraordinära händelser

5.3.1 Inledning

Väderrelaterade händelser av större omfattning, såsom större översvämningar, ras eller skogsbränder, kan anses utgöra extraordinära händelser enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap ("LEH") med tillhörande förordning (2006:637) ("FEH"). Lagen definierar extraordinära händelser som händelser som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av en kommun eller en region.²⁷⁶ Av förarbetena framgår att det som särskiljer extraordinära händelser från andra händelser är deras stora omfattning och att händelseförloppet är snabbt och svårt att överblicka och därmed kräver snabba beslut av organen i kommunen eller regionen. Typiska händelser som avses är enligt förarbetena väderrelaterade händelser av större omfattning, såsom större översvämningar, ras, omfattande snöoväder eller en större skogsbrand, som hotar bebyggelse eller liknande, och som kräver betydande insatser utöver räddningstjänsten.²⁷⁷

LEH syftar bl.a. till att ge kommuner och regioner möjlighet att hantera en extraordinär händelse på ett effektivare sätt genom förenklade former för organisation och beslutsfattande. LEH tillhandahåller därför en möjlighet att avvika från de procedurregler som framgår av kommunallag (2017:725) ("Kommunallagen").²⁷⁸ Den operativa hanteringen av den extraordinära händelsen sker i enlighet med gällande regler, såsom lagen (2003:778) om skydd mot olyckor ("LSO"), förvaltningslagen (2017:900), socialtjänstlagen (2001:453) eller Kommunallagen, allt beroende på händelsens karaktär.²⁷⁹

Enligt 4 kap. 3 § LEH får kommuner och regioner lämna begränsat ekonomiskt stöd till enskilda som drabbats av en extraordinär händelse. Bestämmelsen är ett avsteg från den kommunalrättsliga principen om att stöd inte får ges till enskilda kommunmedlemmar och nämns endast här för att illustrera att olika regelverk kan stå i strid med varandra vilket givetvis leder till avvägningar för de aktörer som har att vidta åtgärder och/eller fatta beslut.

MSB har utfärdat föreskrifter om kommunernas och regionernas sammanställning av RSA samt hur dessa ska rapporteras och följas upp. I anslutning till föreskrifterna finns det allmänna råd avseende innehållet i RSA.²⁸⁰

5.3.2 Roll- och ansvarsfördelning

Enligt den s.k. ansvarsprincipen har den aktör som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden, som huvudregel, också ansvar för verksamheten under en kris. Utgångspunkten är således att det verksamhetsansvar som kommunerna, enligt

²⁷⁵ Totalförsvarets forskningsinstitut. Integrera klimatanpassning i kommunala risk- och sårbarhetsanalyser – en vägledning. FOI-R--3388—SE.

²⁷⁶ 1 kap. 4 § LEH.

²⁷⁷ Jfr prop. 2001/02:184. Extraordinära händelser i kommuner och landsting s 14.

²⁷⁸ 2 kap. 3-4 §§ LEH.

²⁷⁹ Jfr 2 kap. 2 § LEH m.h.t. till KL och 6 kap. 44 § KL.

²⁸⁰ MSBFS 2015:4 och 2015:5.

gällande regelverk, har för exempelvis energi- och dricksvattenförsörjning, avlopp, räddningstjänst och väghållning kvarstår vid en extraordinär händelse. Likaså kvarstår regionernas verksamhetsansvar för bl.a. smittskydd, kollektivtrafik och hälso- och sjukvård.

Såväl kommuner som regioner ansvarar för att analysera risker och sårbarhet samt fastställa planer för att hantera extraordinära händelser.²⁸¹ I det förberedelsearbetet bör klimataspekter vägas in, exempelvis i syfte att garantera en robust vatten- och livsmedelsförsörjning. Kommunen har också ett geografiskt områdesansvar, vilket bl.a. innebär att kommunen vid en extraordinär händelse ska verka för att olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning.²⁸² Kommunerna och regionerna ansvarar för och bekostar uppgifter som rör extraordinära händelser i fredstid. De kan få ersättning av staten för sina kostnader i den mån verksamheten är till nytta för hanteringen av mycket omfattande och svåra extraordinära händelser som allvarligt kan påverka deras verksamhet.²⁸³

MSB ansvarar för kunskap och samordning.

5.3.3 Information och stöd

MSB har tagit fram en juridisk vägledning avseende kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser.²⁸⁴

5.4 **Skydd mot olyckor**

5.4.1 Inledning

Skyddet mot olyckor regleras främst genom LSO med tillhörande förordning (2003:789), förordning (2003:477) om utbildning i skydd mot olyckor, förordning (2009:956) om översvämningsrisker, MSB:s föreskrifter²⁸⁵ och Räddningsverkets allmänna råd.

Reglerna syftar till att säkerställa ett tillfredsställande skydd mot olyckor,²⁸⁶ och omfattar kommunens räddningstjänst men även den enskildes, kommunens och statens ansvar för bland annat brandskydd och viss farlig verksamhet, samt länsstyrelsernas arbete med planer för att hantera översvämningsrisker.

Enligt prop. 2002/03:119 Reformerad räddningstjänstlagstiftning ska all den verksamhet som det allmänna ska bedriva enligt LSO (såsom förebyggande verksamhet, räddningsinsatser och tillsynsverksamhet) samverka för att nå målet. Aktörer med ansvar inom t.ex. plan- och byggsektorn och miljöförvaltningen ska kunna samverka i syfte att uppnå en samsyn beträffande tryggheten och säkerheten i kommunen, och denna samsyn ska sedan kunna ligga till grund för kommunens planering för det

²⁸¹ 3 kap. 1 § LEH.

²⁸² 2 kap. 7 § LEH.

²⁸³ 5 kap. 1 § LEH.

²⁸⁴ MSB, 2020b. Juridisk vägledning – Kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser. 2020-03-04. Ärendenummer 2020-05881.

²⁸⁵ Notera särskilt de nyare MSBFS 2021:8 föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, MSBFS 2021:5 föreskrifter om undersökningsrapport efter kommunal räddningsinsats, MSBFS 2021:4 föreskrifter och allmänna råd om ledning av kommunal räddningstjänst, MSBFS 2021:2 föreskrifter om behörighet att vara räddningschef eller räddningsledare i kommunal räddningstjänst och MSBFS 2021:1 föreskrifter och allmänna råd om innehåll och struktur i kommunens handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst.

²⁸⁶ 1 kap. 1 § LSO.

förebyggande arbetet.²⁸⁷ Det bedöms därför finnas möjligheter att integrera klimataspekter som till exempel översvämnings- och skredrisker i såväl den förebyggande verksamhet som tillsynsverksamheten.

Kommunen utövar tillsyn enligt LSO och kan, genom tillsynen, dels ställa krav på en riskanalys, dels ställa krav på konsekvenshanterande åtgärder. Beredskap kan bestå i anordnandet av varningsanordningar, fasta släcksystem eller invallningar, anställande av insatspersonal, m.m. Det kan i vissa fall vara lämpligt med en samordning med tillsynen av bestämmelserna i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor ("LBE"), om verksamheten hanterar brandfarliga eller explosiva varor. Samordning eller samverkan mellan olika tillsynsmyndigheter är enligt MSB ofta till fördel både för myndigheterna och för den som bedriver verksamheten.²⁸⁸

Reglernas tillämpning innebär bl.a. att avvägningar mellan skyddet för människors liv och hälsa, egendomsskyddet och miljöskyddet måste göras (exempelvis har släckvatten eller brandgaser en påverkan på luftkvaliteten i närområdet).²⁸⁹

5.4.2 Roll- och ansvarsfördelning

Kommunen ansvarar för tillsyn inom kommunens område och berörd länsstyrelse inom länet. Kommunen har möjlighet att vidta förebyggande anpassningsåtgärder, förutsatt att åtgärderna är förenliga med allmänintresset i Kommunallagen.²⁹⁰

Den centrala tillsynen utövas av MSB. Enligt MSB:s instruktion ska myndigheten bl.a. verka för att förebyggande åtgärder mot naturolyckor vidtas.²⁹¹ MSB ansvarar också för att betala ut statsbidrag till kommuner för förebyggande åtgärder mot naturolyckor som utförs eller avses bli utförda bl.a. för att anpassa Sverige till de effekter som följer av ett förändrat klimat.²⁹²

SGL ska enligt sin instruktion bistå ansvariga instanser när ras eller skred har inträffat eller när det finns risk för ras eller skred, och ge stöd åt MSB vid dess prövning av statsbidrag till förebyggande åtgärder mot naturolyckor.²⁹³

SMHI ska enligt sin instruktion ha beredskap och biträda berörda myndigheter vid allvarliga störningar i samhället.²⁹⁴ Detta bör kunna aktualiseras vid naturolyckor, även om detta inte uttryckligen framgår.

Enligt LSO är det i första hand kommunen som har ett ansvar för räddningstjänst. En förutsättning för att räddningsinsats ska ske är att insatsen ska vara motiverad med hänsyn bl.a. till behovet av ett snabbt ingripande och det hotade intressets vikt och kostnaderna för insatsen.²⁹⁵ Innebörden av detta ansvar är att kommunerna vid plötsliga översvämnings- och ras eller skred (långsamma översvämnings- och erosion ingår inte i termen olyckor enligt LSO) som uppfyller kraven har en skyldighet att agera med räddningsinsatser i den utsträckning det är möjligt.

²⁸⁷ Prop. 2002/03:119. Reformerad räddningstjänstlagstiftning ss 55-56.

²⁸⁸ MSB 2020. Kommunal tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor. ISBN: 978-91-7927-057-5 ss 29-30.

²⁸⁹ MSB 2020. Kommunal tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor. ISBN: 978-91-7927-057-5 s 33.

²⁹⁰ Den Nationella strategin s 19.

²⁹¹ 3 § förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

²⁹² Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

²⁹³ Förordning (2009:945) med instruktion för Statens geotekniska institut.

²⁹⁴ Förordning (2009:974) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

²⁹⁵ 1 kap. 2 § LSO.

Kommunens ansvar innebär att hindra eller begränsa skador, men inte att ersätta förstörd egendom. Dessa kostnader drabbar istället den enskilde (ofta fastighetsägaren) och försäkringskollektivet.²⁹⁶

Om kommunen i samband med en räddningsinsats drabbas av höga kostnader, kan kommunen erhålla ersättning från staten för vissa delar av dessa kostnader.²⁹⁷

5.4.3 Planerad lagändring

Riksdagen beslutade 21 oktober 2020 om förändringar i LSO i syfte att skapa bättre förutsättningar att förebygga olyckor och minska skador till följd av olyckor.

Förändringarna innebär bland annat att

- statens och kommuners styrning av kommunernas förebyggande verksamhet och räddningstjänst ska förstärkas och utvecklas
- samverkan och samordning mellan kommunernas räddningstjänster ska utvecklas
- kommunen ska ha ett ledningssystem för räddningstjänsten och en övergripande ledning ska ständigt upprätthållas
- tillsynen av och stödet till kommunernas arbete ska förstärkas
- MSB ska under vissa förhållanden kunna prioritera och fördela extra resurser på nationell nivå.

Ändringarna börjar gälla 1 januari 2021 men kommunerna har till den 1 januari 2022 för att uppfylla vissa av kraven.²⁹⁸

5.4.4 Information och stöd

Nationell plattform för arbete med naturolyckor har tagit fram rapporten ”Ansvar vid naturolycka”,²⁹⁹ som beskriver olika aktörers roller och ansvar vid naturolyckor.

MSB har tagit fram boken ”Kommunal tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor”, som avser att ge vägledning till kommunerna för den tillsynsverksamhet som kommunerna har när det gäller tillsynen enligt LSO.³⁰⁰

5.5 **Särskilt om Sevesoverksamheter**

5.5.1 Regler och tillämpning

Följderna av en naturhändelse såsom höga vattennivåer, hög vindstyrka eller skyfall skulle kunna leda till en allvarlig kemikalieolycka. För att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor för människor och miljö har EU antagit Sevesodirektivet³⁰¹. I svensk lagstiftning är direktivet infört genom Sevesolagstiftningen, som omfattar lagen om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (1999:381), förordningen (2015:236) och föreskrifterna (MSBFS

²⁹⁶ Nationell plattform för arbete med naturolyckor. Ansvar vid naturolycka ss 17-18.

²⁹⁷ 7 kap. 2-3 §§ LSO.

²⁹⁸ Betänkande 2020/21:FöU3. En effektivare kommunal räddningstjänst.

²⁹⁹ Nationell plattform för arbete med naturolyckor. Ansvar vid naturolycka.

³⁰⁰ MSB, 2020a. Kommunal tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor. ISBN: 978-91-7927-057-5.

³⁰¹ Europaparlamentets och Rådets direktiv 2012/18/EU av den 4 juli 2012 om åtgärder för att förebygga och begränsa faran för allvarliga olyckshändelser där farliga ämnen ingår och om ändring och senare upphävande av rådets direktiv 96/82/EG.

2015:8) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor, MB med tillhörande förordningar, arbetsmiljölagen (1977:1160), LSO med tillhörande förordning (2003:789) samt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor med tillhörande förordning (2010:1075). PBL:s bestämmelser som handlar om planläggning av mark och vatten samt om byggande är viktiga för Sevesoverksamhetens lokalisering och markanvändning. Lagstiftning som också anses ha koppling till Sevesolagstiftningen är förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, miljötillsynsförordningen (2011:13) och lagen (2006:263) om transport av farligt gods.

Enligt Sevesoreglerna tillhör verksamheterna en lägre eller högre kravnivå, beroende på vilka farliga ämnen som avses och i vilken mängd de förekommer,³⁰² och verksamhetsutövaren är skyldig att förebygga risker för allvarliga kemikalieolyckor. Om en allvarlig kemikalieolycka ändå skulle inträffa är verksamhetsutövaren skyldig att begränsa följderna av denna för människor och miljön. I lagen slås också fast att verksamhetsutövaren omfattas av de allmänna hänsynsreglerna i MB.³⁰³

För att identifiera och bedöma risker måste verksamhetsutövaren ta hänsyn till omgivningsfaktorer som kan påverka säkerheten vid verksamheten.³⁰⁴ Begreppet omgivningsfaktorer omfattar såväl faktorer skapade av människan som naturliga faktorer, såsom exempelvis skredrisker, översvämningar, oväder, blixtnedslag och skogsbränder.³⁰⁵

5.5.2 Roll- och ansvarsfördelning

MSB är central tillsynsmyndighet enligt Sevesolagstiftningen.

Kommunen ska upprätta en plan för räddningsinsatser för verksamheter på den högre kravnivån,³⁰⁶ ange information från respektive Sevesoverksamhet via kommunens webbsida,³⁰⁷ och genomföra god fysisk planering som i möjligaste mån separerar Sevesoverksamheter från annan verksamhet.

Länsstyrelserna är operativa tillsynsmyndigheter för Sevesoverksamheter. Länsstyrelsen i det län där verksamheten ligger ansvarar för att ta fram en tillsynsplan och ett tillsynsprogram.³⁰⁸

Arbetsmiljöverket, Naturvårdverket och till viss del även Boverket och Kemikalieinspektionen har uppgifter kopplade till Sevesoverksamheter.

Verksamhetsutövaren bär det huvudsakliga ansvaret för att förebygga risker för allvarliga kemikalieolyckor och för att begränsa följderna av en sådan olycka för människor och miljön.

³⁰² 3 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

³⁰³ 6 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

³⁰⁴ 13 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

³⁰⁵ MSB 2016. PM Samråd enligt Sevesolagstiftningen. Diariern 2016-6354.

³⁰⁶ Jfr 1 kap. 3 § LSO, 3 kap. 6 § förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor och 4-6 §§ MSBF 2015:8.

³⁰⁷ 14 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor och 7-8 §§ MSBFS 2015:8.

³⁰⁸ 18 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

5.5.3 Information och stöd

Länsstyrelserna och Miljösamverkan Sverige har tagit fram ett handläggarstöd "Klimatanpassning i prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden",³⁰⁹ som bl.a. behandlar Sevesoverksamheter.

MSB har, i samarbete med Boverket och Naturvårdsverket, tagit fram vägledningen "Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering",³¹⁰ som riktar sig främst till myndigheter och aktörer på regional och kommunal nivå inom fysisk planering. Vägledningen är även ett underlag inom kommunal riskhantering, för exempelvis räddningstjänsten och inom arbetet med miljöskydd.

5.6 **Miljöfarliga verksamheter**

5.6.1 Regler och tillämpning

Följderna av ett förändrat klimat förändrar riskbilden för miljöfarliga verksamheter eftersom klimateffekter såsom havsnivåhöjning, översvämningsrisk från skyfall och ras, skred och erosion också skapar exempelvis en ökad föroreningsrisk. Huvudansvaret för att klimatanpassa verksamheten åligger verksamhetsutövaren, som ska vidta eventuella åtgärder för att hantera osäkerhets- och riskfaktorer, och berörs särskilt genom hänsynsreglerna i 2 kap. MB. Den som yrkesmässigt bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder, som omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt 9 eller 11–14 kap. MB, omfattas av förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll. Enligt 6 § i förordningen ska en verksamhetsutövare göra en riskanalys. Av lagtexten framgår inte att riskanalysen ska ta hänsyn till omgivningsfaktorer som kan påverka verksamheten.

Den som bedriver miljöfarlig verksamhet kan ha tillstånds- eller anmälningsplikt för sin verksamhet.³¹¹ Vilken typ av verksamheter som berörs framgår av bland annat miljöprövningsförordningen (2013:251). Nya verksamheter, eller befintliga verksamheter som ansöker om nytt tillstånd, ska enligt 18 § Miljöbedömningsförordningen alltid bedöma verksamhetens utsatthet och sårbarhet för klimatförändringar eller andra yttre händelser.

Icke-tidsbegränsat tillstånd

Ett icke-tidsbegränsat tillstånd för en verksamhet innebär att verksamheten får en stark rätt att finnas på platsen. Enligt 24 kap. MB finns det dock möjligheter för en tillsynsmyndighet att väcka fråga om omprövning av ett tillstånd eller dess villkor. Kriterierna för en sådan omprövning av villkor framgår av 24 kap. 5 § MB. Bestämmelsen ger inte stöd för att ompröva verksamhetens lokalisering, men väl storleken på verksamheten eller tillståndets villkor. I 24 kap. 5 § punkt 6 MB anges att skäl för omprövning kan vara "om förhållandena i omgivningen har ändrats väsentligt" eller punkt 10 "för att förbättra en anläggnings säkerhet". Omprövning av villkor med stöd av punkten 6 förutsätter enligt lagkommentaren att omgivningsförhållandena i tillståndshavarens närhet ändrats på ett sätt som innebär att befintliga villkor inte längre ger ett tillräckligt skydd för människors hälsa och för miljön. Så skulle kunna vara fallet p.g.a. klimatförändringar, men det kan även vara för sent att ompröva verksamhetens

³⁰⁹ Miljösamverkan Sverige och länsstyrelserna. Klimatanpassning i prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden.

³¹⁰ MSB, 2017b. Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering. ISBN: 978-91-7383-704-0.

³¹¹ 9 kap. 6 § MB.

tillstånd vid detta läge. Av lagtexten och lagkommentarerna går dock inte att utläsa om bestämmelserna kan användas mot bakgrund av just klimatförändringarna.

Om klimatförändringarna innebär en akut risk, bör tillsynsmyndigheten kunna besluta om förelägganden eller förbud för att undvika att ohälsa eller allvarlig skada på miljön uppkommer.³¹² Handlingsutrymmet för tillsynsmyndigheten är snävt,³¹³ och tillsynsmyndighetens möjlighet att ta hänsyn till klimatförändringar i dessa fall framgår varken av lagtext eller av lagkommentar, vilket gör rättsläget osäkert.

Tidsbegränsat tillstånd

Ett tillstånd till miljöfarlig verksamhet får lämnas för begränsad tid.³¹⁴ Tidsbegränsade tillstånd bör användas vid behov. Ett tidsbegränsat tillstånd för verksamhet med kraftig miljöpåverkan innebär att det automatiskt blir regelbundna nya prövningar av verksamheten och uppdatering av villkoren och då bästa möjliga teknik kommer till användning. Enligt Grundvattendirektivet³¹⁵ ska tidsperioden begränsas till högst fyra år om det finns risk för att grundvatten förorenas. Begränsning av tillståndstiden finns även i direktivet 76/464/EEG³¹⁶ och i direktivet 91/271/EEG³¹⁷ anges att tillstånd regelbundet skall ses över och vid behov anpassas. Krav på tidsbegränsning av tillstånd finns också i 1992 års konvention om skydd av Östersjöområdets marina miljö (Helsingforskonventionen).

5.6.2 Specifik miljöbedömning

Enligt 6 kap. MB ska en specifik miljöbedömning genomföras för vissa verksamheter eller åtgärder (däribland miljöfarliga verksamheter) om dessa kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Många av bestämmelserna om specifik miljöbedömning har sin grund i MKB-direktivet³¹⁸ i dess lydelse enligt Ändringsdirektivet³¹⁹. Av skäl 13 i Ändringsdirektivet framgår att det är lämpligt att utvärdera projektens klimatpåverkan och deras utsatthet för klimatförändringar. Av skäl 15 i samma direktiv framgår vidare bl.a. att det är viktigt att beakta sårbarheten (utsatthet och motståndskraft) för allvarliga olyckor och/eller katastrofer, risken för att dessa olyckor eller katastrofer inträffar och hur det inverkar på sannolikheten för betydande negativ miljöpåverkan. Miljöbedömningen bör därför kunna användas som ett verktyg för att se till att verksamheter eller åtgärder är klimatanpassade.

Miljöbedömning krävs i vissa fall också för prövning av farlig verksamhet enligt annan lagstiftning än MB, bland annat väglagen (1971:948), lagen (1995:1649) om byggande av järnväg (i dessa två lagar används inte begreppet specifik miljöbedömning, men det är enligt Naturvårdsverket lämpligt att använda begreppet "miljöbedömning" även i processen att identifiera, beskriva och bedöma miljöeffekter som beskrivs i dessa

³¹² 26 kap. 9 § st. 4 p. 1 MB.

³¹³ Prop. 1997/98:45. Miljöbalk. Del 2 s 272.

³¹⁴ 16 kap. 2 § MB.

³¹⁵ Rådets direktiv 80/68/EEG av den 17 december 1979 om skydd för grundvatten mot förorening genom vissa farliga ämnen.

³¹⁶ Rådets direktiv 76/464/EEG av den 4 maj 1976 om förorening genom utsläpp av vissa farliga ämnen i gemenskapens vattenmiljö.

³¹⁷ Rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse.

³¹⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt.

³¹⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/52/EU av den 16 april 2014 om ändring av direktiv 2011/92/EU om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt.

lagar)³²⁰, minerallagen (1991:45) och lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Sektorslagarna hänvisar till olika bestämmelser i 6 kap. MB, varvid kopplingen mellan respektive sektorslagstiftning och miljöbedömningsreglerna ser olika ut för olika lagstiftningar. Gemensamt för reglerna är att miljöaspekter ska integreras i planering och beslutsfattande så att syftet med miljöbedömning uppnås.

5.6.3 Ändringar i lagstiftningen

Europeiska kommissionen har framfört synpunkter på hur Sverige genomfört MKB-direktivet, varvid flera ändringar till PBL trädde i kraft i början av augusti 2021.³²¹ Ändringarna syftar bl.a. till att förtydliga att undersökningen i detaljplaneprocessen även ska ske utifrån kriterierna i MKB-direktivet. Det innebär att byggnadsnämnden vid sin bedömning av en åtgärds miljöpåverkan – när det gäller ett bygglov eller ett förhandsbesked – ska ta hänsyn till resultat av andra miljöbedömningar enligt 6 kap. MB, om ansökan avser en åtgärd som redan har miljöbedömts på strategisk nivå.

5.6.4 Roll- och ansvarsfördelning

Huvudansvaret för att klimatanpassa verksamheten åligger verksamhetsutövaren, som ska göra en riskanalys och vidta eventuella åtgärder för att hantera osäkerhets- och riskfaktorer.

Tillsynen utövas av Naturvårdsverket, HaV, försvarsinspektören för hälsa och miljö, länsstyrelserna, andra statliga myndigheter och kommunerna.³²² Tillsynsmyndigheterna bedöms ha möjlighet att använda reglerna om tillståndsprövning och omprövning samt sin tillsynsverksamhet (med bl.a. förelägganden) för att se till att verksamheter eller åtgärder klimatanpassas.³²³

5.6.5 Information och stöd

Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning om specifika miljöbedömningar.³²⁴

5.7 **Hantering av översvämningsrisker**

5.7.1 Inledning

Klimatförändringar kan bidra till att öka sannolikheten för översvämningar och förstärka konsekvenserna av översvämningshändelser. Tillämpliga regler finns främst i EU:s översvämningsdirektiv,³²⁵ som har införlivats i Sverige genom förordningen (2009:956) om översvämningsrisker och MSBFS 2013:1³²⁶. Reglerna syftar till att minska

³²⁰ Naturvårdsverket. Specifik miljöbedömning: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Miljobedomningar/Specifik-miljobedomning/Sektorslagstiftning/> Hämtad 2020-12-12.

³²¹ DS s 2020:19. Genomförandet av MKB-direktivet i plan- och bygglagen.

³²² 26 kap. 3 § MB.

³²³ Se vidare Miljösamverkan Sverige och länsstyrelserna. Klimatanpassning i prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden ss 47-52.

³²⁴ Naturvårdsverket. Specifik miljöbedömning: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Miljobedomningar/Specifik-miljobedomning/Sektorslagstiftning>. Hämtad 2020-11-30.

³²⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/60/EG av den 23 oktober 2007 om bedömning och hantering av översvämningsrisker.

³²⁶ MSBFS 2013:1. Föreskrifter om länsstyrelsens planer för hantering av översvämningsrisker (riskhanteringsplaner).

ogynnsamma följder av översvämningar för människors hälsa, miljön, kulturarvet och ekonomisk verksamhet.³²⁷

5.7.2 Roll- och ansvarsfördelning

MSB är behörig myndighet för frågor enligt översvämningsdirektivet.³²⁸

Arbetet sker i cykler om sex år där varje cykel består av tre steg:

Steg 1

MSB genomför en landsomfattande bedömning av översvämningsrisker. Utifrån bedömningen identifieras geografiska områden med betydande översvämningsrisk. Översyn och uppdatering av bedömningen ska göras minst vart sjätte år. Vid en sådan översyn ska klimatförändringarnas sannolika påverkan på förekomsten av översvämningar beaktas.³²⁹

Steg 2

MSB tar fram två typer av kartor för de områden där betydande översvämningsrisk har identifierats. Vattenmyndigheterna³³⁰ ansvarar sedan för att ta fram kartor över översvämningsrisker inom de hotade områdena.

Steg 3

Länsstyrelserna tar fram riskhanteringsplaner. Mål och åtgärder för hantering av översvämningsriskerna ska ingå i planerna.

Enligt MSB är det av stor vikt att klimatförändringar och klimatanpassningsarbetet beaktas under framtagandet av riskhanteringsplanerna. Arbetet bör utgå från den Nationella strategin och länsstyrelsernas regionala handlingsplaner för klimatanpassning. Det ska tydligt framgå av riskhanteringsplanen hur hänsyn har tagits till klimatförändringar från framtagna underlag och vid val av mål och åtgärder.³³¹

Av den Nationella strategin framgår vidare att Boverkets arbete för stöd i planarbetet är i hög grad relevant för att minska risker för översvämningar och kustförändringar.

5.7.3 Information och stöd

MSB har tagit fram en vägledning om riskhanteringsplaner som är riktad mot de 13 länsstyrelser som ansvarar för riskhanteringsplaner i de 25 identifierade orterna med betydande översvämningsrisk.³³²

6. Skadegörare och sjukdomar samt invasiva främmande arter

6.1 Inledning

Klimatförändringarna förväntas öka spridningen av smittämnen. Vid översvämningar, ras och skred kan smittämnen som förekommer i jord och mark förorena betesmark och

³²⁷ Jfr 1 § förordningen (2009:956) om översvämningsrisker.

³²⁸ 17 b § förordningen (2009:956) om översvämningsrisker.

³²⁹ 5 § förordningen (2009:956) om översvämningsrisker.

³³⁰ 2 § 3 st. vattenförvaltningsförordning (2004:660).

³³¹ MSB, 2020. Vägledning – Riskhanteringsplaner. MSB1469 s 8.

³³² MSB, 2020. Vägledning – Riskhanteringsplaner. MSB1469.

vatten. Vidare kan avloppsvatten läcka in i dricksvattentäcker och i ledningar.³³³ Problemen med skadegörare som insekter, svamp och virus kommer att öka i ett varmare klimat. Nya sjukdomar som förväntas drabba djur är främst zoonoser, som sprids av bl.a. fästingar och gnagare, samt virussjukdomar.³³⁴ Zoonotiska sjukdomar kan spridas från djur till människor via livsmedel. Dessutom skapar ett varmare klimat en högre risk för matförgiftning och ställer högre krav på livsmedelshygien.

Klimatanpassningsåtgärder i denna del kan bestå i en uppdatering av riktlinjerna för livsmedelshanteringen, information till allmänheten, uppföljning av utvecklingen av smittsamma sjukdomar och införande av skyddsåtgärder.³³⁵

Många andra regler, såsom MB, har också relevans i sammanhanget vilket kan leda till att det kan uppstå en konflikt mellan olika regelverk. Se exempelvis 9 kap. 15 § st. 1 MB om kommunens möjligheter att agera med anledning av smittspridning via sällskapsdjur. Vid tillämpning av dessa bestämmelser har kommunen även att beakta bl.a. det egendomsskydd som fastställs i art. 1 EKMR och 2 kap. 15 § regeringsformen (1974:152), samt de regler som gäller för djurens vård och avlivande i djurskyddslagen (2018:1192).

6.2 **Djurhälsa, växtskadegörare och offentlig kontroll**

6.2.1 Inledning

Tre EU-förordningar berör regler om djurhälsa, skyddsåtgärder mot växtskadegörare och offentlig kontroll. Dessa är Kontrollförordningen (EU) 2017/625³³⁶ och Växtskyddsförordningen (EU) 2016/2031³³⁷ som började gälla 2019 och Djurhälsoförordningen (EU) 2016/429³³⁸ som började gälla 2021.

Reglerna avser att förebygga och hantera hälsorisker för djur, skydda växter och garantera en säker livsmedelskedja på såväl EU-nivå som nationell nivå. Bland reglerna ingår exempelvis kontroll av djur och varor som importeras till Sverige, djurskydd, djurhälsa samt registrering och kontroll av livsmedel.

6.2.2 Djurhälsa

Tillämpliga regler

I nuläget finns regleringen främst i epizootilagen (1999:657), zoonoslagen (1999:658), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m., lagen (2006:807) om kontroll av husdjur, m.m. och bisjukdomslagen (1974:211) och i förordningar som antagits med stöd av dessa lagar.

Bestämmelser om smittskyddskrav vid in- och utförsel av djur och djurprodukter finns i förordningen (1994:1830) om införsel av levande djur m.m. och förordningen (1994:542) om utförsel av levande djur m.m. ("**Införsel- och utförsel**förordningarna"), som antagits

³³³ SOU 2007:60. Sverige inför klimatförändringarna - hot och möjligheter s 25.

³³⁴ SOU 2007:60. Sverige inför klimatförändringarna - hot och möjligheter ss 18-19.

³³⁵ Se SOU 2007:60. Sverige inför klimatförändringarna - hot och möjligheter s 26.

³³⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel.

³³⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/2031 av den 26 oktober 2016 om skyddsåtgärder mot växtskadegörare.

³³⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar.

med stöd av lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor. Jordbruksverket har med stöd av bemyndiganden i förordningarna meddelat föreskrifter med bestämmelser avseende övervakning, förebyggande och bekämpning av smittsamma djursjukdomar samt avseende in- och utförselkrav för levande djur och animaliska produkter m.m.³³⁹

Nya regler

En ny djurhälsoförförordning³⁴⁰ trädde i kraft 2016 och tillämpas fullt ut sedan den 21 april 2021. Förordningen riktar sig till de som äger eller på annat sätt tar hand om eller ansvarar för djur, och kommer att ersätta ett stort antal förordningar, direktiv och beslut som idag reglerar djurhälsa och smittskydd. Reglerna innebär bl.a. en skyldighet för aktörer att minimera risken för att produkter av animaliskt ursprung orsakar spridning av sjukdomar och krav på biosäkerhetsåtgärder.³⁴¹

Utredningen En samlad djurhälsoreglering (SOU 2020:62)³⁴² föreslår införandet av en ny djurhälsolag och en tillhörande djurhälsoförförordning som ersätter epizootilagen, zoonoslagen och bisjukdomslagen och de förordningar som beslutats med stöd av dessa lagar. Utredningen föreslår vidare att alla bestämmelser om djurhälsa i provtagningslagen, lagen om kontroll av husdjur och de förordningar som meddelats med stöd av respektive lag flyttas över till den nya djurhälsolagen och dess förordning, i den mån bestämmelsen i fråga ska behållas. Samma sak föreslås beträffande Införsel- och utförsel-förordningarna. Reglerna avser att komplettera Djurhälsoförförordningen, som är direkt tillämplig i Sverige.³⁴³

Jordbruksverket föreslås vara ansvarig myndighet och ta fram föreskrifter.³⁴⁴ Berörda myndigheter och organisationer är dock även länsstyrelserna, Statens veterinärmedicinska anstalt ("SVA"), den eller de kommunala nämnder som utför uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet, HaV, Folkhälsomyndigheten ("FHM") och smittskyddsläkare.³⁴⁵

³³⁹ Exempel på sådana föreskrifter är Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2019:18) om nötkreaturshållning inom lantbruket m.m., Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:23) om åtgärder för att förhindra spridning av sjukdomen paratuberkulos hos nötkreatur i svenska anläggningar och Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:24) om åtgärder för att förhindra spridning av sjukdomen porcint reproduktivt och respiratoriskt syndrom (PRRS) hos gris i svenska anläggningar och Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa.

³⁴⁰ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa ("djurhälsolag").

³⁴¹ Art. 10 djurhälsoförförordningen.

³⁴² SOU 2020:62. En samlad djurhälsoreglering.

³⁴³ SOU 2020:62. En samlad djurhälsoreglering ss 34-35.

³⁴⁴ SOU 2020:62. En samlad djurhälsoreglering s 88.

³⁴⁵ SOU 2020:62. En samlad djurhälsoreglering ss 87-88.

Information och stöd

Jordbruksverket informerar om den nya djurhälsoförordningen på sin webbsida, inklusive en webbutbildning.³⁴⁶

SVA har tagit fram en rapport om klimatets påverkan på djuren.³⁴⁷

SLU Future Food, SVA, MSB och Jordbruksverket har tagit fram en rapport om klimatanpassning av svensk animalieproduktion, riktar sig till myndigheter, beslutsfattare, branschorganisationer och producenter.³⁴⁸

6.2.3 Växtskydd

Tillämpliga regler

Växtskyddsförordningen innehåller bestämmelser om vissa växtskadegörare och ett antal bemyndiganden till EU-kommissionen att anta ytterligare bestämmelser. Sådana bestämmelser är Kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/1702,³⁴⁹ och Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/2072.³⁵⁰

Bestämmelserna om kontroll av reglerna finns i Kontrollförordningen.

Information och stöd

Jordbruksverkets webbsida innehåller en utförlig beskrivning av reglerna.³⁵¹

Kemikalieinspektionens webbsida innehåller bl.a. information om kemikalier och ansökan om godkännande.³⁵²

6.2.4 Kontroll

Bestämmelserna riktar sig främst till de som utför offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet, dvs centrala myndigheter, länsstyrelserna, kommuner, kontrollorgan eller andra som får uppgifter delegerade till sig. Det finns även bestämmelser som riktar sig till laboratorier och referenscenter. Gränskontroll är en annan viktig del i kontrollverksamheten.

³⁴⁶ Jordbruksverkets information om de nya reglerna:

<https://djur.jordbruksverket.se/uppdrag/nyaeregleromdjurhalsavaxtskyddochkontroll>. Hämtad 2020-12-12.

³⁴⁷ SVA, 2019. Handlingsplan klimatanpassning. En rapport om klimatets påverkan på djuren.

³⁴⁸ SLU Future Food, SVA, MSB och Jordbruksverket, 2021. Klimatanpassning av svensk animalieproduktion – säkrare tillgång på livsmedel under en kris. SLU Future Food Report s 15.

³⁴⁹ Kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/1702 av den 1 augusti 2019 om komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/2031 genom upprättande av en förteckning över prioriterade skadegörare.

³⁵⁰ Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/2072 av den 28 november 2019 om fastställande av enhetliga villkor för genomförandet av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/2031 vad gäller skyddsåtgärder mot växtskadegörare.

³⁵¹ Jordbruksverkets information om de nya reglerna:

<https://djur.jordbruksverket.se/uppdrag/nyaeregleromdjurhalsavaxtskyddochkontroll>. Hämtad 2020-11-30.

³⁵² <https://www.kemi.se/bekämpningsmedel/vaxtskyddsmedel>. Hämtad 2021-12-08.

6.2.5 Roll- och ansvarsfördelning

Djurhälsa

Alla som håller eller på annat sätt hanterar djur som hålls av människan ansvarar för att skydda djuren mot sjukdomar. Det finns däremot inga skyldigheter enligt djurskyddslagen för djurhållare och andra att förhindra smittspridning när det gäller sådana smittämnen som inte leder till sjukdom hos de egna djuren.³⁵³

Kommunens miljö- och hälsoskydds nämnd är tillsynsmyndighet avseende smitta som sprids av sällskapsdjur som innehas av privatpersoner.

Länsstyrelserna är ansvariga myndigheter avseende smitta från djur som hålls yrkesmässigt.

Jordbruksverket ansvarar övergripande för råd, stöd och vägledning och de operativa kontrollmyndigheterna (såsom Livsmedelsverket och Tullverket) utför kontroll.

Växtskydd

Ansvar för växtskyddet åligger alla som yrkesmässigt använder växtskyddsmedel.

Kommunen utövar operativ tillsyn hos användare och på försäljningsställen.

Jordbruksverket har ansvaret för att leda och samordna förebyggande åtgärder och bekämpa vissa allvarliga djursjukdomar, foderföroreningar och växtskadegörare.

Andra berörda myndigheter är länsstyrelserna, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och HaV.

Kemikalieinspektionen utövar tillsyn av tillverkare, leverantörer och importörer och vägledning avseende kemikalielagstiftningen. Kemikalieinspektionen har även ansvar för tillståndsprövning av bekämpningsmedel (växtskyddsmedel och biocider).

6.3 **Livsmedel**

6.3.1 Tillämpliga regler

Den nationella livsmedelsstrategin utgörs av en proposition och en handlingsplan, varav den senaste gäller fram till 2025.³⁵⁴ I den nationella livsmedelsstrategin omnämns klimatförändringarna och deras inverkan på livsmedelsproduktion, exempelvis på grund av vattenbrist.³⁵⁵ I sin senaste handlingsplan föreslår regeringen att en strategi för en hållbar hantering av vatten i jordbruket tas fram, bl.a. avseende underhåll och anpassning av diken och andra markavvattningsanläggningar för en ökad produktion och förbättrad vattenmiljö i områden med risk för torka.

Livsmedelslagstiftningen består av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 om livsmedelssäkerhet³⁵⁶, vars bestämmelser kompletteras i Sverige av

³⁵³ SOU 2020:6. En samlad djurhälsoreglering s 202.

³⁵⁴ Prop. 2016/17:104. En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet och Näringsdepartementet (2019). En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Regeringens handlingsplan del 2.

³⁵⁵ Se prop. 2016/17:104 s 101.

³⁵⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet.

Livsmedelslagen med tillhörande förordning (2006:813) ("**Livsmedelsförordningen**") och myndighetsföreskrifter. Av relevans är också EU:s förordning (EG) nr 852/2002 om livsmedelshygien³⁵⁷, EU:s förordning (EG) nr 853/2004 om tillverkning av animaliska livsmedel³⁵⁸ och EU:s förordning (EU) nr 1169/2011 om livsmedelsinformation³⁵⁹.

Livsmedelsförordningen ställer bl.a. krav på anmälan vid förekomst av salmonella eller vid utbrott av matförgiftning. Bestämmelser om kontroll finns även i förordningen (2006:812) om offentlig kontroll av livsmedel som importeras från ett tredje land och förordningen (2011:1060) om kontroll vid export av livsmedel.

6.3.2 Roll- och ansvarsfördelning

Den offentliga kontrollen utförs av Livsmedelsverket, länsstyrelserna, andra statliga myndigheter och kommunerna.

Livsmedelsverket ansvarar bl.a. för att samordna övriga kontrollmyndigheter och ge stöd, råd och vägledning till dessa.

Länsstyrelserna ansvarar för den offentliga kontrollen av livsmedelsföretagens anläggningar i primärproduktionen.

Kommunerna utför offentlig kontroll i t.ex. livsmedelsbutiker och restauranger.

Livsmedelsföretag ansvarar för att klimatanpassa sin verksamhet och vidta åtgärder såsom att stärka kylkedjan och säkra vattentillgången. Livsmedelsföretag ansvarar även för att de livsmedel som de tillverkar, transporterar, lagrar och/eller säljer samt ger bort är säkra och spårbara.

6.3.3 Information och stöd

Livsmedelsverkets webbsida innehåller en del information om klimatanpassning i livsmedelssektorn.³⁶⁰ Informationen är, med undantag för tidigare nämnd handbok för klimatanpassad försörjning av dricksvatten,³⁶¹ främst riktad mot Livsmedelsverket och livsmedelsföretag. Webbsidan innehåller även information och en rapport om klimatets påverkan på import och export inom livsmedelssektorn.³⁶²

FHM, Livsmedelsverket, Smittskyddsenheten i Uppsala län och Miljöförvaltningen i Uppsala kommun, länsstyrelserna, SVA och Jordbruksverket har, i samråd med ett antal andra kommuner och regioner i landet, tagit fram en digital handbok för att utreda smitta i livsmedel och dricksvatten.³⁶³

³⁵⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien.

³⁵⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung.

³⁵⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 av den 25 oktober 2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna.

³⁶⁰ Livsmedelsverkets information om klimatanpassning: <https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/produktion-av-livsmedel/klimatanpassning>. Hämtad 2020-12-12.

³⁶¹ Livsmedelsverket, 2019. Handbok för klimatanpassad dricksvattenförsörjning.

³⁶² Se Livsmedelsverkets externa rapportserie, 2019. Klimatförändrandringarnas påverkan på de regioner Sverige är beroende av för sin livsmedelsförsörjning. E 2019 nr 01.

³⁶³ Livsmedelsverkets samarbetsrapport. Handbok för utredning av utbrott. S 2020 nr 02.

6.4 Invasiva främmande arter

6.4.1 Tillämpliga regler

EU:s förordning om invasiva främmande arter³⁶⁴ syftar till att hindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och att bekämpa de arter som redan finns här. EU-förordningen är direkt tillämplig i Sverige. Det innebär att till exempel myndigheter, kommuner, olika privata aktörer såsom stora fastighetsägare, villaägare och andra privatpersoner har ett ansvar och en skyldighet att följa reglerna och hindra spridning av invasiva främmande arter. Utöver EU-förordningen regleras ansvaret i MB och i förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter.

En växtskadegörare som redan regleras genom EU:s förordning om invasiva främmande arter omfattas inte av växtskyddsförordningen och vice versa.

6.4.2 Roll- och ansvarsfördelning

Kommuner

Kommunen har ett särskilt ansvar att begränsa att invasiva främmande arter sprider sig på allmänna ytor och genom avfallshanteringen.

Nationella myndigheter

Naturvårdsverket är ansvarig myndighet i fråga om arter som lever på land, och HaV är ansvarig myndighet i fråga om arter som lever i vatten.³⁶⁵

Länsstyrelserna är ansvarig tillsynsmyndighet för invasiva främmande arter. Länsstyrelserna kan delegera ansvar till den kommun som begär det.³⁶⁶

Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Tullverket ansvarar för de offentliga kontroller som ska utföras för att förhindra att invasiva främmande arter avsiktlig tas in i Sverige och EU.

Trafikverket har ett ansvar för bekämpningen av invasiva främmande arter i transportinfrastrukturen.

Skogsstyrelsen har ansvar för att ta fram hanteringsåtgärder för invasiva främmande skogsträdarter som används för virkesproduktion och som växer på mark som omfattas av skogsvårdslagen (1979:429).

Sametinget ska höras i frågan om bl.a. hanteringsåtgärder och hanteringsområden om dessa kan antas ha betydelse för rennäringen eller samisk kultur.

Enskilda

Fastighetsägare (såväl privatpersoner som bolag och kommunala och statliga fastighetsägare) men även nyttjanderättshavare har ett ansvar för invasiva främmande arter på den egna fastigheten alternativt den nyttjade fastigheten.

³⁶⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

³⁶⁵ 3 § förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter.

³⁶⁶ 18 § miljötillsynsförordningen (2011:13).

6.4.3 Information och stöd

Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning om EU-förordningen om invasiva främmande arter.³⁶⁷

7. Upphandling

7.1 Regler och tillämpning

Den nationella upphandlingsstrategin³⁶⁸ är styrande för statliga myndigheter och kan vara ett stöd för kommuner. Strategin framhåller vikten av helhetssyn, livscykelerspektiv och miljöhänsyn i upphandlingens olika faser, särskilt inom produktgrupper med stor miljöpåverkan. Enligt strategin kan upphandling användas som ett strategiskt verktyg för Sveriges omställning mot en cirkulär och biobaserad ekonomi för att nå de nationella miljömålen och för Sveriges arbete för att uppfylla de globala hållbarhetsmålen och 2030-agendan.³⁶⁹ Upphandling anses också kunna användas för att främja innovativa och nya miljö- och energitekniklösningar. Likaså anses den ökade digitaliseringen och användningen av IT kunna bidra till att möta klimatutmaningen och nå dessa mål.³⁷⁰

I upphandlingsdirektiven,³⁷¹ vilka har införlivats i de svenska upphandlingslagarna,³⁷² framgår att en upphandlande myndighet bör beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta. Kravställandet kan också underlättas av tydligare möjligheter att hänvisa till miljömärkning och miljöledning.

Enligt 11 § Klimatanpassningsförordningen ska förordningsmyndigheterna ta hänsyn till klimatanpassning i myndigheternas upphandlingar i den mån det är möjligt. Kravet har tolkats som att myndigheten bör analysera effekterna av ett förändrat klimat i varje upphandling, och beakta dessa om de har relevans för upphandlingen.³⁷³ Också av relevans i sammanhanget är Förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. Förordningen ställer krav på att statliga myndigheter ska ha miljöledningssystem,³⁷⁴ och att ett sådant miljöledningssystem ska innebära att myndigheten miljöanpassar sina upphandlingar i den mån en sådan anpassning är möjlig.³⁷⁵

Sammantaget ställs det krav på att förordningsmyndigheterna ska, i den mån det är möjligt, ta hänsyn till såväl klimatanpassning som miljöanpassning vid sina upphandlingar. Av SMHI:s rapport om myndigheters arbete med klimatanpassning 2020 ("SMHI:s rapport 2020") framgår att myndigheterna inte har kommit så långt när det

³⁶⁷ Naturvårdsverket. Invasiva främmande arter: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Artskydd/invasiva-frammande-arter-vagledning/Invasiva-frammande-arter-vagledning/> hämtad 2020-11-29.

³⁶⁸ Regeringskansliet, 2016. Finansdepartementet. Nationella upphandlingsstrategin.

³⁶⁹ Nationella upphandlingsstrategin, s 20.

³⁷⁰ Jfr Nationella upphandlingsstrategin, ss 20-21.

³⁷¹ Direktiven 2014/24/EU, 2014/25/EU och 2014/23/EU.

³⁷² Lag (2016:1145) om offentlig upphandling, lag (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lag (2016:1147) om upphandling av koncessioner (LUK), lag (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUF) och lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV).

³⁷³ SMHI 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2020 s 10.

³⁷⁴ 3 § Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

³⁷⁵ 13 § förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

gäller just att ta hänsyn till klimatanpassning i sina upphandlingar. Av femtioen myndigheter svarade nio att de hade gjort det, tolv att de delvis hade gjort det och trettio att de inte hade gjort det. Eftersom tre myndigheter exemplifierade sina jakande svar med åtgärder som syftar till att minska utsläpp av växthusgaser,³⁷⁶ är det oklart om alla de myndigheter som har angett att de har tagit hänsyn till klimatanpassning i sina upphandlingar verkligen har gjort det. Utifrån denna information kan det också antas att ett hinder för myndigheterna att klimatanpassa sina upphandlingar kan vara bristande kunskap om skillnaden mellan klimatanpassning och miljöanpassning. Ett ytterligare hinder har av Naturvårdsverket angetts vara att det behövs tydligare riktlinjer för hur en klimatanpassad upphandling kan genomföras.³⁷⁷

Det kan också, som tidigare konstaterats, vara svårt att både ta hänsyn till miljön och klimatanpassning i en och samma upphandling. Exempelvis skulle klimatanpassning kunna aktualiseras genom krav på att en serverplacering måste kunna säkerställa en trygg informationslagring även i ett förändrat klimat eller krav på att en leverantör ska vidta åtgärder för bevarande av biologisk mångfald eller skydd av vattenresurser. Den lösning som bäst uppfyller de krav på serverplacering eller bevarandeåtgärder i exemplen ovan är dock inte nödvändigtvis den som innebär minst miljöpåverkan, vilket kan innebära att myndigheterna måste göra prioriteringar. Ett annat möjligt hinder är den tänkbara höjande effekten som hänsyn till klimatanpassning kan ha på priset för det som anskaffas.

7.2 Regeringsuppdrag

Miljö- och energidepartementet gav i SMHI:s regleringsbrev för 2017 följande uppdrag:

”SMHI ska i samråd med Upphandlingsmyndigheten göra en förstudie om möjligheterna till ett systematiskt arbete med klimatanpassning inom ramen för offentlig upphandling. Studien ska fokusera på sektorn samhällsplanering och bostad/byggnad. I studien ska analyseras vilka behov av stöd på området som finns och hur offentlig upphandling kan stärka sektorns klimatanpassning. En bedömning ska göras av vilka faktorer som är väsentliga och rekommendationer tas fram, vilket stöd och vilka kriterier som behövs i upphandlingsprocessen. Utifrån detta ska förslag ges för fortsatt arbete. Uppdraget ska göras i samarbete med Boverket, MSB, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och SGI och redovisas till regeringen senast 30 november 2017.”³⁷⁸

Regeringsuppdraget redovisades den 2017-11-22 i rapporten ”Klimatanpassning inom ramen för offentlig upphandling.”³⁷⁹

Finansdepartementet gav i Upphandlingsmyndighetens regleringsbrev för 2021 följande uppdrag:

”Myndigheten ska, inom ramen för sitt verksamhetsområde, bistå Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) i att stödja myndigheter som omfattas av förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete att ta hänsyn till klimatanpassning i sina upphandlingar. Målet med uppdraget är att offentlig upphandling ska användas som ett strategiskt verktyg för att bidra till att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle, som aktivt möter klimatförändringar genom att

³⁷⁶ SMHI 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheter arbete med klimatanpassning 2020 s 22.

³⁷⁷ SMHI 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheter arbete med klimatanpassning 2020 s 72.

³⁷⁸ Regeringen, 2017. Regleringsbrev SMHI 2017. Regeringsbeslut I:14.

³⁷⁹ SMHI, 2017. Redovisning av regeringsuppdraget ”Klimatanpassning inom ramen för offentlig upphandling”.

minska sårbarheter och ta tillvara möjligheter. För uppdragets genomförande får myndigheten rekvirera högst 300 000 kronor från SMHI. Myndigheten ska löpande hålla Regeringskansliet (Miljödepartementet) informerat om arbetet med uppdraget.”³⁸⁰

7.3 Information och stöd

SMHI har tagit fram en ”Guide för klimatanpassad upphandling” i syfte att stötta de myndigheter som omfattas av Klimatanpassningsförordningen.³⁸¹

Av SMHI:s rapport 2020 framgår att SMHI avser att fortsätta stötta myndigheterna i deras arbete med att ta hänsyn till klimatanpassning i upphandlingar. Arbetet planeras som ett gemensamt initiativ mellan Upphandlingsmyndigheten och SMHI, med fokus på praktiska exempel.³⁸² Avsikten är att under 2022 kunna publicera ett webbaserat beslutsträd.

7.4 Roll- och ansvarsfördelning

Alla förordningsmyndigheter berörs av de regler som särskilt gäller för statliga myndigheter. En myndighet som ska ha ett miljöledningssystem ska årligen redovisa miljöledningsarbetet. Redovisningen ska, i samband med myndighetens årsredovisning, ges in till det departement i Regeringskansliet som myndigheten hör till och till Naturvårdsverket. Naturvårdsverket ansvarar för att varje år lämna en sammanfattning av myndigheternas årliga redovisningar till regeringen.³⁸³

Upphandlingsmyndigheten ger stöd och information om upphandling.

Konkurrensverket är tillsynsmyndighet.

Alla upphandlande myndigheter eller enheter berörs av upphandlingsreglerna.

8. Analys

8.1 Målkonflikter och synergier

Det finns i nuläget ett fåtal regler som uttryckligen syftar till att främja klimatanpassningen. Ett desto större antal regler har, på ett eller annat sätt, relevans för klimatanpassningsarbetet. Reglerna är ofta komplicerade, rör flera områden, och kräver ofta att olika intressen vägs samman och att prioriteringar görs. Exempelvis kan intressen som bostadsbyggande, ekonomisk tillväxt eller planering av infrastruktur komma i konflikt med de krav som ställs i såväl PBL som MB om hushållning med mark och vattenområden och hänsyn till folkhälsan. Viktigt att ha i åtanke är att vissa regler, såsom exempelvis reglerna om artskydd, kan innebära ett förbud mot att genomföra vissa klimatanpassningsåtgärder, varvid frågan måste prövas tidigt i planerings- och prövningsprocesser.

Att all planläggning ska ta hänsyn till miljö- och klimataspekter (begreppet klimataspekter inrymmer såväl klimatpåverkan som klimatanpassning) innebär att klimatanpassningsåtgärder kan komma i konflikt med andra miljöaspekter – t.ex. kan

³⁸⁰ Finansdepartementet. Regeringsbeslut III 5. Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Upphandlingsmyndigheten.

³⁸¹ SMHI, 2020. Guide till klimatanpassning.

³⁸² SMHI 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheter arbete med klimatanpassning 2020 s 17.

³⁸³ 20 b § förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

rensning av diken för att avvattna översvämmade områden motverka uppnåendet av miljö kvalitetsmålet för vatten. Å andra sidan kan klimatanpassningsåtgärder istället skapa synergier och innebära att utsläppen av växthusgaser begränsas. Ett sätt att uppnå synergier i samhällsplanering kan vara att arbeta med ekosystemtjänster, vilka anses öka möjligheten att nå flera miljö- och samhällsmål samtidigt. Exempelvis kan en våtmark kan bidra till klimatanpassning genom att fungera som fördröjning av höga vattenflöden, samtidigt som den kan bidra till att kväve och fosfor renas och den biologiska mångfalden gynnas. Dessutom kan området användas för rekreation och friluftsliv. Likaså är det möjligt att inom arbetet med grön infrastruktur anlägga ett grönt tak i syfte att förbättra den vattenhållande förmågan och därmed reducera negativa konsekvenser av skyfall. Beroende på hur detta gröna tak anläggs, så kan det anlagda gröna elementet antingen bidra till att stärka biologisk mångfald, eller ha en begränsad eller obefintlig effekt för biologisk mångfald.

Vissa regler kan användas som verktyg i klimatanpassningsarbetet, såsom möjligheten för länsstyrelserna eller kommunerna att inrätta vattenskyddsområden eller kommunernas möjlighet att upphäva eller ändra gamla detaljplaner för att anta nya som tar hänsyn till klimatförändringarna. Vissa bestämmelser, såsom bestämmelserna om riksintressen, kan utgöra ett hinder för planering och genomförande av klimatanpassningsåtgärder i den mån sådana åtgärder kan komma i konflikt med riksintresset, men kan också användas för att skydda områden av vikt för klimatanpassningen (såsom anläggningar för vattenförsörjning). Det borde finnas förutsättningar för riksintressemyndigheterna att ta hänsyn till klimatförändringarna under pågående revidering av riksintressena.

8.2 Miljöbedömningar som verktyg för klimatanpassning

Den strategiska miljöbedömningen är avsedd att ge kommunen möjlighet att ta hänsyn till sambandet mellan klimatpåverkan och klimatanpassning, och att så långt möjligt välja klimatanpassningsåtgärder som också innebär att klimatpåverkan begränsas. Den strategiska miljöbedömningen fungerar som en grund till vilken den specifika miljöbedömningen sedermera behöver förhålla sig. Den strategiska miljöbedömningen av exempelvis en översiktsplan bör särskilt bedöma övergripande miljöeffekter och kumulativa effekter som är svåra att hantera på mer detaljerad nivå. Den strategiska miljöbedömningen bör kunna fungera som utgångspunkt och som informationskälla om klimatförändringar och andra aspekter att ta hänsyn till i efterföljande planering, specifika miljöbedömningar och tillståndsprövning. Exempelvis kan den strategiska miljöbedömningen bidra till att minimera risker relaterade till översvämmingar genom att identifiera riskområden. Den kunskap och de förslag som framgår av planen och den strategiska miljöbedömningen kan sedan användas i den specifika miljöbedömningen för en verksamhet eller åtgärd. I efterföljande tillståndsbeslut är det möjligt att bestämma att den aktuella verksamheten ska behöva följa villkor som är anpassade till de lokala förhållandena. Tillståndsbeslut och villkor kan i sin tur påverka vad som får genomföras i kommande planer.

8.3 Ansvarsfördelning

Frågan om ansvarsfördelning mellan stat, kommun och fastighetsägare diskuteras i Klimatanpassningsutredningen (SOU 2017:42). Utredarens slutsats är att rådande ansvarsfördelning är orimlig, eftersom fastighetsägare kan komma att drabbas hårt och dessutom saknar möjlighet att agera effektivt eftersom åtgärder i många fall kräver

samordning.³⁸⁴ Den Nationella strategin presenterar inte någon förändrad ansvarsfördelning.

För att rådande ansvarsfördelning ska vara rimlig behöver den drabbade aktören ha rådighet och möjlighet att vidta de åtgärder som krävs. När ett klimatrelaterat problem kan lösas genom åtgärder i mindre skala (exempelvis inom den egna fastigheten), kan det vara rimligt att dessa åtgärder vidtas av den berörda aktören. Exempelvis kan en enskild fastighetsägare installera översvämningsskydd i sin källare. Andra typer av klimatrelaterade problem, såsom skredsäkring, högvattenskydd och åtgärder för skyfallshantering, kräver mer storskaliga och samordnade anpassningsåtgärder. I dessa fall kan det i praktiken vara omöjligt för en enskild aktör att vidta de åtgärder som krävs. För dessa typer av klimatrelaterade problem behövs således övergripande perspektiv och samordning.

8.4 Samordning och samverkan

Den Nationella strategin lyfter fram vikten av att långsiktigt stärka den nationella samordningen av klimatanpassningsarbetet. Vikten av att samordna klimatanpassningsarbetet för att uppnå skalfördelar, synergieffekter och stabilitet framhålls i många skrifter. Klimatförändringarna sker gränslöst och kräver samordnade insatser. Samverkan bör ske både mellan och inom fler nivåer; internationellt, nationellt, regionalt, kommunalt och med den privata sektorn. Behovet av samordning gör sig särskilt gällande avseende kombinerade risker (såsom erosion i strandnära områden med förorenad mark), där flera myndigheter men även enskilda verksamhetsutövare kan tänkas beröras och behöva samarbeta för att nå lämpliga lösningar. Även vissa problemområden, såsom översvämningssområden, riskområden för ras, skred och erosion, påverkan av höjda havsnivåer eller dricksvattenförsörjning, är ofta kommunöverskridande och kräver därför kommunöverskridande åtgärder.

8.5 Information och stöd

Det finns omfattande information att tillgå angående lagar och andra författningar som har relevans för klimatanpassning. Ett stort antal vägledningar, rapporter och handlingsplaner berör främst ett verksamhetsområde, och publiceras oftast på den ansvarige myndighetens webbsida. Även olika typer av kartor publiceras på olika myndigheters webbsidor. Det kan därför vara svårt för den som ska tillämpa reglerna att få en helhetsbild och ta del av all relevant information. Det kan också i vissa fall vara svårt att avgöra om tillgänglig information fortfarande gäller. Eftersom mycket arbete pågår på området, med ett par relativt nya lagbestämmelser och en del pågående utredningar och lagförslag, är det viktigt att se till att den information som publiceras uppdateras regelbundet, och att det tydligt framgår om informationen fortfarande är aktuell.

Alla, såväl nationella myndigheter som kommuner och privata aktörer berörs i någon del av reglerna, varvid det också är viktigt att se till att alla får tillgång till lättillgänglig, enhetlig och uppdaterad information. Ett praktiskt exempel är att ett antal myndigheter tillhandhåller olika typer av kartor (översvämningsskartor, riksintressekarta, kartunderlag för ras, skred och erosion, m.m.). Det skulle underlätta för alla berörda aktörer att vidta lämpliga klimatanpassningsåtgärder om alla kartor tillhandahölls på ett och samma ställe, exempelvis med möjlighet att välja mellan olika kartlager.

³⁸⁴ SOU 2017:42. Vem har ansvaret? s 332.

Ett lämpligt forum för att tillhandahålla en samlad information om klimatanpassning kan vara portalen Klimatanpassning.se, som drivs av Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI i samverkan med Myndighetsnätverket för klimatanpassning, och där sådant arbete har påbörjats.

8.6 Fortsatt arbete

Delphis uppdrag vid framtagandet av Rapporten omfattar inte att utreda eventuella brister i lagstiftningen inom klimatanpassningsområdet. Delphi har dock ombetts att identifiera frågeställningar som skulle kunna utredas ytterligare.

Inledningsvis konstateras att det redan finns ett antal lagförslag och en rad utredningar som berör klimatanpassning. Genomgången underlag tyder på att det fortsatt skulle kunna vara lämpligt att utreda bl.a.:

- Behovet av fortsatt identifiering och utredning av möjliga synergier och målkonflikter mellan olika lagar och regler.
- Frågan om nuvarande lagstiftning kan utgöra ett hinder för klimatanpassningsarbetet och om det behövs en översyn av och eventuellt ändringar i nuvarande lagstiftning för att underlätta klimatanpassningsarbetet.
- Frågor om ansvarsfördelning mellan stat, kommun och enskild, avseende såväl förebyggande som reparativa åtgärder.
- Behovet av att närmare informera enskilda om deras ansvar för klimatanpassningen.
- Behovet av att skapa samverkanslösningar för att främja kommunöverskridande åtgärder.
- Möjligheten för tillsynsmyndigheter enligt MB att ompröva verksamhetsutövarens tillstånd p.g.a. av framtida klimatförändringar.
- Behovet av att förtydliga förhållandet mellan lagstiftningen om olyckor och lagstiftningen om krisberedskap.

Referenser

Strategiska dokument och internationella åtaganden

Agenda 2030

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö (SÖ 1996:22) och konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten (SÖ 1994:25)

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. Att bygga upp ett klimateresilient Europa - den nya EU-strategin för klimatanpassning. COM(2021) 82 final

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. En EU-strategi för klimatanpassning. COM(2013) 216 final

Sendairamverket för katastrofreducering 2015-2030

EU-förordningar

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2017/625 av den 15 mars 2017 (förordningen om offentlig kontroll)

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa ("djurhälsolag")

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2016/2031 av den 26 oktober 2016 om skyddsåtgärder mot växtskadegörare

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 av den 25 oktober 2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 av den 25 oktober 2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/741 av den 25 maj 2020 om minimikrav för återanvändning av vatten

Förslag till EU-förordningar

Förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning om inrättandet av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordning (EU) 2018/1999 (Europeisk klimatlag)

EU-direktiv

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/52/EU av den 16 april 2014 om ändring av direktiv 2011/92/EU om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt

Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/18/EU av den 4 juli 2012 om åtgärder för att förebygga och begränsa faran för allvarliga olyckshändelser där farliga ämnen ingår och om ändring och senare upphävande av rådets direktiv 96/82/EG

Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/17/EU

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG av den 16 december 2008 om miljökvalitetsnormer inom vattenpolitikens område och ändring och senare upphävande av rådets direktiv 82/176/EEG, 83/513/EEG, 84/156/EEG, 84/491/EEG och 86/280/EEG, samt om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/39/EU

Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/7/EG av den 15 februari 2006 om förvaltning av badvattenkvaliteten och om upphävande av direktiv 76/160/EEG, i lydelsen enligt rådets direktiv 2013/64/EU

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, i lydelsen enligt kommissionens direktiv 2014/101/EU

Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter

Rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse

Förslag till EU-direktiv

Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, repealing Directive (EU) 2016/1148 (COM/2020/823 final)

EU-kommissionens beslut

Kommissionens beslut (EU) 2017/848 av den 17 maj 2017 om fastställande av kriterier och metodstandarder för god miljöstatus i marina vatten, specifikationer och standardiserade metoder för övervakning och bedömning och om upphävande av beslut 2010/477/EU

Lagar

SFS 2018:1192. Djurskyddslagen

SFS 2017:720. Klimatlagen

SFS 2017:725. Kommunallagen

SFS 2016:1145. Lag om offentlig upphandling

SFS 2016:1146. Lag om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster

SFS 2016:1147. Lag om upphandling av koncessioner

SFS 2014:899. Lag om riktlinjer för kommunala markanvisningar

SFS 2011:1029. Lag om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet

SFS 2010:900. Plan- och bygglagen

SFS 2010:1011. Lagen om brandfarliga och explosiva varor

SFS 2010:500. Luftfartslagen

SFS 2009:400. Offentlighets- och sekretesslagen

SFS 2008:962. Lag om valfrihetssystem

SFS 2006:263. Lagen om transport av farligt gods

SFS 2006:545. Lag om skyddsrum

SFS 2006:412. Lag om allmänna vattentjänster

SFS 2006:544. Lag om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och vid höjd beredskap

SFS 2006:804. Livsmedelslagen

SFS 2006:806. Lag om provtagning på djur, mm

SFS 2006:807. Lag om kontroll av husdjur, mm

SFS 2005:403. Naturgaslagen

SFS 2003:778. Lag om skydd mot olyckor

SFS 1999:658. Zoonoslagen

SFS 1999:657. Epizootilagen

SFS 1999:381. Lagen om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor

SFS 1988:950. Kulturmiljölagen

SFS 1998:812. Lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

SFS 1998:808. Miljöbalken

SFS 1997:857. Ellagen

SFS 1995:1649. Lagen om byggande av järnväg

SFS 1994:1809. Lag om totalförsvarsplikt

SFS 1994:1811. Lag om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

SFS 1992:1140. Lagen om Sveriges ekonomiska zon

SFS 1992:1403. Lag om totalförsvaret och höjd beredskap
SFS 1991:45. Minerallagen
SFS 1990:746. Lagen om betalningsföreläggande och handräddning
SFS 1979:429. Skogsvårdslagen
SFS 1985:206. Lagen om viten
SFS 1984:3. Lagen om kärnteknik verksamhet
SFS 1983:293. Lagen om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn
SFS 1981:130. Preskriptionslagen
SFS 1978:160. Lagen om vissa rörledningar
SFS 1977:1160. Arbetsmiljölagen
SFS 1975:85. Lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförelse av varor
SFS 1974:211. Bisjukdomslagen
SFS 1974:152. Regeringsformen
SFS 1973:1144. Ledningsrättslagen
SFS 1973:1149. Anläggningslagen
SFS 1973:1150. Lag om förvaltning av samfälligheter
SFS 1972:719. Expropriationslagen
SFS 1972:207. Skadeståndslagen
SFS 1971:948. Vägslagen
SFS 1970:994. Jordabalken
SFS 1966:314. Lagen om kontinentalsockeln

Förordningar

SFS 2018:1428. Förordning om myndigheters klimatanpassningsarbete
SFS 2018:1939. Förordning om invasiva främmande arter
SFS 2017:868. Förordning med länsstyrelseinstruktion
SFS 2017:870. Förordning om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap
SFS 2006:638. Förordning om skyddsrum
SFS 2017:966. Miljöbedömningsförordningen
SFS 2017:870. Förordning om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap
SFS 2015:236. Förordning om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor
SFS 2015:1052. Förordning om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap
SFS 2013:251. Miljöprövningsförordningen
SFS 2012:546. Förordning med instruktion för Boverket
SFS 2011:338. Plan-och byggförordning

SFS 2011:13. Miljötillsynsförordningen
SFS 2011:1060. Förordningen om kontroll vid export av livsmedel
SFS 2010:1075. Förordningen om brandfarliga och explosiva varor
SFS 2010:1121. Förordning om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer
SFS 2010:1341. Havsmiljöförordningen
SFS 2009:907. Förordningen om miljöledning i statliga myndigheter
SFS 2009:945. Förordning med instruktion för Statens geotekniska institut
SFS 2009:956. Förordning om översvämningsrisker
SFS 2009:974. Förordning med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
SFS 2009:1426. Förordning med instruktion för Livsmedelsverket
SFS 2008:1002. Förordning med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
SFS 2008:1300. Förordning med instruktion för Transportstyrelsen
SFS 2007:1119. Förordning med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät
SFS 2006:812. Förordningen om offentlig kontroll av livsmedel som importeras från ett tredje land
SFS 2006:813. Livsmedelsförordningen
SFS 2004:660. Vattenförvaltningsförordningen
SFS 2003:789. Förordning om skydd mot olyckor
SFS 2003:477. Förordning om utbildning i skydd mot olyckor
SFS 1998:899. Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd
SFS 1998:901. Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll
SFS 1998:1252. Förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.
SFS 1998:1388. Förordningen om vattenverksamheter
SFS 1995:238. Förordning om totalförsvarsplikt
SFS 1995:239. Förordning om förmåner till totalförsvarspliktiga
SFS 1995:241. Förordning om disciplinansvar inom totalförsvaret
SFS 1995:649. Förordning om ledighet och fritid för totalförsvarspliktiga under tjänstgöring
SFS 1994:522. Förordning om förmåner till instruktörer inom frivillig försvarsutbildning
SFS 1994:523. Förordning om förmåner till frivilliga
SFS 1994:524. Förordning om frivillig försvarsverksamhet
SFS 1994:542. Förordningen om utförelse av levande djur m.m.
SFS 1994:1830. Förordningen om införelse av levande djur m.m.
SFS 1990:12. Totalförsvarets folkrättsförordning

Propositioner och betänkanden

Betänkande 2021/22:FiU1. Finansutskottets betänkande Statens budget 2022 – Rambeslutet

Betänkande 2020/21:FöU3. En effektivare kommunal räddningstjänst

Prop. 2021/22:1. Budgetpropositionen för 2022

Prop. 2020/21:3. Totalförsvaret 2021-2025

Prop. 2020/21:99. Vårändringsbudget för 2021

Prop. 2016/17:104. En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet och Näringsdepartementet (2019)

Prop. 2017/18:163. Nationell strategi för klimatanpassning

Prop. 2016/17:104. En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet

Prop. 2009/10:170 En enklare plan- och bygglag

Prop. 2008/09:162. En sammanhållen energi- och klimatpolitik

Prop. 2002/03:119. Reformerad räddningstjänstlagstiftning

Prop. 2001/02:184. Extraordinära händelser i kommuner och landsting

Prop. 1997/98:45. Miljöbalk

Prop. 1985/86:3. Regeringens proposition med förslag till lag om hushållning med naturresurser mm

Statens offentliga utredningar och departementspromemorior

Ds 2020:19. Genomförandet av MKB-direktivet i plan- och bygglagen

SOU 2021:9. En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården

SOU 2021:81 En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet

SOU 2021:21. Betänkande av klimaträttsutredningen. En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden

SOU 2020:62 En samlad djurhälsoreglering

SOU 2017:42. Vem har ansvaret?

SOU 2016:32. En trygg dricksvattenförsörjning – bakgrund, överväganden och förslag

SOU 2015:99. Planering och beslut för hållbar utveckling

Regeringsbeslut

Dir. 2021:50. Tilläggsdirektiv till Klimaträttsutredningen (M 2019:05)

Fi2021/02423. Uppdrag om identifiering av riksintresseanspråk som behöver aktualitetsprövas

Fi2020/00252/SPN. Uppdrag att se över kriterierna för och anspråk på områden av riksintresse

M2018/01716/KI Uppdrag att samordna det nationella klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön

N2020/01925/DL. Uppdrag att utreda nationell laboratorieförmåga för dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap

Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Upphandlingsmyndigheten

Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Boverket

Regleringsbrev SMHI 2017. Regeringsbeslut I:14

Myndighetsföreskrifter och regler

Boverkets byggregler BFS 2011:6

Boverkets konstruktionsregler BFS 2011:10

HSLF-FS 2015:8 Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om skydd mot internationella hot mot människors hälsa

HSLF-FS 2015:9 Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om underrättelseskyldighet vid internationella hot mot människors hälsa

HVMFS 2012:18 om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitetsnormer

KBMFS 2003:3 föreskrifter om förmåner till frivilliga

KBMFS 2002:2 föreskrifter om förmåner till instruktörer inom frivillig försvarsutbildning

LIVSFS 2017:2 Livsmedelsverkets föreskrifter om ändring i Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten

LIVSFS 2008:13 Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar

MSBFS 2020:8. Föreskrifter om rapportering av it-incidenter för statliga myndigheter

MSBFS 2020:7. Föreskrifter om säkerhetsåtgärder i informationssystem för statliga myndigheter

MSBFS 2020:6. Föreskrifter om informationssäkerhet för statliga myndigheter

MSBFS 2018:11. Föreskrifter och allmänna råd om frivillig rapportering av incidenter i tjänster som är viktiga för samhällets funktionalitet

MSBFS 2018:10. Föreskrifter och allmänna råd om rapportering av incidenter för leverantörer av digitala tjänster

MSBFS 2018:9. Föreskrifter och allmänna råd om rapportering av incidenter för leverantörer av samhällsviktiga tjänster

MSBFS 2018:8. Föreskrifter och allmänna råd om informationssäkerhet för leverantörer av samhällsviktiga tjänster

MSBFS 2018:7. Föreskrifter om anmälan och identifiering av leverantörer av samhällsviktiga tjänster

MSBFS 2009:11. Föreskrifter om civila myndigheters kryptoberedskap

MSBFS 2018:4. Föreskrifter om folkrättsliga rådgivare vid länsstyrelserna

MSBFS 2016:7. Föreskrifter och allmänna råd om statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser

MSBFS 2018:4 föreskrifter om folkrättsliga rådgivare vid länsstyrelserna

MSBFS 2018:4 föreskrifter om folkrättsliga rådgivare vid länsstyrelserna

MSBFS 2015:4 Föreskrifter och allmänna råd om landstings risk- och sårbarhetsanalyser

MSBF 2015:5 föreskrifter och allmänna råd om kommuners risk- och sårbarhetsanalyser

MSBFS 2015:8 Föreskrifter om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor

MSBFS 2013:1 Föreskrifter om länsstyrelsens planer för hantering av översvämningsrisker (riskhanteringsplaner)

MSBFS 2021:8 föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

MSBFS 2021:5 föreskrifter om undersökningsrapport efter kommunal räddningsinsats

MSBFS 2021:4 föreskrifter och allmänna råd om ledning av kommunal räddningstjänst

MSBFS 2021:2 föreskrifter om behörighet att vara räddningschef eller räddningsledare i kommunal räddningstjänst

MSBFS 2021:1 föreskrifter och allmänna råd om innehåll och struktur i kommunens handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst

SJVFS 2021:24 om åtgärder för att förhindra spridning av sjukdomen porcint reproduktivt och respiratoriskt syndrom (PRRS) hos gris i svenska anläggningar

SJVFS 2021:23 om åtgärder för att förhindra spridning av sjukdomen paratuberkulos hos nötkreatur i svenska anläggningar

SJVFS 2021:13 föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa

SJVFS 2019:18 om nötkreaturshållning inom lantbruket m.m.

SRVFS 2006:6 föreskrifter om undantag från underrättelseskyldigheten enligt 3 kap. 3 § första stycket lagen (2006:545) om skyddsrum

SRVFS 1998:6 föreskrifter om utförande, utrustning och användning av skyddsrum

SRVFS 1993:6 föreskrifter om provning, certifiering och kontroll av komponenter till skyddsrum

Vägledningar, rapporter och övriga publikationer

Boverket, 2021. Rapport 2021:14. Översyn av kriterierna för och anspråk på områden av riksintresse

Boverket, 2020. Tillsynsvägledning naturolyckor. Utgångspunkter för bedömning av översvämningsrisk. Hämtad från: https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/lansstyrelsens-tillsyn/tillsynsvagledning_naturolyckor/tillsynsvagledning-oversvamnning/stod-till-lansstyrelsen-vid-riskbedomning/utgangspunkter/ Hämtad 2020-11-28

Boverket, 2018a. Planeringsunderlag för fysisk planering avseende klimatfrågor – Sammanställning och analys. Rapport 2018:3

Boverket, 2018b. Tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker. Rapport 2018:8

Boverket, 2018c. Boverkets byggregler och klimatanpassning. Rapport 2018:10

Boverket, 2018d. Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter. Rapport 2018:35

Boverket, 2018e. Rapport 2018:35. Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter

Boverket 2017. Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken. 2017-02-07. Diarienummer 3190/2014

Boverket, 2015. Ovårdade tomter och förfallna byggnader. ISBN: 978-91-7563-286-5

Boverket, 2010. Mångfunktionella ytor – klimatanpassning av befintlig byggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur

COWI, 2020. Finansieringsmodeller för klimatanpassningsåtgärder. Rapport framtagen på uppdrag av regional kustsamverkan Skåne/Halland

Fastighetsägarna, 2020. Klimatsäkra din fastighet. Fastighetsägare i ett förändrat klimat

Folkhälsomyndigheten, 2019a. Värme och människa i bebyggd miljö. Kunskapsstöd för åtgärder som minskar hälsoskadlig värme.

Folkhälsomyndigheten, 2019b. Kartläggning av bebyggelse med risk för höga temperaturer. Metodbeskrivning av GIS-verktyg utifrån marktäckning.

Folkhälsomyndigheten, 2019c. Dnr 02846-2018-1.1.1. Folkhälsomyndighetens återrapportering av regeringsuppdrag om kunskapsstöd angående värmeböljor.

Folkhälsomyndigheten, 2020a. Beredskap vid värmebölja.

Folkhälsomyndigheten, 2020b. Tillsynsvägledning om lokaler för vård och omsorg

Folkhälsomyndigheten, 2020c. Temperatur inomhus

HaV, 2021. Rapport 2021:4. Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden

HaV, 2020. Rapport 2020:1. Vägledning för regional vattenförsörjningsplanering. För en säker och långsiktig dricksvattenförsörjning

Hav- och vattenmyndigheten, 2014. Vägledning för kommunal VA-planering. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014:1

HVMFS, 2012. Rapport 2012:18 om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitetsnormer.

Jordbruksverket, 2015a. Kommunens arbete med jordbruksmarkens värden – ett stödverktyg

Jordbruksverket, 2015b. Jordbruksmarkens värde

Jordbruksverket och Livsmedelsverket, 2020. Rapport 2021:5. En robust livsmedelsförsörjning vid kriser och höjd beredskap. Åtgärder och arbetsformer som stärker förutsättningarna. Livsmedelsverket Dnr 2020/03221. Jordbruksverket Dnr 6.9.17-15056/2020

Livsmedelsverket, 2021. Utredning av nationell laboratorieförmåga för mikrobiologiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap. Dnr 2020/02338

Livsmedelsverket, 2020a. Livsmedelsverkets samarbetsrapport. Handbok för utredning av utbrott. S 2020 nr 02

Livsmedelsverket, 2020b. Ju2019/02477/SSK. Livskraft – mätt och frisk. Öppen sammanfattning av Livsmedelsverkets, Jordbruksverkets och Statens veterinärmedicinska anstalts redovisning gällande underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret

Livsmedelsverket, 2019. Handbok för klimatanpassad dricksvattenförsörjning

Livsmedelsverkets externa rapportserie, 2019. Klimatförändringarnas påverkan på de regioner Sverige är beroende av för sin livsmedelsförsörjning. E 2019 nr 01

Livsmedelsverket, 2017. Guide för planering av nödvattenförsörjning

Länsstyrelserna 2012. Klimatanpassning i fysisk planering – Vägledning från länsstyrelserna. ISBN: 978-91-86533-61-8

Länsstyrelsen i Götalands län, 2010. Rapport 2010:61. Skydd av vattentäkter med lokala hälsoskyddsföreskrifter. En vägledning

Länsstyrelsen Västra Götaland, 2021. Rapport 2021:01. Handlingsplan klimatanpassning 2021–2024 Miljösamverkan Sverige och länsstyrelserna. Klimatanpassning i prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden

Miljö- och Jordbruksutskottet, 2021. Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning. Rapport 2020/21:RFR7. Riksdagstryckeriet, Stockholm

MSB, 2021a. MSB1815. Vägledning för ledningsplatser

MSB, 2021b. MSB1888. Nya RSA-föreskrifter för kommuner och regioner 2022

MSB, 2020a. Kommunal tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor. ISBN: 978-91-7927-057-5

MSB 2020b. Juridisk vägledning – Kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser. 2020-05881

MSB, 2017a. Vägledning för skyfallskartering. Tips för genomförande och exempel på användning. MSB1121

MSB, 2017b. Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering. ISBN: 978-91-7383-704-0

MSB, 2016. PM Samråd enligt Sevesolagstiftningen. Diariernr 2016-6354

Nationell plattform för arbete med naturolyckor. Ansvar vid naturolycka. ISBN 978-91-7383-087-4

Naturvårdsverket, 2021. Rapport 7016. Naturbaserade lösningar – ett verktyg för klimatanpassning

Naturvårdsverket, 2010. Handbok 2010:5 om vattenskyddsområde

Naturvårdsverket, 2019. Klimataspekten i miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken

Näringsdepartementet, 2019. En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Regeringens handlingsplan del 2.

Regeringskansliet, 2021. 2020/21:FPM88. Den nya EU-strategin för klimatanpassning

Regeringskansliet, 2017. Statsrådsberedningen. Nationell säkerhetsstrategi

Regeringskansliet, 2016. Finansdepartementet. Nationella upphandlingsstrategin

Riksantikvarieämbetet. Kulturarv i ett förändrat klimat – handlingsplan för klimatanpassning 2019–2023

Samarbetet Offentliga fastigheter, 2021. Stöd i arbetet med klimatanpassning

SMHI, 2021. Klimatologi nr 62, 2021. Myndigheters arbete med klimatanpassning 2020

SMHI, 2020. Guide till klimatanpassning

SMHI, 2017. Redovisning av regeringsuppdraget ”Klimatanpassning inom ramen för offentlig upphandling”

SLU Future Food, SVA, MSB och Jordbruksverket, 2021. Klimatanpassning av svensk animalieproduktion – säkrare tillgång på livsmedel under en kris. SLU Future Food Report

SVA, 2019. Handlingsplan klimatanpassning. En rapport om klimatets påverkan på djuren

SWECO, 2020. Hinder och möjligheter vid klimatanpassning för den byggda miljön

Tillväxtverket, 2021. Fi2020/00252/SPN. Regeringens uppdrag att se över kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse

Totalförsvarets forskningsinstitut. Integrera klimatanpassning i kommunala risk- och sårbarhetsanalyser – en vägledning. FOI-R--3388—SE

Upphandlingsmyndigheten, 2021. UHM-2021-121. Yttrande över betänkandet SOU 2021:23 Stärkt planering för en hållbar utveckling

Webbsidor

Boverket

Boverket (2021a). Klimatanpassning i planeringen. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/pbl-akademin/pbl-webbutbildningar/klimatanpassning/> Hämtad 2021-12-08

Boverket (2021b). Vattenförsörjning. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hav/struktur/vattenforsorjning/>
Hämtad 2021-12-08

Boverket (2020). <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hav/struktur/vattenforsorjning/>
hämtad 2021-01-15

Boverket (2020). <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/riksintressen/kartor/> hämtad 2020-12-12

Boverket (2020). <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/> hämtad 2020-12-10

Boverket (2019). <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/begrepp/> hämtad 2020-12-12

Boverket (2019). <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/> hämtad 2021-01-15

Boverket (2018). <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/verktyg/gronytefaktor/> hämtad 2020-12-22

Boverket, 2021. Vattenförsörjning. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hav/struktur/vattenforsorjning/>
Hämtad 2021-12-08

Havs- och vattenmyndigheten

<https://www.havochvatten.se/avlopp-och-dricksvatten/dricksvatten-och-vattenskydd/vattenskyddsomrade> hämtad 2020-01-15

Jordbruksverket

<https://jordbruksverket.se/> hämtad 2020-11-29

Kemikalieinspektionen

<https://www.kemi.se/bekampningsmedel/vaxtskyddsmedel>. Hämtad 2021-12-08

Klimatanpassning.se

<https://www.klimatanpassning.se/> hämtad 2020-11-28

<http://klimatanpassning.se/klimatanpassa/vagledning-for-klimatanpassning/hantera-risker?l=null>
hämtad 2021-01-15

Livsmedelsverket

https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/dricksvattenproduktion/kaskad-handbok-for-klimatanpassning_dricksvattenproduktion/varfor-klimatanpassa/ hämtad 2020-11-29

<https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/dricksvattenproduktion/nis/vagledning-fran-livsmedelsverket> hämtad 2021-11-23

<https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/krisberedskap-och-civiltforsvar/>
Hämtad 2021-12-09

Miljöbyggprogram SYD

<http://www.miljobyggprogramsyd.se/Om-programmet/> hämtad 2020-12-22

MSB

<https://www.msb.se/sv/regler/gallande-regler/skydd-mot-olyckor/> hämtad 2020-11-30

<https://gisapp.msb.se/apps/oversvamningsportal/> hämtad 2020-11-28

Naturvårdsverket

<https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Klimat/Sveriges-klimatlag-och-klimatpolitiska-ramverk> hämtad 2020-11-24

<https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Miljobedomningar/Strategisk-miljobedomning/Miljoaspekter-i-miljobedomning/Biologisk-mangfald/Artskydd/> hämtad 2020-11-30

<https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Miljobedomningar/Specifik-miljobedomning/Miljoaspekter-i-miljobedomning/Klimat/> hämtad 2020-11-28

<https://www.naturvardsverket.se/gron-infrastruktur> hämtad 2020-12-22

Riksantikvarieämbetet

<https://www.raa.se/kulturarv/klimat-och-miljo/kulturarv-och-klimatforandringar/> hämtad 2021-11-17

Riksrevisionen

<https://www.riksrevisionen.se/nu-granskas/inledda-granskningar/klimatanpassning-av-den-byggda-miljon.html> hämtad 2021-11-23

SMHI

<https://www.smhi.se/klimat/klimatet-da-och-nu/klimatindikatorer/klimatindikator-nederbord-1.2887> hämtad 2021-01-15

<https://www.smhi.se/lathund-for-klimatanpassning> hämtad 2021-01-15

Vattenmyndigheterna

<https://www.vattenmyndigheterna.se/> hämtad 2020-12-22

Bilaga 1 – Uppdateringar

I Version 2 av Rapporten har följande punkter uppdaterats respektive tillkommit:

- punkten 1.1.1 Kort om ramverk och nationella strategier;
- punkten 1.7 Anslag;
- punkten 2.3.3 Riksentressen;
- punkten 2.7.1 Vattenskyddsområden och hälsoskyddsföreskrifter;
- punkten 2.7.3 Informationssäkerhet;
- punkten 2.14 Utredningar och lagstiftningsförslag;
- punkten 2.15 Granskning;
- punkten 3.2.3 Information och stöd;
- punkten 3.3.2 Information och stöd;
- punkten 4 Vattenförsörjning och avloppshantering;
- punkten 4.1 Regler och tillämpning;
- punkten 4.2.3 De nationella myndigheterna;
- punkten 4.2.4 Dricksvattenproducenten;
- punkten 4.2.5 Fastighetsägaren;
- punkten 4.3 Utredningar och lagförslag;
- punkten 4.5 Information och stöd;
- punkten 4.4 Regeringsuppdrag;
- punkten 5 Kris och katastrofberedskap;
- punkten 5.1 Inledning;
- punkten 5.2 Krisberedskap och civilt försvar;
- punkten 5.2.1 Inledning;
- punkten 5.2.2 Roll- och ansvarsfördelning;
- punkten 5.2.3 Utredningar;
- punkten 5.2.4 Information och stöd;
- punkten 5.4.1 Inledning;
- punkten 5.6.3 Ändringar i lagstiftningen;
- punkten 6.2.1 Inledning;
- punkten 6.2.2 Djurhälsa;
- punkten 6.2.3 Växtskydd;
- punkten 6.2.5 Roll och ansvarsfördelning;
- punkten 6.3.1 Tillämpliga regler;
- punkten 7.1 Regler och tillämpning.

Delphi

Advokatfirman Delphi
www.delphi.se